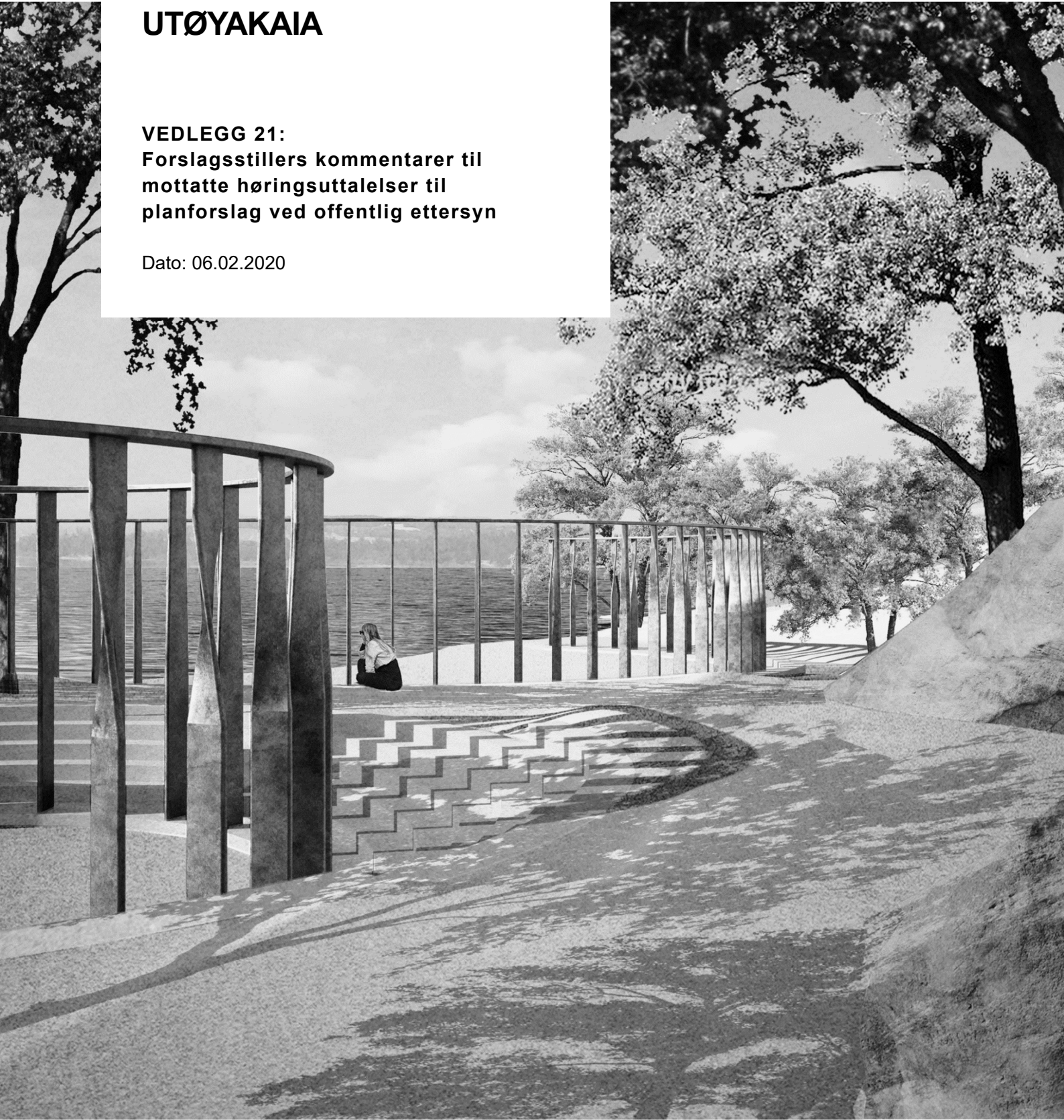

DETALJREGULERINGSPLAN FOR NASJONALT MINNED VED UTØYAKAIA

VEDLEGG 21:
Forslagsstillers kommentarer til
mottatte høringsuttalelser til
planforslag ved offentlig ettersyn

Dato: 06.02.2020

Forord

Dette dokumentet er et vedlegg til planforslag for regulering av nasjonalt minnested ved Utøyakaia i Hole kommune. Dokumentet inneholder oppsummering av mottatte merknader fra høring og offentlig ettersyn, samt forslagsstillers kommentarer til merknadene. Hole kommune kunngjorde høring og offentlig ettersyn av planforslaget på sine nettsider 22.11.2019 og i Ringerikes blad 06.12.2019, med frist for å avgi merknader 17.01.2020.

Statsbygg er forslagsstiller på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Asplan Viak AS har bistått Statsbygg med utarbeidelse og revisjon av planforslaget.

Mottatte merknader i sin helhet finnes i vedlegg 22.

Oslo, februar 2020

Innhold

1	Innledning	4
2	Oversikt over mottatte merknader	5
3	Oversikt over endringer i planforslaget	7
3.1	Trafo	7
3.2	Frisikt	7
3.3	Toalett	7
3.4	Utfylling i sjø	7
3.5	Justering av formålsgrenser mellom parkering, småbåthavn og friluftsmål	7
4	Felles merknadssvar	8
4.1	Minnestedet: utforming og opplevelse	8
4.2	Helsekonsekvensutredning	13
4.3	Lokalisering og plassering	14
4.4	Medvirkning	17
5	Forslagsstillers kommentarer	21

1 Innledning

Planforslag for detaljregulering av nasjonalt minnested ved Utøyakaia har ligget ute på høring og offentlig ettersyn i perioden 25.11.2019 til 17.01.2020.

Det er mottatt totalt 65 høringsuttalelser. Av disse er fire fra offentlige etater, 16 fra organisasjoner/foreninger og 45 fra privatpersoner. Uttalelser fra privatpersoner kommer både fra enkeltpersoner og fra flere avsendere. Flere av høringsuttalelsene er likelydende, eller tilnærmet likelydende. Disse utgjør 23 høringsuttalelser fra totalt 35 personer, og gjengitt som høringsuttalelse 4.1 og 4.2. Alle avsenderes navn er listet opp.

De offentlige etatene har få eller ingen merknader til planforslaget. Statens vegvesen anbefaler at det innarbeides flere frisiktsoner, og dette tas delvis til følge.

Ringerikskraft anbefaler en annen plassering av trafo på tomten. Dette tas til følge, og innarbeides i reguleringsbestemmelsene.

Generelt er det ofte de som *ønsker en endring* som uttaler seg til et planforslag på høring. I denne saken er det langt på vei slik at de som *ønsker en endring* ønsker en annen lokalisering- altså ikke en endring av planen, men et helt nytt planarbeid. Ved oppstart handlet mange av de private innspillene om ønsket om at «Utsikten» skulle utredes som en del av planarbeidet, og dette er fortsatt et sentralt tema i mange innspill. Det er også kommet en rekke innspill som er positive, og som gir en tilslutning uten å be om justeringer. At det er kommet en rekke tilsluttende uttalelser kan skyldes at bakgrunnen og hensikten med planarbeidet er helt spesielt- men det kan også skyldes historikken og diskusjonene knyttet til minnested i Hole.

De mottatte merknadene fra organisasjoner, foreninger og privatpersoner omhandler i stor grad enten en tilslutning til planforslaget eller et ønske om at det utarbeides helsekonsekvensutredning, utredning av alternativ plassering ved Utsikten eller at minnestedet skal plasseres vekk fra Utstranda. Behovet for helsekonsekvensutredning og ønske om alternativ lokalisering er innspill som Statsbygg også mottok ved varsel om oppstart. Temaene er grundig behandlet tidligere i forbindelse med politisk behandling av planprogrammet. I denne behandlingen ble det ikke stilt krav om utredning av minnested på Utsikten, men det ble stilt krav om at behovet for helsekonsekvensutredning skulle vurderes. Nasjonale kompetansesentre innenfor fagfeltet ble forespurt, og Klinikk for Krisepsykologi har utarbeidet en vurdering i tråd med vedtaket. Statsbygg vurderer derfor at innspillene er avklart i tidligere fase av planarbeidet. Det er også mottatt en rekke merknader knyttet til minnestedets utforming. Merknadene viser at oppfatningen av det foreslåtte minnestedets er delte, både med hensyn til utforming, størrelse og symbolikk.

Sentrale temaer som går igjen i flere innspill er utfyllende kommentert i felles merknadssvar, kap. 4. Dette gjelder minnestedets utforming og opplevelse, helsekonsekvensutredning, lokalisering og plassering og medvirkning. Forslagsstiller vurdering av hvert enkelt innspill er gjort i kap. 5

2 Oversikt over mottatte merknader

Nr	Avsender	Dato	Kommentar
	Myndigheter		
1.1	Statens vegvesen Region sør	11.12.2019	
1.2	Fylkesmannen i Oslo og Viken	09.01.2020	
1.3	Viken fylkeskommune	10.01.2020	
1.4	Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	20.12.2019	
	Organisasjoner og foreninger		
2.1	Ringerikskraft Nett	06.01.2020	
2.2	Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli	10.01.2020	
2.3	Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold	14.01.2020	
2.4	Støttegruppen 22. juli avdeling Møre og Romsdal	16.01.2020	
2.5	Støttegruppen 22. juli avdeling Østfold	16.01.2020	
2.6	Støttegruppen 22. juli avdeling Rogaland	16.01.2020	
2.7	Støttegruppen 22. juli avdeling Sør-Trøndelag	16.01.2020	
2.8	Støttegruppen 22. juli avdeling Nord-Trøndelag	17.01.2020	
2.9	Støttegruppen 22. juli avdeling Hordaland	17.01.2020	
2.10	Støttegruppen 22. juli avdeling Troms Finnmark og Svalbard	18.01.2020	
2.11	Støttegruppen 22. juli avdeling Akershus	17.01.2020	
2.12	Støttegruppen 22. juli avdeling Buskerud	17.01.2020	
2.13	Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF)	17.01.2020	
2.14	Utøya AS	16.01.2020	
2.15	The European Wergeland Centre	16.01.2020	
2.16	Utstranda vel	16.01.2020	
	Privatpersoner		Adresse / kommentar
3.1	Karin og Terje Lien	10.01.2020	Utstranda 359, 361 og 363
3.2	Jon Andreas Hasle	17.01.2020	Veivokterveien 4
3.3	Tove Marit Hasle	udatert	Veivokterveien 4
3.4	Jan Atle Dale	15.01.2020	
3.5	Ole Morten Jensen	25.11.2019 og 09.01.2020	Utstranda 465
3.6	Lisbeth R Larsen	14.01.2020	Utstranda 707
3.7	Anita Aubert	14.01.2020	Utstranda 540
3.8	Tore og Vera Solheim	15.01.2020	Utstranda 313
3.9	Anita, Adriana og Andrea Johbraaten	udatert	Utstranda 296
3.10	Kjell Grorud og Liv Fagerhøi	16.01.2020	Ødeliveien 21
3.11	Kristin Evensen	16.01.2020	Utstranda 529
3.12	Anette Morén	15.01.2020	Øgardsvika 2
3.13	Rasmus Lindberg	16.01.2020	Øgardsvika 2
3.14	Inger Lise Øen, Cecilie Hagen, Stian og Even Frogh	16.01.2020	Utstranda 103 og 105
3.15	Aishia Fox	udatert	Veivokterveien 3

3.16	Janecke Reed-Larsen	17.01.2020	
3.17	Adam Wolech	17.01.2020	Utstranda 265
3.18	Per Holand	17.01.2020	
3.19	Dag-Kjetil og Maria Holtane-Berge	17.01.2020	Utstranda 265 To likelydende innspill
3.20	Per Albertsen og Thomas Østeng	27.12.2019	Ødeliveien 22
	Felles og likelydende innspill		Adresse
4.1	Likelydende innspill mottatt fra 30 personer: Ole Morten Holst-Sværi Anita Lien Lillestrøm Martin Nikolai Lien Lillestrøm Oona Victoria Hallquist Keiserdalen Knut B. Bjerke Kjell Lysne Tanya Janusa Vigdis Hurum Gunnar Eldstad Christer Lillestrøm Jan Gullby Tommy Lien Monica Martinussen Lien Karine E. M. Lien Camilla Hermansen Rebecca Hermansen Ronny Hermansen Heidi Hermansen Liv Øverby Olsen Terje Edvartsen Brit Edvartsen Harald Sivertsen Nina Sandberg Reidar Fredrik Olsen Eva Junker Mydland Elenor Junker Mydland Tore Kvalvik Brede Johbraaten Ronny Rein Hagen Christel Hagen	Udatert	Utstranda 359 Utstranda 359 Utstranda 359 Utstranda 359 Ødeliveien 19 Helleveien 3 Helleveien 3 Helleveien 5 3550 Gol Utstranda 361 Utstranda 263 Ødeliveien 7 Ødeliveien 7 Ødeliveien 7 Utstranda 190B Utstranda 190B Utstranda 190B Utstranda 190B Utstranda 192 Utstranda 350 Utstranda 350 Utstranda 363 Utstranda 363 Ødeliveien 20 Ødeliveien 20 Ødeliveien 20 Lihøgdeveien 21 Utstranda 289 Veivokterveien 2 Veivokterveien 2
4.2	Innspill mottatt fra 5 personer som i hovedsak er likelydende med innspill 4.1: Jørn Øverby Fredrik Ruud Sawkins Anne-Gry Ruud Didrik Ruud Sawkins Niklas Sawkins		Utstranda 190A Utstranda 183 Utstranda 183 Utstranda 183 Utstranda 183

3 Oversikt over endringer i planforslaget

Høringsuttalelser omfatter i de fleste plansaker forslag og ønsker om endring av det som foreslås. I denne saken er det langt på vei slik at de som ønsker en endring ønsker en annen lokalisering, altså ikke en endring av planen, men et helt nytt planarbeid. Forslag om endringer i planen er derimot relativt begrenset, og dette gjenspeiles nedenfor i hvilke endringer som foreslås før annen gangs behandling. Følgende endringer er innarbeidet i planforslaget etter offentlig ettersyn:

3.1 Trafo

På bakgrunn av innspill fra Ringerikskraft foreslås det å flytte trafo fra felt SVT2 (ved fylkesveien) til bestemmelsesområde #1 (bak støttemur, under ny adkomstvei). Reguleringsbestemmelsene oppdateres slik at hjemmel for å plassere en trafo i felt SVT2 tas ut, og at det åpnes for å plassere en trafo innenfor regulert bygning/rom i bestemmelsesområde #1. Antall tillatte dører/porter i forstøtningsmur innenfor bestemmelsesområdet endres fra tre til fire.

3.2 Frisikt

På bakgrunn av Statens vegvesens anbefaling, innarbeides frisiktsone ved gangkryssing over fylkesveien fra felt SGS2 sør i planområdet. Frisiktsonen reguleres med 2x65 m. I tillegg er det lagt inn en frisiktsone fra atkomstvei mot fortau/gang-/sykkelvei felt SGS1. Frisiktsonen reguleres med 3x35 m.

3.3 Toalett

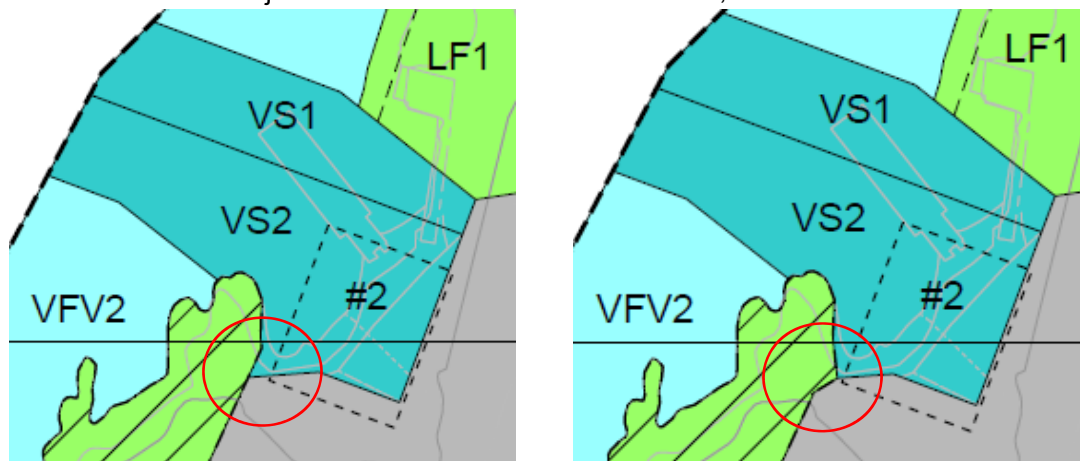
På bakgrunn av at det er gjennomført videre detaljering i prosjektet er det vurdert at det ikke er aktuelt å plassere toalett innenfor bygning i bestemmelsesområde #2. Hjemmelen for dette tas ut av reguleringsbestemmelsene. Dette medfører at toalett skal etableres innenfor bestemmelsesområde #1.

3.4 Utfylling i sjø

Etter supplerende grunnundersøkelser og i dialog med Hole kommune og Fylkesmannen, innarbeides det en bestemmelse til felt VFV1 om at oppfylling av rene masser tillates, kun der dette er nødvendig for å sikre stabil strandsoner i felt LF1 (der minnestedet skal plasseres). Tilsvarende bestemmelse innarbeides i felt VS2, slik at det sikres stabil kai/rampe.

3.5 Justering av formålsgrenser mellom parkering, småbåthavn og friluftsmål

På bakgrunn av at det er gjennomført videre detaljering av overvannsløsning foreslås en liten justering av formålsgrænse der felt VS2, SPA og LF2 møtes. Justeringen er begrunnet i å tilrettelegge for en mer hensiktsmessig overvannsløsning, og bedre kunne sikre håndtering og rensing av overvann på egen tomt. Justeringen er vurdert opp mot friluftsmålet og hensynssone naturmiljø, og kommer ikke i konflikt med naturmiljølokaliteten som er funnet i området, eller en sikkerhetssone rundt denne.

Figur 3-1 Figur som viser justerte formålsgrenser. Revidert forslag til venstre. Forslag til offentlig ettersyn til høyre.

4 Felles merknadssvar

4.1 Minnstedet: utforming og opplevelse

For beskrivelse av utforming se planbeskrivelse, kap. 4.2

Delte meninger

Forslagsstiller har mottatt flere merknader som knytter seg til utforming av minnstedet. I innspillene er det delte meninger om utforming, både blant organisasjoner og privatpersoner.

Nasjonal støttegruppe etter 22. juli skriver at utformingen svarer til deres forventninger og ønsker om et verdig og vakkert minnsted. Videre skriver de at minnstedet vil få historiefortellende kvaliteter, og understreke forbindelsen mellom hendelsene i Oslo og på Utøya.

Også Utøya AS har uttalt seg om utformingen og skriver «*Vi er sikre på at dette ikke vil bli et mørkt og vondt sted. Utformingen av selve minnstedet mener vi er vakker og verdig. Samspillet mellom søylene i minnstedet, vannet i Tyrifjorden og trestammene rundt, skaper en lun, varm og flott helhet. Symbolikken er både nydelig og sterk - alle de flotte menneskene vi mistet - men samtidig subtil. Som samlet installasjon gir den oss en verdig påminnelse om at demokrati og toleranse er noe vi må kjempe for alle sammen.*»

AUF skriver at skissene som foreligger oppleves som riktig med tanke på å skape et meningsfullt sted for refleksjon og ettertanke. Samt at skissene viser et funksjonelt område, som kan utføre funksjonen som minnsted og samtidig ikke begrense aktiviteten på Utøya.

Utstranda Vel er kritiske til utformingen i sin uttalelse og skriver: «*Kunstprosjektet levner ingen rom for tolkning, men definerer helt klart brutaliteten og er for oss mye tydeligere i sitt uttrykk enn Sørbråten var. Sørbråten var brutal i sitt uttrykk, det samme er Statsbygg sin utforming av minnsted på*

Utøyastua. I praksis 77 gravstøtter inngravert navnet for hver eneste drepte person 22. juli, 2011 er for all fremtid tenkt plassert her på Utstranda og skal prege vårt nabolag hver eneste dag.»

I brevet fra Utstranda Vel til Hole kommune, august 2019 skriver de: «*Nytt forslag til utforming fra Statsbygg er store, menneskeskapt objekter i en omfattende sammenstilling i kontrast til naturen og området for øvrig og sprenger alle tidligere rammer som er signalisert som utgangspunkt for utforming. Forutsetningene fra departementet og statsråd Sanner var at utformingen skulle være lavmælt, verdig og nedtonet.»*

Av innspill fra privatpersoner er det også innspill som uttaler seg positivt (3.4, 3.6, 3.10, 3.11) og negativt (3.1, 3.5, og 3.9, 3.18, 3.19, 4.1) til selve utformingen. Av negative synspunkter gis det uttrykk for at minnstedet blir for stort, prangende, brutalt eller framstår som en kirkegård. De positive merknadene omtaler utformingen som vakker og verdig. I et av innspillene (3.5) skriver avsender at han har vært positiv til plassering, men er svært negativ til utforming. Øvrige innspill som er kritiske til utformingen er også kritiske til valgt lokalisering, og ønsker at minnstedet plasseres vekk fra Utstranda. I medvirkningsprosessen har Statsbygg også hørt fra naboer som syns utformingen og tanken bak er vakker- men at dette ikke er av betydning, i og med at plasseringen er belastende. I planbeskrivelsen kap 2.4.2.1 har Statsbygg redegjort for sin oppfatning av meningsbildet og synspunkter før 1.gangsbehandling:

«I møter med representanter fra AUF, nasjonal støttegruppe, overlevende og pårørende er det flere som gir uttrykk for at minnstedet må bidra til at vi ikke glemmer, eller legger skjul på det som skjedde. Særlig AUF har påpekt viktigheten av å ikke tilsløre at det var et politisk angrep, ikke en ulykke eller katastrofe. Symbolikk, og plassering av navn har vært viktige temaer i møter med representanter fra støttegruppen, AUF og Utøya. Samtidig er disse opptatt av at minnstedet skal fungere sammen med en aktiv kai, i et rolig nabolag, og balansere minne og videre liv. Erfaringer fra gjenoppbyggingen av Utøya har vært en viktig referanse.

I lokalsamfunnet er det flere som har hatt en avventende holdning til utformingen av selve minnstedet. Mange gir uttrykk for et ønske om et vakkert og verdig minnsted, men har i mindre grad hatt konkrete innspill til selve utformingen. Forslaget til utforming er tatt godt imot av de aller fleste som har valgt å møte Statsbygg underveis i prosessen. Også naboer som ønsker en annen plassering har uttrykt at de synes utforming og symbolikk er vakker. Nærmeste nabo i sør har i møte med Statsbygg gitt uttrykk for at minnstedet oppleves som stort og dominerende. Også i debattinnlegg i avisene er dette noe som er blitt uttrykt av flere.

Det er kommet inn innspill i høringsperioden fra folk som ikke har deltatt aktivt i de arenaene Statsbygg har hatt for medvirkning. Likevel bekrefter mottatte innspill langt på vei inntrykket av meningsbildet. Diskusjoner og meningsmotsetninger kan tyde på at diskusjon om minnstedets form også handler om hvilke fortellinger som formidles om 22. Juli: Det framgår også at folks forventninger til **ord** som verdig, vakker, lavmælt, historiske kvaliteter er ulike- og at det først er når det foreligger konkrete forslag at meningsmotsetninger tydeliggjøres. Utformingsprosessen, og reaksjoner på utformingen som nå foreligger innebærer etter Statsbyggs syn en bekreftelse på det som ble skrevet i planbeskrivelsen: *Medvirkningsprosessen har vist at å få frem et forslag til utforming med tilslutning fra absolutt alle, og som likevel har de kvalitetene et nasjonalt minnsted skal ha, ikke synes som en mulig oppgave.»*

Samtidig er det også slik at meninger om planlagte prosjekter kan endre seg etter etablering. I denne sammenhengen er det også naturlig å trekke fram erfaringene fra gjenoppbyggingen av Utøya. Utøya AS skriver i sitt innspill (vår utheving):

I vårt tidligere innspill til prosessen poengterte vi at målet bør være å legge til rette for en ny og dynamisk balanse mellom minne og historie på den ene siden, og fornyelse og nytt liv på den andre. Arbeidet med minnstedet har måtte klare å skape et sted som fungerer som både som et transittsted i

et levende lokalsamfunn, og samtidig som et sted som med verdighet håndterer en traumatisk historie. Dette mener vi dagens foreslåtte minnested vil klare.

*Vi har selv mye erfaring med hva som skal til for å klare denne balansen. Det å ha sted som minner om den verste dagen i livet til så mange, midt blant hverdagen er åpenbart ikke en enkel oppgave. Men det er likevel en oppgave som må løses. **Først når man har tatt steget videre fra diskusjon og debatt vil man se konsekvensene av et godt arbeid. Vi mener at dette minnestedet vil klare å bli en integrert del av en aktiv kai, og på en verdig måte skape et viktig, relevant og passende sted i nabolaget forøvrig.***

Om utformingen, det meningsbærende og opplevelsen

I skisseprosjektet som følger som vedlegg til reguleringsplanen har arkitektene som står bak utformingen gitt følgende beskrivelse:

I arbeidet med oppgaven har det vært viktig å komme fram til en formal løsning for minnestedet som er spesifikk både for plassen og for hendelsen. Det har vært en oppfatning at ideelle, regulære former er lite egnet til å minnes ofrene for denne, i verste forstand, enestående hendelsen og at minnestedet bør ha en grad av formmessig kompleksitet slik at stedet ikke gir ett svar på det å minnes, men vekker refleksjon, inspirerer til tolkning og tenkning og ivaretar mange forskjellige nyanser av menneskelige følelser.

Om opplevelse skriver arkitektene følgende:

Det har vært en intensjon i arbeidet at minnestedet skal kunne ta imot mennesker med ulike behov og at det skal kunne oppleves godt å være der. Trappen som omkranser minnestedet vil være et fint sted å oppholde seg enten man er der for å minnes, vente på båten, eller lytte til noen fortelle om Utøya eller terrorangrepet. Man vil kunne sitte i trappen inntil søylene, eller mer skjermet på en benk litt unna. Nærheten til vannet og henvendelsen mot solen og utsikten er kvaliteter man vil kunne sette pris på.

Det kan synes som at manifestasjonen av antall ofre- de 77 søylene er noe som trekkes fram som negativt fra de som er kritiske. Utstranda Vel skriver blant annet at bronsesøylene i kunstverket, skaper for mange assosiasjon til angst og død enn til åpenhet, omsorg og kjærlighet. Minnestedets oppgave er ikke å dekke over det som har skjedd, og i skisseprosjektet skriver arkitektene at *Antallet ofre er et nødvendig og viktig element i utformingen av minnestedet og i fremtiden vil det kanskje bare være*

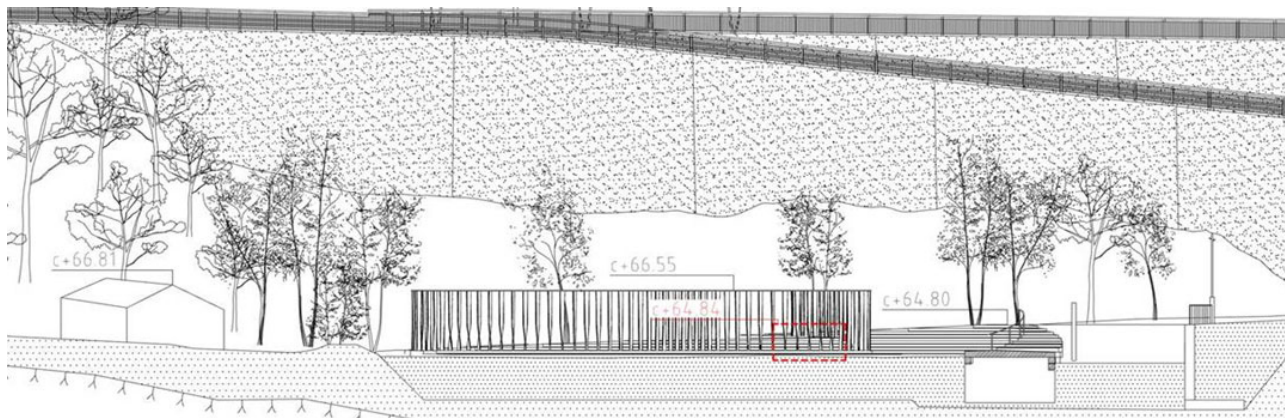
innlevelse for ofrene som vil kunne berøre og vekke forståelse for alvor i hendelsen. Søylene er føyet sammen i toppen: dette gir en sterk konstruksjon, men gjør også at søylene ikke kun framstår som enkeltobjekter, men gir romdannende form.

Når det gjelder minnstedets størrelse, dimensjoner og skala mener forslagsstiller at dette er godt vurdert av rådmannen i saksframlegget ved 1. gangsbehandling, under temaet landskap/estetikk:

Det er satt en begrensning på 4 meters (inkurie: skal være 3 meter, jfr bestemmelsene) høyde på kunstinstallasjonen som skal være fokuspunktet ved minnstedet. Anlegget vil være lite synlig fra landsiden annet enn enkelte siktepunkter langs vannet, men vil være synlig fra sjøsiden. Dimensjonene i selve prosjektet gjør at dette neppe vil være overveldende eller dominerende. Dette er i tråd med områdets tenkte funksjon og dermed hensikten bak planen.

Videre framgår det at adkomstvei med støttemur derimot vil framstå tydelig og som en kontrast i landskapet særlig før vegetasjonen er vokst til.

Forslagsstiller er enig i rådmannens vurderinger: Den tre meter høye bronsekonstruksjonen vil stå lavt, på det nederste trinnet i en trapp. Dette gjør at konstruksjonen vil ligge 1,75 meter over det øverste trinnet i trappen. Det øverste trinnet blir på høyde med dagens brygge. Bronsekonstruksjonen vil være lavere enn mønehøyden på båthuset på nabotomten. Konstruksjonens utstrekning på 55 meter slynger seg, noe som gjør at utstrekningen sett fra for eksempel sjøen blir langt mindre. Forslagsstiller mener det ikke er grunn for å frykte at minnstedet vil oppleves som stort og dominerende, men at dimensjonene er godt tilpasset sted og omgivelser.

Figur 4-1 Oppriss sett fra sjøen som viser høyde på bronsekonstruksjon og hvordan denne vil oppleves i forhold til båthus, trapp og støttemur i bakkant.

Utstranda Vel viser i sin uttalelse til Aftenpostens kunstanmelder som beskriver minnstedet som «en sterk opplevelse allerede på skissestadiet». (Aftenposten Jonas Ekeberg 23. juni). Og påpeker at *hvordan det vil oppleves for de som bor tettest på og var involvert denne dagen er en annen historie.* En sterk opplevelse er ikke motsetning til en utforming som er lavmælt, vakkert eller stillferdig. Jonas Ekeberg skriver videre i neste setning i sin anmeldelse: «*Det ser ut til å bli et verdig og dempet minnsted som likevel ikke viker for å ta opp i seg tyngden av det som skjedde den sommerdagen i 2011.*»

Hvorvidt minnstedet vil oppleves som insiterende eller åpent, stort eller lite, omfavnende eller ekskluderende vil selvsagt også være individuelle opplevelser. Minnstedet introduserer nye materialer og en ny utforming som skiller det fra de øvrige omgivelsene og markerer at denne delen av Utøyakaia har en annen funksjon og betydning. Samtidig er tilknytningen til- og samspillet med omgivelsene avgjørende: Naturenes endringer, årstidsvariasjoner, været, solens gang og vannets bevegelser gjøre at sted og opplevelse av dette vil endres.

Statsbygg mener at denne åpenheten og variasjonen er viktig og riktig, og viser også til kap 2.4.2.1 i planbeskrivelsen der det framgår at *planforslaget tilrettelegger for å etablere et minneste med en konkret historisk referanse som kommer til uttrykk i form, men som samtidig både er vakker og med en åpenhet i seg som gir mulighet for refleksjon og fortolkning, og balanserer minne med videre liv. Sammen med utformingen vil tekst være viktig for å gi informasjon om minneste og 22. juli.*

Forslagsstiller vurderer at innspillene som er kritiske til utformingen ikke er av en slik art at de kan hensyntas ved at utformingen *justeres*. Mindre endringer eller justeringer vil neppe være tilstrekkelig til at de som er negative til utformingen blir fornøyd.

Balanse mellom minne og videre liv

Et gjennomgående tema underveis i planarbeidet har vært balansen mellom minne og videre liv. Dette har preget innspill og dialog siden oppstart av planarbeidet, og både Utøya, Wergeland-senteret og flere naboer trekker fram dette på ulike måter. Fra oppstart har naboer gitt uttrykk for bekymring for hvordan de skal kunne leve sine liv, ta hverdagen tilbake og er redd at minneste vil være en belastning og gi en dyster 22-juli atmosfære. Utøya AS trekker fram sine aktiviteter ved kaia og på øya, samt funksjonelle behov.

Samspillet og sammenhengen med Utøya var viktig ved beslutning om å lokalisere minneste til Utøyakaia, og samspill med omgivelsene har vært helt avgjørende for en rekke valg knyttet til utforming og håndtering av området som helhet. Trygg trafikkavvikling skal virke sammen med en verdig adkomst, minneste skal ligge side om side med anløpet til Thorbjørn, med ungdommer som reiser til og fra Utøya og naboer som lever sine liv. Nettopp dette samspillet vil også gi vesentlige kvaliteter til minneste og resten av området. Minneste skal ikke ligge for seg selv, isolert som et sted kun for noen følelser, men ligge side om side med en aktiv kai i et levende nabolag.

Erfaringen fra gjenoppbyggingen av Utøya har vært en viktig referanse i arbeidet med planen, og spesielt å finne balansen mellom minne og videre liv. Utøya AS skriver i sitt innspill:

Hverdagen til kaien og nabolaget forøvrig vil ha en stor betydning for opplevelsen av minneste. Nabolagets hverdagsaktiviteter, sommergjester ved Tyrifjorden, og ikke minst våre egne gjester på Utøya vil skape liv og aktivitet på og rundt kaiområdet, noe som vil fortsette i all uoverskuelig fremtid. Vi er sikre på at dette ikke vil bli et mørkt og vondt sted.

(...)

Utøyakaia har en direkte kobling til angrepet i 2011 og oppleves den dag i dag som et sted markert av denne historien. Vi som jobber på Utøya og som dermed bruker området hver eneste dag, ser tydelig verdien av å kunne minnes på et sted som har denne tydelige historiske koblingen. Samtidig har det vært viktig for oss at dette ikke bare blir et område preget av et ensidig minneste, men at det må integreres i området forøvrig. I vårt tidligere innspill til prosessen poengterte vi at målet bør være å legge til rette for en ny og dynamisk balanse mellom minne og historie på den ene siden, og fornyelse og nytt liv på den andre. Arbeidet med minneste har måttet klare å skape et sted som fungerer som både som et transittsted i et levende lokalsamfunn, og samtidig som et sted som med verdighet håndterer en traumatisk historie. Dette mener vi dagens foreslåtte minneste vil klare.

Vi har selv erfart hva som skal til for å klare å skape en balanse mellom alvor og engasjement, mellom det å minnes og det å fortsette å leve, og mellom fortid og fremtid. Nettopp fordi Statsbygg og arkitektene har tatt disse problemstillingene på alvor, så mener vi at minneste også vil klare denne balansekunsten.

Balansen mellom minne og videre liv har vært et gjennomgående tema og framgår i hensikten med planen (planbestemmelse 1):

Hensikten med planen er å legge til rette for etablering av nasjonalt minneste ved Utøyakaia etter terrorangrepene 22. juli. Minneste skal være et sted for minne og refleksjon, - for etterlatte, overlevende, frivillige, hjelpemannskaper, nåværende og framtidige generasjoner. Minneste skal være verdig og vakker, samt forsterke steds iboende kvaliteter og spille på kaia og Utøya som et historisk sted.

Planen skal tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Planen skal sikre rampe og nødvendige anlegg for båttransport til Utøya, trafikksikker atkomst og parkering for besøkende til minneste og Utøya, tilgang til Tyrifjorden og en allmenn tilgjengelig strandsone. I tillegg skal planen sikre nødvendig skjerming mot naboer.

Temaet er også redegjort for i planbeskrivelsen kap 2.4.2.

4.2 Helsekonsekvensutredning

Flere av de mottatte høringsuttalelsene etterspør utarbeidelse av en helsekonsekvensutredning.

Forslagsstiller viser til fastsettelse av planprogrammet i september 2018, der Hole kommune vedtok at «*Det er ønskelig med en god medvirkningsprosess som ivaretar alle involverte, og som kan bidra til å styrke sosiale bånd, begrense negative psykososiale konsekvenser og styrker bedringsevne. Hvordan dette ivaretas gjennom hele prosessen må fremgå tydelig i planbeskrivelsen. Kunnskap og erfaring om traumer og opprettelse av minnesmerker i etterkant av voldsomme hendelser må innhentes fra nasjonale kompetansesentre. Det skal gjøres en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse.*»

Som følge av dette forespurte Statsbygg de to ledende nasjonale kompetansesentrene innenfor fagfeltet om tilbud på en vurdering av behov for helsekonsekvensutredning. Statsbygg mottok tilbud fra ett av sentrene, Klinikk for krisepsykologi (Kfk), som ble engasjert til å utføre vurderingen. Deres vurdering og anbefaling har ligget til grunn for planarbeidet, og rapporten er vedlagt planforslaget i sin helhet. Det andre kompetansemiljøet som ble forespurt, Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), leverte ikke tilbud med begrunnelse i at de ikke tar denne typen oppdrag.

Kfk har vurdert behovet for helsekonsekvensutredning

Klinikk for krisepsykologis rapport drøfter og vurderer behovet for helsekonsekvensutredning, og konkluderer med «*Det er vår samlede vurdering at det ikke er grunnlag for å utrede helsekonsekvenser for innbyggerne i Hole kommune og de nærmeste naboene til Utøyakaia. Vi forventer at tilvenningen til et minneste vil være mulig på lik linje med tilvenningen til selve Utøya. De som har posttraumatiske plager etter hendelsene kan få individuell hjelp for disse. De som har fått sine plager forsterket av påkjenningene selve saken har representert de siste årene, kan også få tilbud om individuell hjelp. At disse personene får tilbud om utredning og hjelp, vil følgelig kunne være hensiktsmessig. Det er likevel viktig å regulere og informere om aktivitetene som foregår i tilknytning til Utøya og Utøyakaia, noe som kan realiseres i forbindelse med at minneste etableres.*»

Kfk vurderer i rapportens kap. 7.5 at det ikke er sannsynlig at minneste i seg selv vil gi opphav til store helsekonsekvenser. De har heller ikke erfaring med at minnesmerker representerer en traumatisk påminner. Vanskene som allerede tilkjennegis hos enkelte av naboene kan åpenbart ikke knyttes til minneste ettersom det ikke finnes ennå. Men det er sannsynlig at de psykologiske konsekvensene

av terrorhendelsen har blitt forsterket av manglende involvering og anerkjennelse i de påfølgende prosessene. Det er etter Kfks vurdering ikke minnestedet som en potensiell påminner som utgjør opphavet til disse vanskene, men de psykologiske konsekvensene av å ha bidratt til hjelpearbeid og satt seg selv i fare, og likevel ikke ha blitt inkludert i de påfølgende prosessene. Dersom noen ikke har fått hjelp for forhold knyttet til innsats og opplevelser fra selve terrorhendelsen, og disse har fått økte eller forverrede plager som følge av belastninger i ettertid, mener Kfk at dette må kunne avhjelpes med individuell hjelp. De skriver at det kan hende at en helseundersøkelse for å avdekke behov for mer hjelp er nødvendig, eller at det er behov for mer informasjon til lokalbefolkningen og hyttenaboer om hjelpetilbud, etterreaksjoner, selvhjelpsmetoder og hvilke reaksjoner som kan indikere at det er hensiktsmessig med profesjonell hjelp.

I etterkant av disse anbefalingene gjennomførte Hole kommune en spørreundersøkelse for å informere og kartlegge behov for mer hjelp. En prosess for nødvendig individuell oppfølging er dermed allerede igangsatt.

Helsekonsekvensutredning som metode

Helsedirektoratet redegjør grundig for helsekonsekvensutredninger på deres nettside. En mye brukt definisjonen av helsekonsekvensutredning er «(...) *en kombinasjon av prosedyrer, metoder og verktøy som kan brukes til å vurdere en politikk, et program eller et prosjekt i forhold til potensielle konsekvenser for helsen i en befolkning og fordelingen av disse virkningene i en befolkning.*» I tråd med denne definisjonen bør en vurdering av helsekonsekvenser inkludere et sosialt fordelingsperspektiv og en vurdering av tiltakets eventuelle virkninger på antatt utsatte (befolknings)grupper. De skriver også at helsekonsekvenser skal utredes når det er grunn til å tro at tiltaket vil ha vesentlige konsekvenser for befolkningens helse eller helsens fordeling i befolkningen.

Basert på helsekonsekvensutredning som metode er det sentralt å vurdere om det er befolkningen eller enkeltpersoner langs Utstranda som har plager som følge av terrorhendelsene. Forslagsstiller vurderer på bakgrunn av rapporten utarbeidet av Kfk og undersøkelsen gjennomført av Hole kommune at en helsekonsekvensutredning ikke er egnet for å kartlegge hvem som har plager som følge av terrorhendelsene og fått økte reaksjoner som følge av belastningene i ettertid. Informasjonen en helsekonsekvensutredning vil kunne gi er knyttet til om helsen i befolkningen og befolkningsgrupper påvirkes. Utredningen vil derimot ikke kunne avdekke om de nærmeste naboene eller andre enkeltpersoner har behov for hjelp, både som følge av den detaljeringsgraden som finnes i statistikkgrunnlag en helsekonsekvensutredning anvender, men også som følge av personvern hensyn. Enkeltpersoner må i stedet fanges opp gjennom kommunens helsetilbud, og på bakgrunn av Kfks rapport er en slik kartlegging allerede igangsatt av kommunen. Dette betyr at helsekonsekvensutredning som metode ikke er egnet for å kartlegge de enkeltes plager. Når plagene, slik Kfk beskriver, ikke har opphav i selve minnestedet, minnesmerker generelt ikke representerer en traumatisk påminner eller det ikke er sannsynlig at minnestedet i seg selv vil gi opphav til store helsekonsekvenser, utløses heller ikke forutsetningen for at helsekonsekvensutredning skal gjennomføres, slik det er beskrevet nederst i forrige avsnitt. En helsekonsekvensutredning vil derfor ikke være beslutningsrelevant i saken. Slik Kfks rapport beskriver, vil gjennomføring av en helsekonsekvensutredning derimot kunne utgjøre en tilleggsbelastning for flertallet av de berørte (etterlatte, overlevende og de beboere som ikke opplever minnestedet som en potensiell belastning), da det vil forsinke prosessen ytterligere og sannsynligvis bidra til å skape økt uro.

4.3 Lokalisering og plassering

Som det framgår av planbeskrivelsen kap 2.4.2.8 har diskusjon om lokalisering har fulgt minnestedet siden beslutning om nasjonalt minnestedet i Hole, og i den lokale debatten i Hole har lokalisering vært et gjennomgående tema. Ved oppstart av planarbeidet fikk Statsbygg en rekke innspill der det ble bedt

om utredning av Utsikten som en del av planarbeidet. Disse innspillene ble vurdert av Statsbygg og Hole kommune ved fastsetting av planprogram, september 2018.

Ved offentlig ettersyn er det også en rekke høringsuttalelser som omtaler minnstedets plassering. Uttalelsene er delte, der flere gir tilslutning for Utøyakaia, mens andre foreslår alternativ plassering på «Utsikten» eller at minnstedet generelt må plasseres vekk fra Utstranda.

Både Støttegruppen med en rekke lokalavdelinger, AUF og Utøya AS er tydelige på at plasseringen er et riktig valg fordi stedet har direkte tilknytning til hendelsen der mye av dramatikken utspant seg. Støttegruppen skriver: «*Støttegruppen ser på området rundt Utøyakaia som et riktig valg for et minnsted i Hole. Det var her mye av dramatikken utspant seg. Der det skjedde. Her kan vi på en verdig og vakker måte minnes de 69 som ble drept på Utøya og de 8 i Regjeringskvartalet under terrorhandlingene 22/7-11. Et nasjonalt minnsted ved Utøyakaia vil oppleves som et meningsfullt sted. Mange berørte oppsøker Utøyakaia allerede. Minnstedet, slik det er vist i skisseprosjekt og reguleringsplanen, vil få historiefortellende kvaliteter og understreker forbindelsen mellom hendelsene i Oslo og på Utøya. Minnstedet blir en del av en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 skjer i direkte forbindelse med stedene der terrorangrepene fant sted.*» Denne uttalelsen støttes av alle de mottatte merknadene fra lokalavdelingene i støttegruppa.

I høringsuttalelsen fra AUF er det skrevet: «*AUF mener at området rundt Utøyakaia er et naturlig sted for et nasjonalt minnsted i Hole kommune. For oss er nærheten til Utøya et viktig moment, samtidig som at minnstedet bør være tilgjengelig for berørte og den øvrige offentlighet til enhver tid. Det grundige forarbeidet og skissene som foreligger for et nasjonalt minnesmerke ved Utøyakaia oppleves som riktig med tanke på å skape et meningsfullt sted for refleksjon og ettertanke. Minnesmerket ved Utøyakaia skal binde sammen angrepene i regjeringskvartalet og på Utøya og være et bindeledd i historiefortellingen rundt terroren. I tillegg følger plasseringen av minnesmerket internasjonal praksis for å plassere minnsteder i direkte tilknytning til det som skal minnes.*»

Utøya AS skriver: «*Utøyakaia har en direkte kobling til angrepet i 2011 og oppleves den dag i dag som et sted markert av denne historien. Vi som jobber på Utøya og som dermed bruker området hver eneste dag, ser tydelig verdien av å kunne minnes på et sted som har denne tydelige historiske koblingen. Samtidig har det vært viktig for oss at dette ikke bare blir et område preget av et ensidig minnsted, men at det må integreres i området for øvrig.*»

The European Wergeland Centre, samt etterlatte og flere langs Utstranda og i det nærmeste nabolaget begrunner også i høringsuttalelsene at Utøyakaia fremstår som et riktig valg av sted.

Samtidig er høringsuttalelsen fra Utstranda vel, flere beboere langs Utstranda, herunder den likelydende uttalelsen samstemte i at minnstedet bør flyttes vekk fra Utstranda.

Utstranda vel skriver: «*Utstranda vel ber Hole kommune ivareta sin oppgave etter plan- og bygningsloven og utrede alternative plasseringer for et minnsted etter 22. juli terroren på Utøya. (...) Vi ber om at et minnsted etter 22. juli flyttes vekk fra Utstranda*». De likelydende uttalelsene konkluderer også med at minnstedet må flyttes vekk fra Utstranda.

Høringsuttalelsen fra Maria og Dag-Kjetil Holtane-Berge skriver: «*Det er derfor viktig at vi får utredet Utsikten eller området, mellom E16 og Utøyakaia, slik at det kan bli vurdert på lik linje og parallelt med Utøyakaia. Ved at begge alternativer blir utredet på en grundig måte tror vi det vil skape ro for mange.*» Flere av de nærmeste naboene ønsker at Utsikten utredes, og skriver: «*Vi minner igjen om at vi har et godt alternativ, Utsikten, 200 meter høyere opp i terrenget hvor det er vakker utsikt mot øya, med fri beliggenhet som ikke er forstyrrende for noen. Et verdig sted for et minnesmerke.*» (uttalelse fra Karin

og Terje Lien) og «*Utstranda Vel har foreslått «Utsikten», halvveis ned i lia mellom E 16 og Utstranda. Dette forslaget bør utredes nærmere.»* og «*«Utsikten» bør utredes som alternativ til plassering av minnstedet på Utøyakaia.»* (Jon Andreas Hasle og Tove Marit Hasle).

Ønske om annen plassering og alternativ utredning ble vurdert ved oppstart og fastsetting av planprogram

Flere av høringsuttalelsene viser altså til at det finnes en alternativ plassering på «Utsikten». Dette er innspill som i stor grad samsvarer med de 80 likelydende høringsuttalelsene som Statsbygg mottok ved oppstart og offentlig ettersyn av planprogrammet, det det ble bedt om at alternativet ble utredet. Tematikken er derfor kjent for både forslagsstiller og planmyndighet, og har allerede blitt vurdert og behandlet da planprogrammet ble fastsatt av Hole kommunestyre 17.9.2018 (saksnr 048/18).

Statsbygg mener det ikke er nye opplysninger i saken som skulle tilsi at innspillene nå vurderes annerledes, og vi viser til vår vurdering av innspillene ved fastsettelse av planprogrammet. Disse framgår av et eget notat, som fulgte som vedlegg ved behandling av planprogrammet og i dokumentet «Forslagsstillers kommentarer til mottatte høringsuttalelser til planprogram og varsel om oppstart», datert 12.04.2018 (kap 2). Dokumentene ligger på saken.

Nedenfor gjengis de viktigste momentene:

- Den viktigste grunnen til at man åpnet for å se på et alternativ til Sørbråten var begrunnelsen med at kaia var direkte knyttet til hendelsene 22. juli. En slik tilknytning har ikke Sørbråten og heller ikke Utsikten.
- Ved å etablere minnstedet ved Utøyakaia åpnes det for en tettere sammenheng med minne- og læringsstedene på Utøya og i Oslo. Den direkte tilknytningen til Utøya har hverken Sørbråten eller Utsikten.
- Utfordringer og kostnader for å etablere eventuell adkomst og parkeringsareal er tilleggsmomenter der Utsikten framstår som mindre egnet sammenlignet med Utøyakaia. Det er gjort flere vurderinger spesielt knyttet til adkomstforhold tidligere.

I tillegg mente Statsbygg at følgende forhold var relevante når Hole kommune skulle vurdere innspillene med ønske om alternativvurdering:

Ønske om Utsikten var kjent da departementet besluttet ny plassering.

Departementets beslutning om lokalisering er fattet på bakgrunn av informasjon både om egnethet og meningsbilde lokalt. Dette framgår også av planprogrammets kap. 1.5 «Ny prosess og ny lokalisering».

Ønske om utsiktspunkt ble ikke hensyntatt ved kommunens behandling av reguleringsplan for E16.

Utstranda vel hadde følgende innspill til planarbeidet for E16 (23.10.17):

I tråd med Kommunaldepartementets dialog med Statsbygg må det etableres et samarbeide med Statens Vegvesen/Statsbygg for å legge til rette for og planlegge for utsiktspunkt til Utøya.

Statsbygg viste til at vi ikke har noe oppdrag om å tilrettelegge for utsiktspunkt, og innspillet om utsiktspunkt ble heller ikke hensyntatt av vegvesenet. Statsbygg legger til grunn at ønsket om et utsiktspunkt var godt kjent og ble vurdert av Hole kommune da Hole kommunestyre fattet vedtak om reguleringsplan for Skaret – Høgkastet.

Et minnsted etter 22. juli må ha tilslutning fra de sterkest berørte.

Forslaget om å flytte det nasjonale minnstedet fra Sørbråten til Utøyakaia var et forslag fra de som er sterkest berørt av hendelsene 22. juli. AUF og støttegruppen ønsker og har foreslått kaia som lokalisering. At disse mener plasseringen er riktig framgår også tydelig i innspill ved offentlig ettersyn.

Utredning av alternativ lokalisering kan forlenge prosessen, skape uro og vil ikke være beslutningsrelevant.

I de 80 likelydende innspillene vi fikk ved oppstart sto det at:

«...ved at begge alternativer blir utredet på en grundig måte tror vi at det vil skape ro og også medføre at vi får en raskere avslutning på saken». Også i innspill 3.19 ved offentlig ettersyn står det at en alternativ utredning vil skape ro.

Statsbygg vurderte forholdet slik ved oppstart

Statsbygg er uenige i dette. En alternativutredning kan i denne saken framstå som en skinnprosess som kun har til hensikt å imøtekomme innspill, men som ikke vil påvirke beslutningen. Å utrede alternativer kan i mange saker gi bedre beslutningsgrunnlag, og det kan derfor ofte være riktig å be om mer opplysning, eller flere utredninger. På dette tidspunktet i denne saken er det tvert imot større sannsynlighet for at en alternativvurdering vil bidra til å skape usikkerhet og uforutsigbarhet, og kanskje også lenger prosess. Det framstår som at samtlige som har kommet med innspill ønsker en avslutning på en belastende diskusjon. Derfor vil Statsbygg fraråde at Hole kommune stiller krav om å utrede alternative lokaliseringer i denne fasen.

Riktig sted, og mulighet for balanse mellom historie og videre liv

Slik det fremkommer i høringsuttalelsene fra bl.a. støttegruppen, AUF og Utøya AS oppfattes det riktig å plassere et minneste der det har tilknytning til vannet og til hendelsene der de skjedde. Dette er i tråd med føringene KMD ga for det videre arbeidet, da det ble besluttet å gjennomføre en planprosess for plasseringen. KMD skrev i sin pressemelding: *Utøyakaia er godt egnet for plassering av et nasjonalt minneste. Stedet har nærhet og tilknytning til Utøya. Et minneste der vil være skjermet for støy, ha mindre innsyn enn Sørbråten og ha nærhet til vann og grønne omgivelser.*

Som følge av minnstedets plassering på et sted med direkte tilknytning til hendelsen og vannet, og hvor aktiviteter som logistikk til Utøya og rekreasjon foregår nærmest daglig, har det ligget til grunn for arbeidet å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv. Et sted hvor det både er plass til latter, refleksjon og ettertanke, og hvor bade- og båtlivet i nabolaget, ungdom på vei til Utøya og berørte som ønsker å minnes hendelsen er like velkomne. De mange ulike aktivitetene med naturlig tilhørighet til Utøyakaia gjør det nettopp mulig å etablere et sted som ikke ensidig blir preget av sorg, men et sted som er integrert i et levende lokalsamfunn, en aktiv kai og som med verdighet håndterer historien. Planforslaget har vektlagt at minnstedet skal bidra til å vise at samfunnet tar stedet tilbake, slik Utøya også har gjort gjennom sin gjenoppbygging. Videre er det lagt avgjørende vekt på avbøtende og helhetlige tiltak som reduserer belastning og negative virkninger. Innspill underveis i prosessen peker i stor grad på belastninger og utfordringer som er der allerede i dag.

4.4 Medvirkning

Medvirkning og involvering av Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli-hendelsene, AUF, naboer og andre lokale interesser, har ligget som en forutsetning for planarbeidet, og er vektlagt gjennom hele prosessen.

Krav til medvirkning har vært av stor betydning for hvordan teamet som har formgitt minnstedet ble valgt og hvordan utformingsfasen foregikk. Både oppdragsbrevet fra KMD til Statsbygg, Statsbyggs forslag til planprogram og Hole kommunes vedtak fremhever viktigheten av en prosess som sikrer medvirkning og involvering.

For å ivareta dette er det særlig følgende forhold som har vært viktige:

- Planprogram på høring vinteren 2018 ga tidlig mulighet for innspill fra alle, også til hvordan man ønsket å bli involvert. Planprogrammet ga også et lokalt vedtak i saken september 2018.

- Anskaffelse av teamet som formga og prosjekterte minnstedet ble gjennomført våren 2018. Teamene skulle ikke levere forslag til løsning eller utforming av minnstedet, men ble vurdert ut fra teamsammensetning og oppgaveforståelse.
- En utformingsfase med stor vekt på involvering. Utformingsfasen har pågått fra juni 2018 til juni 2019. Den startet etter at teamet var valgt, og sikret involvering av berørte parter underveis i prosessen.

Nærmere beskrivelse av prosess og medvirkning, vurdering av denne- og meningsbildet framgår av planbeskrivelsen kap. 2. Oversikt over medvirkningsaktivitetene framgår av vedlegg 4.

Innhold, synspunkt og argumenter som kommer fram i merknader var i stor grad kjent før offentlig ettersyn. Sånn sett mener Statsbygg at prosessen har fungert: man har lyktes i å få fram meningsbildet og vurdere innspill underveis. Meningene er like fullt fortsatt delt om flere forhold.

Delte meninger om prosessen

Høringsinnspill ved offentlig ettersyn viser et delt syn på medvirkningsprosessen Statsbygg har hatt: AUF skriver i sin uttalelse: *Som berørt organisasjon opplever vi i AUF at prosessen rundt det kommende minnstedet har vært god, hvor involvering av både AUF som organisasjon og våre direkte berørte medlemmer har blitt tillagt stor vekt av prosjektgruppen.*

Også støttegruppen uttaler seg positivt om prosessen: *Involveringsprosessen i forhold til Støttegruppen og våre 15 fylkeslag har vært meget god. Den har blitt tillagt stor vekt av prosjektledelsen.*

Siden AUF og støttegruppen sto bak forslaget om å legge minnstedet til Utøyakaia er det på den ene siden ikke overaskende at de er positive, samtidig har prosessen vist et variert meningsbilde blant gruppenes medlemmer. God forankring hos medlemmer og fylkeslag har derfor vært en viktig del av prosessen.

Utøya AS er enda mer konkret i sin omtale av prosessen: *«Gjennom en særdeles involverende og god prosess har Statsbygg og deres arkitekter utarbeidet et godt prosjekt på Utøyakaia. Det er bemerkelsesverdig og flott at man har gått så langt for å sikre en god forankring og for å sikre at alle som ønsker å delta i arbeidet har fått anledning til dette. Vi har selv sett og opplevd hvordan mange naboer og andre tilreisende har benyttet seg av tilbudet til Statsbygg, både i form av besøksbrakken de har hatt stående på kaien og andre kontaktflater. Dette er vi svært glad for historikken tatt i betraktning.»*

Utstranda Vel er svært kritiske til prosessen og skriver at *«reell medvirkning har aldri vært til stede»*. De skriver også at de selv ikke har sett noen grunn til å medvirke.

«som en følge av dette (Statsbyggs oppdrag) har Utstranda Vel gjort det helt tydelig at vi er imot plasseringen av et minnsted ved Utstranda og ser ingen grunn til å «medvirke»».

I likelydende innspill (innspill 4.1 og 4.2 mottatt fra 35 personer) og innspillet fra Velforeningen framgår følgende:

«Statsbygg redegjør i saksdokumentene for medvirkning. Noen synes de har fått medvirke, men det er kun de som er for plasseringen og gjerne de som bor langt unna og i praksis ikke blir berørt på samme måte som oss som bor nærmest.

Rammene for medvirkning er begrenset til skjerming. Ingen har hatt reell anledning til å medvirke og alle argumenter er møtt med «Statsbygg har fått i oppdrag å etablere et minnsted på Utøyakaia, alle

kan ikke få viljen sin». Både plassering og kunstverk har to ganger blitt valgt, helt uten lokal medvirkning.»

Innspillet (4.1) har ulike avsendere. Noen er nære naboer som har hatt tett dialog med Statsbygg, og som Statsbygg mener har deltatt i medvirkningsprosessen. Andre avsendere er ukjente for Statsbygg, og har ikke deltatt på arenaene for medvirkning, eller gitt høringsuttalelser ved oppstart.

Av andre innspill fra enkeltpersoner uttaler de seg i varierende grad til prosessen. Noen høringsinnspill er negative til både prosess og tiltak (innspill 3.1), andre innspill er positive til både prosess og tiltak (innspill 3.6, 3.10 og 3.14). Mens i innspill 3.2 fremgår det at avsender har hatt flere møter med Statsbygg, og at de opplever at deres synspunkter langt på vei er hørt og tatt til følge. Men at de likefullt er bekymret for konsekvensene av planforslaget.

Flere som har deltatt i medvirkningsprosessen- både de som er positive og negative til minnstedet har ikke gitt skriftlige innspill til planforslaget. Dette kan bety at prosessen i seg selv har fungert: de som har ønsket har kommet med innspill underveis i de ulike fasene, eller det kan være andre grunner til at man ikke gir innspill. Deres muntlige innspill i prosessen har likevel hatt betydning i planarbeidet.

Statsbyggs vurdering av synet på medvirkningsprosessen

Mottatte innspill bekrefter til en viss grad Statsbyggs oppfatning av hvordan berørte har oppfattet prosessen. Men vår oppfatning er også noe mer nyansert siden flere/andre har deltatt på ulike arenaer for medvirkning enn de som har gitt skriftlige innspill i høringsperioden.

Det framstår som at mange av de som mener medvirkningen ikke har vært reell mener at Utsikten skulle vært utredet, og Statsbygg legger til grunn at de mener en slik utredning burde vært gjort før regjeringen fattet en beslutning om hvor minnstedet skulle etableres. Dette kan handle om en opplevelse av at lokalsamfunnets ønske om lokalisering ikke hensyntas, men også at det er krevende å ha tillit til en beslutning dersom man er usikker på om den har vært tilstrekkelig opplyst. Statsbyggs vurdering knyttet til plassering er redegjort for i kap 4.3.

Til tross for at Statsbygg har hatt en planprosess med et svært omfattende opplegg for medvirkning er det enkelte som mener at de ikke har fått medvirke, og andre som ikke har ønsket å medvirke til en prosess de er grunnleggende imot.

Da Hole kommune fastsatte planprogrammet framgikk det av vedtaket at *«det er ønskelig med en god medvirkningsprosess, (jfr pkt 7.2.2), som ivaretar alle involverte, og som kan bidra til å styrke sosiale bånd, begrense negative psykososiale konsekvenser og styrke bedringsevne.»* Innkomne merknader ved offentlig ettersyn tyder på meningsmotsetninger og sterke følelser om planforslaget. Statsbygg mener at selv en omfattende og inkluderende medvirkningsprosess har begrenset mulighet til å minske uenighet dersom utgangspunktet for uenigheten nettopp er det aktuelle planarbeidet.

Statsbygg har derfor vektlagt å tilby arenaer for de som ønsker å medvirke, men også å unngå aktiviteter som kan virke konfliktskapende, samt å holde mediefokuset relativt lavt. Ved å tilby de som ønsker møter én til én får Statsbygg direkte kjennskap til enkeltes synspunkt. Samtidig mister man muligheten for å få sin mening nyansert av andre, eller forstå en annens synspunkt.

Som det framgår i planbeskrivelsen kap. 2.4 har vi tilbudt alle eiere av de nærmeste eiendommene egne møter, og de fleste har takket ja og valgt å møte oss. Også de som ønsker at minnstedet plasseres et annet sted har sett det som viktig å komme med innspill for å ivareta egne interesser.

Rådmannens vurdering ved 1. gangsbehandling

Hole kommune vurderte medvirkningen slik ved 1. gangsbehandlingen av planforslaget. Fra saksframlegg/ rådmannens vurdering:

Man har i planprosessen anstrengt seg for å få medvirkning på flere nivåer. Det har vært åpne dager på brakkekontoret som har stått i planområdet, etablering av ekstern faglig referansegruppe og mye direkte involvering av særlige interessegrupper, herunder AUF, Støttegruppen, og nærmeste naboer. Dialog om skjerming, trafikksikkerhet og vedlikehold har vært naturlige temaer i møter med lokalsamfunnet. Men også selve minnestedet, utforming og det meningsbærende, plassering av navn, annen tekst og hedring av de frivilliges innsats, har vært viktige temaer. Det er langt fra alle som er fornøyde med sluttresultatet, men det er rådmannens oppfatning at misnøyen fortrinnsvis gjelder overordnede forhold om selve valget av plassering for minnestedet og ikke selve prosessen eller kvaliteten i prosjektet. Det er lagt mye innsats i å sikre en god og romslig medvirkningsprosess, prosjektet er nøye utformet og planforslaget er grundig utredet. Rådmannen finner at medvirkning har hatt høyt fokus i planarbeidet og at det er sikret at alle interessenter har hatt mulighet for å bli hørt og for å påvirke løsningene i planen.

Forslagsstiller er enig i denne vurderingen. Redegjørelse for prosess, og hvordan innspill har påvirket planarbeidet er grundig dokumentert i planbeskrivelsen kap 2, i vedlegg 4 og i vedlegg 11.

5 Forslagsstillers kommentarer

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
1.1 Statens vegvesen Region sør (SVRS), 11.12.2019	
<p>Planforslaget berører fylkesveg Fv. 2848.</p> <p>Planforslaget er i stor grad akseptabelt for SVRS. Det er svært trangt i avkjørselen fra fylkesvegen slik at turbusser må benytte kjøremåte C, selv om fylkesvegen utvides noe mot øst slik planen viser. I en normal situasjon med lite trafikk på fylkesvegen vil dette være akseptabelt, mens i tilfeller med omkjøringstrafikk fra E16 kan det være nødvendig med spesielle tiltak for bussene, særlig ved samtidig er stor aktivitet på Utøyakaia (manuell trafikkdirigering e.l.).</p> <p>Ved spesielle arrangementer på Utøya kan det være behov for å avgrense personbilverkøyning og ha flere oppstillingsplasser for busser på biloppstillingsplassene. Det vil da være behov for ordnet busstransport til/fra Utøyakaia. Større arrangementer vil kreve særskilt transportopplegg med egen tillatelse fra vegmyndigheten.</p> <p>Frisiktsonene bør utvides slik at de måles fra et punkt 6 m inn i avkjørselen. Planforslaget mangler dessuten frisiktsoner mot syd for gangkryssing av fylkesvegen til/fra SGS2. Det blir viktig å etablere tilfredsstillende frisiktsoner her, og frisiktsoner på minst 2x105 m bør derfor tegnes inn på planen med eventuell nødvendig utvidelse av planområdet.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at samtidig omkjøring for trafikk på E16 via Utstranda, og stor aktivitet på Utøyakaia er vurdert i plansaken. Spesifikke tiltak for å avhjelpe slike situasjoner, som for øvrig er vurdert å forekomme svært sjelden, er ivarettatt i planforslagets vedlegg 9 «Program for bærekraftig byggeplass og drift».</p> <p>Vedlegg 9 til planforslaget, «Program for bærekraftig byggeplass og drift», legger føringer for tiltak ved større arrangementer. Det vil i hovedsak være i forbindelse med AUFs sommerleir og ved markering av 22. juli at det er behov for særskilte tiltak og tillatelse fra vegmyndigheten.</p> <p>Forslagsstiller viser til at frisiktsoner målt 6 m inn fra kjørebanelinjen vil gripe inn på to naboeiendommer i nord, og båndlegge mindre deler av disse. Det er ikke ønskelig i denne plansaken å regulere inn på private naboeiendommer. Forslagsstiller viser til at atkomstveien vil være en avkjørsel fra hovedvei og vil foreslått frisiktsoner tilfredsstillende krav til dette iht. håndbok N100 med god margin. Foreslått frisikt på 4x105 m er bedre enn kravet i håndboka for avkjørsler på øvrig hovedveg (Hø2) og bedre enn regulert frisikt i dagens avkjørsel. Både krav i N100 og gjeldende regulerte frisikt er 4x65 m. Vegklasse Hø2 er vurdert å være den som best samsvarer med standarden på fylkesveien. Forslagsstiller viser for øvrig til at avkjørselen, etter innspill fra SVRS, er gitt en geometri som samsvarer med krav til kryss der dette har vært mulig innenfor de begrensningene terrenforholdene gir. Dette gjelder f.eks. stigningsforhold inn mot avkjørsel fra fylkesveien. Forslagsstiller tar dermed ikke anbefalingen fra SVRS om å trekke frisiktsoner 2 m tilbake i avkjørselen til følge, med begrunnelse i at dette vil båndlegge deler av naboeiendommer og at siktkravene i avkjørselen allerede er bedre enn gjeldende krav. Samtidig vil forslagsstiller opplyse om at terrenget på naboeiendommene er svært</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Tiltakene på fylkesvegen krever gjennomføringsavtale med vegmyndigheten. Murer som blir en del av bærende fundament for fylkesvegen må eies av vegmyndigheten. Byggeplandetaljer må avklares nærmere i den videre byggeplanleggingen av tiltakene.</p> <p>Det blir også viktig i det videre arbeidet å sørge for en tilfredsstillende parkering og snumulighet for bussene nede på parkeringen. Rygging med buss bør unngås.</p> <p>Konklusjon: SVRS anbefaler at ovennevnte frisiktsoner reguleres inn på planen, men SVRS har ikke innsigelser mot planforslaget.</p>	<p>bratt inn mot fylkesveien, og at det er lite til ingen vegetasjon i den aktuelle frisiktsonen 6 m tilbaketrukket fra kjørebane kant. Det medfører at frisikten i praksis vil være bedre enn regulert og nært opp mot anbefalingen fra SVRS. Forslagsstiller markerer også i plankartet frisiktsonen i tilknytning til mulig gangkryssing ved SGS2 på 65 m. Dette tilfredsstillende kravet til sikt for øvrig hovedveg Hø2 i håndbok N100. Det innarbeides i tillegg frisiktsonen mellom atkomstvei og felt SGS1 på 3x35 m.</p> <p>Foreslåtte rekkefølgebestemmelser ivaretar at det skal inngås gjennomføringsavtale med vegmyndigheten og at byggeplan skal godkjennes før igangsetting av tiltak.</p> <p>Tas til orientering.</p> <p>Forslagsstiller innarbeider nye frisiktsoner på plankartet i tilknytning til gangkryssing.</p>
<p>1.2 Fylkesmannen i Oslo og Viken, 09.01.2020</p>	
<p>Fylkesmannen har i brev av 5. februar 2018 kommet med uttalelse til varsel om oppstart av planarbeid. Vi ba om forhold knyttet til landskap, friluftsliv, vassdrag, naturmangfold, støy og universell utforming ble tilstrekkelig ivarettatt i tråd med nasjonale føringer. Videre har vi i e-post av 12. september 2019 kommet med en forhåndsuttalelse til et utkast til plan for området.</p> <p>Slik vi vurderer saken er det gjennomført et grundig arbeid med utredning av planens konsekvenser. Dette sikrer et godt beslutningsgrunnlag når planforslaget skal sluttbehandles.</p> <p>Det er først og fremst den nye adkomstveien til området og minnestedet som er foreslått nord for småbåthavnen som avviker fra vedtatt arealbruk for området. Reguleringsplan for Utøystua ble vedtatt 2014. Planforslaget vil erstatte denne planen.</p>	<p>Det tas til orientering at utredning av planens konsekvenser er vurdert som et grundig arbeid og et godt beslutningsgrunnlag. Forslagsstiller viser til at utredningene er vesentlig mer detaljert enn det som er normalt i plansaker av tilsvarende omfang.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Fylkesmannens vurdering er at planforslaget ikke kommer i konflikt med nasjonale eller viktige regionale interesser som vi er satt til å ivareta. Som uttalt i vår forhåndsuttalelse mener vi det er positivt at området hvor det er dokumentert viktig naturmangfold er innarbeidet i planforslaget som en del av grønnstrukturen med tilhørende bestemmelser som skal sikre disse to lokalitetene. Dette er i stor grad også i tråd med vedtatt arealbruk for området.</p> <p>Når det gjelder allmenne interesser i strandsonen er det i planforslaget åpnet opp for etablering av et gjerde som kan åpnes med en port mot naboene i nord. Videre åpnes det for planting av en vegetasjonsskjerm. Med utgangspunkt i forhistorien og behovet for å skjerme naboene som bor tett på dette området, har vi forståelse for en slik løsning. Vi har derfor ingen spesielle merknader til dette.</p> <p>Atkomstveien vil føre til fjernvirkning sett fra Tyrifjorden. Store støttemurer resulterer i dette. Vi er derfor enige i at det er viktig å dempe eksponeringen i form av et bevisst materialvalg og fargebruk. Planting av trær vil på sikt også kunne dempe eksponeringen av støttemurene i landskapet.</p> <p>Planforslaget legger til rette for tiltak i Tyrifjorden. Vi gjør oppmerksom på at fysiske tiltak i form av mudring, dumping og utfylling i sjø og vassdrag kan kreve en tillatelse etter forurensningsloven. Tiltakshaver må søke om tillatelse etter forurensningsloven i god tid før arbeidene skal gjennomføres.</p> <p>Når det gjelder vurdering om tiltaket krever egen tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, mener vi at planforslaget er såpass detaljert at vi ikke vil kreve egen søknad etter § 1 i forskriften. Vi legger også til grunn at tiltaket ikke vil få vesentlige konsekvenser for produksjonsmulighetene for fisk eller andre ferskvannorgansimer i dette området. Tyrifjorden har blant annet en bestand av edelkreps.</p> <p>Utover dette har vi ingen spesielle merknader til planforslaget ut fra de interesseområdene vi er satt til å ivareta.</p>	<p>Tas til orientering.</p> <p>Tas til orientering.</p> <p>Tas til orientering. Valg av materialbruk og vegetasjon vil være sentrale problemstillinger som skal detaljeres i det videre arbeidet.</p> <p>Det innarbeides bestemmelse til felt VFV1 og VS2 om at det tillates utfylling av rene masser. Utfylling av massene skal sikre stabilitet på landarealene der minnstedet plasseres, samt rampe for MS Thorbjørn. Bestemmelsen er drøftet med Fylkesmannen. Forslagsstiller vil i den videre prosessen ha dialog med Fylkesmannen for å vurdere behovet for søknad om tillatelse etter forurensningsloven.</p> <p>Tas til orientering.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
1.3 Viken fylkeskommune, 10.01.2020	
<p>Fylkeskommunen gir her kulturminnefaglige innspill til planforslaget.</p> <p>Fylkeskommunen har ikke opplysninger i sine arkiver om automatisk fredete kulturminner inne i planområdet. Planområdet er i stor grad allerede utbygd, og de forventer ikke å finne bevarte automatisk fredete kulturminner her. De mener at automatisk fredete kulturminner er tilstrekkelig ivare tatt i planforslagets reguleringsbestemmelser og har ikke merknader til planen.</p>	<p>Tas til orientering.</p>
1.4 Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), 20.12.2019	
<p>NVE prioriterer å gi uttalelser til overordnede planer, veiledning og opplæring av kommuner og reguleringsplaner der det bes om faglig bistand til konkrete problemstillinger. I denne saken er det ikke bedt om slik bistand, og NVE gir derfor ikke konkret uttalelse i saken.</p> <p>NVE viser til informasjon og veiledning knyttet til sitt saksområde, herunder sjekklister for reguleringsplan for å sikre at alle relevante saksområder er vurdert og godt nok dokumentert.</p> <p>NVE minner om at det er kommunen som har ansvaret for at det blir tatt nødvendige hensyn til flom- og skredfare, overvann, vassdrag og energianlegg i arealplaner, byggetillatelser og dispensasjoner.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at det parallelt med høringsperioden er gjennomført supplerende grunnundersøkelser i sjø utenfor det planlagte minnstedet. Undersøkelsene viste at det er behov for å tilføre stabiliserende masser, slik at det sikres at området der minnstedet skal plasseres er stabilt. Reguleringsbestemmelsene er supplert med hjemmel for å kunne legge ut rene masser for å sikre stabilitet. Bestemmelsen er drøftet med Fylkesmannen.</p>
2.1 Ringerikskraft Nett, 06.01.2020	
<p>I forbindelse med minnesmerket på Utøyakaia ønsker ikke Ringerikskraft Nett at nettstasjonen plasseres slik den er plassert i dagens plankart. Grunnen til at denne plasseringen ikke er ønskelig er at det til enhver tid skal være fri tilgang til nettstasjonen slik at nødvendig personell har enkel tilgang. Dette kravet synes vi ikke at dekkes ved denne plasseringen, og at det heller må vurderes en annen løsning slik at man oppnår best mulig sikkerhet og leveringspålidelighet.</p> <p>Vi foreslår at nettstasjonen blir plassert under adkomstvei, og dermed at det i reguleringsbestemmelsen tillates inntil 4 dører/porter i bebyggelsen under adkomstveien. Denne løsningen ble drøftet med Statsbyggs elektrorådgiver på et møte den 13.11.2019.</p>	<p>Forslagsstiller vil legge til rette for at nettstasjonen kan plasseres under atkomstveien, slik Ringerikskraft foreslår.</p> <p>Reguleringsbestemmelsene blir endret slik at det tillates inntil 4 dører/porter. I bestemmelsen til annen vegg grunn langs fylkesveien, fjernes bestemmelsen som åpnet for plassering av trafo.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
2.2 Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli, 10.01.2020	
<p>Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli ble etablert i august 2011. Vi har et nasjonalt styre bestående av syv faste medlemmer. Støttegruppen har 14 fylkeslag. AUF er representert ved ett fast styremedlem. Støttegruppen har 1.749 registrerte medlemmer. Støttegruppens formål er å ivareta og fremme etterlatte, overlevende, pårørende og berørtes interesser etter bombingene av regjeringkvartalet og massakren på Utøya 22. juli 2011.</p> <p>Støttegruppen ser på området rundt Utøyakaia som et riktig valg for et minneste i Hole. Det var her mye av dramatikken utspant seg. Der det skjedde. Her kan vi på en verdig og vakker måte minnes de 69 som ble drept på Utøya og de 8 i Regjeringkvartalet under terrorhandlingene 22/7-11.</p> <p>Støttegruppen støtter Rådmannens vurdering i Hole kommunes saksfremlegg om at <i>«etableringen av et nasjonalt minneste ved Utøyakaia er både riktig og viktig, for lokale så vel som nasjonale interesser. Det vurderes at planforslaget med høy kvalitet ivaretar ulike og motstridende hensyn, og legger til rette for etablering av nasjonalt minnesmerke på en helhetlig og god måte. Utøyakaia framstår som det beste alternativet for plassering av minneste for 22. juli, for å sikre en meningsfull plassering, samtidig som det er vist at det er mulig å dempe og avbøte negative virkninger for lokalområdet.»</i> Sistnevnte er godt konkretisert i plankartet i Detaljreguleringsplanens vedlegg 16.</p> <p>Utformingen svarer til våre forventninger i brev av 1. februar 2018 med et ønske om et verdig og vakkert minneste. (Ref. Detaljreguleringsplanen, kap. 2.4.2.1, 4.1 og 4.2, samt planens hensikt og bestemmelse.)</p> <p>Et nasjonalt minneste ved Utøyakaia vil oppleves som et meningsfullt sted. Mange berørte oppsøker Utøyakaia allerede. Minneste, slik det er vist i skisseprosjekt og reguleringsplanen, vil få historiefortellende kvaliteter og understreker forbindelsen mellom hendelsene i Oslo og på Utøya. Minneste blir en del av en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 skjer i direkte forbindelse med stedene der terrorangrepene fant sted.</p>	<p>Innspillet er hensyntatt i utformingen og planforslaget. Forslagsstiller vurdering av innspill knyttet til plassering framgår i kap 4.3, felles merknadssvar.</p> <p>Tas til orientering</p> <p>Temaet er ivaretatt ved at planforslaget tilrettelegger for å etablere et minneste med en konkret historisk referanse som kommer til uttrykk i form, men som samtidig både er vakker og med en åpenhet i seg som gir mulighet for refleksjon og fortolkning, og balanserer minne med videre liv. Sammen med utformingen vil tekst være viktig for å gi informasjon om minneste og 22. Juli.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om utforming og størrelse, kap 4.1 (se også planbeskrivelsen, kap 2.4.2.1, 4.1 og 4.2)</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Et minnested på Utøyakaia blir dermed siste ledd i en minne- og læringsforbindelse fra 22. juli-senteret og et kommende minnested i det nye Regjeringskvartalet til læringscenteret «Hegnhuset» og minnestedet «Lysningen», begge på Utøya. En slik plassering er i tråd med internasjonal praksis, hvor minnesteder plasseres på steder med direkte tilknytning til hendelsen som skal minnes.</p> <p>Involveringsprosessen i forhold til Støttegruppen og våre fylkeslag har vært meget god. Den har blitt tillagt stor vekt av prosjektledelsen.</p> <p>Vår oppfatning er at det var riktig og klokt at utførende part var et «team» med flere fagpersoner involvert. Teamet har vært meget viktig for utformingen av et verdig og vakkert minnested, og har svart på Støttegruppens forventninger på en utmerket måte.</p> <p>Støttegruppen har et sterkt ønske om å få minnestedet på plass på Utøyakaia til ti-årsmarkeringen i 2021. Vi minner i den forbindelse om at minnestedet etter terroren i New York i 2001 stod ferdig ti år etter angrepet. Minnestedet i Brussel kom på plass nøyaktig ett år etter angrepet i 2016. Minnestedet i Madrid kom på plass tre år etter angrepet på togstasjonen i Atocha i 2004.</p> <p>Med dette som bakteppe er det derfor rimelig å forvente at et nasjonalt minnested etter 22. juli skal kunne komme på plass innen ti år etter terrorangrepet.</p>	<p>Opplysninger om at Utøyakaia allerede i dag oppsøkes av berørte er lagt til grunn for utforming og ved vurdering av besøkstall.</p> <p>Tas til orientering. Internasjonal praksis og erfaringer nevnes også av AUF og Wergelandsenteret, innspill 2.13 og 2.15</p> <p>Tas til orientering. Temaet medvirkning er vurdert i felles merknadssvar, kap 4.4</p> <p>Tas til orientering</p> <p>Ønsket fra støttegruppen tas til orientering, og det videre arbeidet er planlagt med utgangspunkt i en ferdigstilling før tiårsmarkeringen. En slik framdrift er samtidig svært presset og heftet med stor usikkerhet. Den er avhengig av at det ikke viser seg nødvendig med nye og forsinkende prosesser, samt at kommunen prioriterer plan- og byggesaksbehandlingen.</p>
<p>2.3 Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold, 14.01.2020</p>	
<p>Støttegruppen 22. Juli avdeling Vestfold er en fylkesavdeling av den Nasjonale støttegruppen etter 22. Juli. Avdelingen har ca. 127 medlemmer hvor 76 er direkte berørte (Overlevende, etterlatte, pårørende).</p> <p>Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold støtter den nasjonale støttegruppens innspill til høring i denne saken.</p> <p>Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold støtter Rådmannens vurdering i Hole kommunes saksfremlegg om at «etableringen av et nasjonalt minnested ved Utøyakaia er både riktig og viktig,</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Vestfold tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p><i>for lokale så vel som nasjonale interesser. Det vurderes at planforslaget med høy kvalitet ivaretar ulike og motstridende hensyn, og legger til rette for etablering av nasjonalt minnesmerke på en helhetlig og god måte. Utøyakaia framstår som det beste alternativet for plassering av minnested for 22. juli, for å sikre en meningsfull plassering, samtidig som det er vist at det er mulig å dempe og avbøte negative virkninger for lokalområdet.»</i></p> <p>Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold ser på området rundt Utøyakaia som et riktig valg for et minnested i Hole. Det var her mye av dramatikken utspant seg. Her kan vi på en verdig og vakker måte minnes de 69 som ble drept på Utøya og de 8 i Regjeringskvartalet under terrorhandlingene 22/7-11. Et nasjonalt minnested ved Utøyakaia vil oppleves som et meningsfullt sted. Mange berørte oppsøker Utøyakaia allerede.</p> <p>Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold synes det er positivt og viktig at minnestedet blir en del av en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 skjer i direkte forbindelse med stedene der terrorangrepene fant sted. Et minnested på Utøyakaia blir et ledd i en minne- og læringsforbindelse fra 22.juli-senteret. Et kommende minnested i det nye Regjeringskvartalet til læringscenteret «Hegnhuset» og minnestedet «Lysningen», begge på Utøya. En slik plassering er i tråd med internasjonal praksis, hvor minnesteder plasseres på steder med direkte tilknytning til hendelsen som skal minnes.</p> <p>Støttegruppen 22. juli avdeling Vestfold mener at alle involverte må jobbe aktivt for at minnestedet etter 22.juli skal komme på plass innen ti-årsmarkeringen for terrorangrepet.</p>	
2.4 Støttegruppen 22. juli avdeling Møre og Romsdal, 16.01.2020	
<p>Vi i fylkeslaget i Møre og Romsdal tilslutter oss høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Møre og Romsdal tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.5 Støttegruppen 22. juli avdeling Østfold, 16.01.2020	
<p>Vi i Støttegruppen 22.juli -Østfold, slutter oss til høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Østfold tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
2.6 Støttegruppen 22. juli avdeling Rogaland, 16.01.2020	
<p>Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli avd. Rogaland skal ivareta og fremme etterlatte, overlevende, pårørende og berørte, med tilknytning til Rogaland, sine interesser etter bombingene av regjeringskvartalet og massakren på Utøya 22. juli 2011.</p> <p>Høringsuttalelsen for øvrig er i stor grad sammenfallende med høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen (2.2).</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Rogaland tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.7 Støttegruppen 22. juli avdeling Sør-Trøndelag, 16.01.2020	
<p>Styret i støttegruppen etter 22. avd. Sør-Trøndelag gir sin støtte til Rådmannens forslag om å etablere minneste ved Utøyakaia. Vi mener det er viktig å få på plass et verdig sted til 10 års markeringen og derfor håper vi at kommunen gjør nødvendige vedtak for at byggarbeidene kan komme i gang.</p> <p>For øvrig stiller vi oss bak Den nasjonale støttegruppens innspill til høringen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Sør-Trøndelag tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.8 Støttegruppen 22. juli avdeling Nord-Trøndelag, 17.01.2020	
<p>Vi tilslutter oss høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen vedrørende Utøyakaia i Hole kommune.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Nord-Trøndelag tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.9 Støttegruppen 22. juli avdeling Hordaland, 17.01.2020	
<p>Støttegruppen for berørte etter 22.juli i Hordaland slutter oss til høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Hordaland tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.10 Støttegruppen 22. juli avdeling Troms, Finnmark og Svalbard, 18.01.2020	
<p>Vi tilslutter oss høringsuttalelsen fra Den nasjonale støttegruppen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Troms, Finnmark og Svalbard tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.11 Støttegruppen 22. juli avdeling Akershus, 17.01.2020	
<p>Vi i fylkeslaget Akershus tilslutter oss høringsuttalelsen fra den Nasjonale støttegruppen.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Akershus tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
2.12 Støttegruppen 22. juli avdeling Buskerud, 17.01.2020	
<p>Viser til høringsuttalelse fra Den Nasjonale Støttegruppen. Styret i Buskerud lokallag tilslutter seg denne fullt og helt.</p>	<p>Høringsuttalelsen fra Støttegruppen avdeling Buskerud tas til etterretning. Det vises for øvrig til forslagsstillers kommentarer til den nasjonale støttegruppen.</p>
2.13 Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF), 17.01.2020	
<p>Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF) er Norges største politiske ungdomsorganisasjon, med fylkeslag og lokallag over hele landet. 22. juli 2011 ble vår organisasjon angrepet under terrorren på Utøya, hvor 69 mennesker ble drept.</p> <p>I etterkant av terrorangrepet har AUF jobbet med å bevare Utøya som en politisk møteplass for ungdom, minnes de vi mistet og fortsette å snakke om og kjempe mot det tankegodset som la grunnlaget for bombingene av regjeringskvartalet og massakren på Utøya.</p> <p>AUF mener at området rundt Utøyakaia er et naturlig sted for et nasjonalt minnested i Hole kommune. For oss er nærheten til Utøya et viktig moment, samtidig som at minnestedet bør være tilgjengelig for berørte og den øvrige offentlighet til enhver tid.</p> <p>For AUF som organisasjon har det vært viktig å ta tilbake Utøya som en nasjonal arena for engasjement, diskusjon og demokrati, og det er et arbeid vi sammen med Utøya AS har kommet langt i. Skissene for minnestedet ved Utøyakaia viser et funksjonelt område, som kan utføre funksjonen som minnested og samtidig ikke begrense aktiviteten på Utøya.</p> <p>AUF støtter seg på Rådmannens vurderinger i saksframlegget fra Hole kommune, om at de foreslåtte planene for det nasjonale minnesmerket på en god måte balanserer ulike hensyn. Vi opplever at planforslaget er av høy kvalitet og nøye satt sammen for å ivareta både lokale og nasjonale interesser.</p> <p>Det grundige forarbeidet og skissene som foreligger for et nasjonalt minnesmerke ved Utøyakaia oppleves som riktig med tanke på å skape et meningsfullt sted for refleksjon og ettertanke. Minnesmerket ved Utøyakaia skal binde sammen angrepene i regjeringskvartalet og på Utøya og være et bindeledd i historiefortellingen rundt terrorren. I tillegg følger</p>	<p>Tas til orientering.</p> <p>Forslagsstiller viser til at planens hensikt er å tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, i tråd med innspill fra AUF.</p> <p>Innspillet er hensyntatt i utformingen og planforslaget. Forslagsstillers vurdering av innspill knyttet til plassering framgår i kap 4.3, felles merknadssvar.</p> <p>Tas til orientering. Temaet er ivaretatt ved at minnestedet skal utformes med vekt på balanse mellom å minnes og videre liv. Utformingen ivaretar dagens funksjoner i tråd med innspill fra Utøya AS, samtidig som vei, parkering og strandsonen skal være offentlig tilgjengelige. Omlegging av atkomstvei gir langt større plass nede ved kaia enn i dag, og gir fleksibilitet for funksjoner og bruk. Forslagsstiller viser forøvrig til felles merknadssvar om utforming og størrelse, kap 4.1 (se også planbeskrivelsen, kap 2.4.2.2, 4.1 og 4.2)</p> <p>Temaet er ivaretatt ved at planforslaget tilrettelegger for å etablere et minnested med en konkret historisk referanse som kommer til uttrykk i form, men som samtidig både er vakker og med en åpenhet i seg som gir mulighet for refleksjon og fortolkning, og balanserer minne med videre liv.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>plasseringen av minnesmerket internasjonal praksis for å plassere minnesteder i direkte tilknytning til det som skal minnes.</p> <p>Som berørt organisasjon opplever vi i AUF at prosessen rundt det kommende minnstedet har vært god, hvor involvering av både AUF som organisasjon og våre direkte berørte medlemmer har blitt tillagt stor vekt av prosjektgruppen.</p> <p>For å bryte opp en fastlåst konflikt tilbød AUF seg å stille arealer ved Utøyakaia til disposisjon for et nasjonalt minnesmerke. Med det ligger det også en klar forventning om at arbeidet med det nasjonale minnstedet i Hole kommune må fortsette uten nevneverdige forsinkelser.</p> <p>For AUF er det stort ønske at minnstedet ved Utøyakaia skal være på plass til tiårsmarkeringen i 2021. 22. juli 2021 vil markere en ny epoke i arbeidet etter terrorangrepene, og et forsinket minnsted vil bryte med dette arbeidet.</p>	<p>Sammen med utformingen vil tekst være viktig for å gi informasjon om minnstedet og 22. Juli. Internasjonal praksis og erfaringer nevnes også av Støttegruppen og Wergelandsenteret, innspill 2.2-2.12 og 2.15</p> <p>Tas til orientering. Temaet medvirkning er vurdert i felles merknadssvar, kap 4.4</p> <p>Ønsket fra AUF tas til orientering, og det videre arbeidet er planlagt med utgangspunkt i en ferdigstillelse før tiårsmarkeringen. En slik framdrift er samtidig svært presset og heftet med stor usikkerhet. Den er avhengig av at det ikke viser seg nødvendig med nye og forsinkende prosesser, samt at kommunen prioriterer plan- og byggesaksbehandlingen.</p>
2.14 Utøya AS, 16.01.2020	
<p>Avsender av dette innspillet, Utøya AS, er et non-profit driftsselskap som forvalter Utøya. I arbeidet med et minnsted på Utøyakaia har Utøya AS minst to roller. Vi er direkte berørte av terrorangrepet; som mennesker, som åsted og som mål for angrepet. Vi er også de som forvalter eiendommen hvor minnstedet planlegges og vil slik direkte påvirkes av både konsept, planlegging, bygging og drift, på lang og kort sikt.</p> <p>Gjennom en særdeles involverende og god prosess har Statsbygg og deres arkitekter utarbeidet et godt prosjekt på Utøyakaia. Det er bemerkelsesverdig og flott at man har gått så langt for å sikre en god forankring og for å sikre at alle som ønsker å delta i arbeidet har fått anledning til dette. Vi har selv sett og opplevd hvordan mange naboer og andre tilreisende har benyttet seg av tilbudet til Statsbygg, både i form av besøksbrakken de har hatt stående på kaien og andre kontaktflater. Dette er vi svært glad for historikken i saken tatt i betraktning.</p> <p>Utøyakaia har en direkte kobling til angrepet i 2011 og oppleves den dag i dag som et sted markert av denne historien. Vi som jobber på Utøya og som dermed bruker området hver eneste dag, ser tydelig verdien av å kunne</p>	<p>Tas til orientering</p> <p>Tas til orientering. Temaet medvirkning er vurdert i felles merknadssvar, kap 4.4</p> <p>Utøya AS sin vurdering av minnstedets plassering på Utøyakaia tas til etterretning. Forslagsstillers vurdering av innspill knyttet til plassering framgår i kap 4.3, felles merknadssvar.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>minnes på et sted som har denne tydelige historiske koblingen. Samtidig har det vært viktig for oss at dette ikke bare blir et område preget av et ensidig minnsted, men at det må integreres i området for øvrig. I vårt tidligere innspill til prosessen poengterte vi at målet bør være å legge til rette for en ny og dynamisk balanse mellom minne og historie på den ene siden, og fornyelse og nytt liv på den andre. Arbeidet med minnstedet har måtte klare å skape et sted som fungerer som både som et transittsted i et levende lokalsamfunn, og samtidig som et sted som med verdighet håndterer en traumatisk historie. Dette mener vi dagens foreslåtte minnsted vil klare.</p> <p>Vi har selv mye erfaring med hva som skal til for å klare denne balansen. Det å ha et sted som minner om den verste dagen i livet til så mange, midt blant hverdagen er åpenbart ikke en enkel oppgave. Men det er likevel en oppgave som må løses. Først når man har tatt steget videre fra diskusjon og debatt vil man se konsekvensene av et godt arbeid. Vi mener at dette minnstedet vil klare å bli en integrert del av en aktiv kai, og på en verdig måte skape et viktig, relevant og passende sted i nabolaget for øvrig.</p> <p>Det er ikke en selvfølge at arbeidet Statsbygg har lagt ned skulle klare å oppnå ønsket balanse, men gjennom en rekke veloverveide løsninger er vi overbevist om de vil lykkes. En nøkkelfaktor her er den endrede adkomstveien som skaper en helt ny situasjon både for nabolaget, besøkende og gjester til Utøya. At busser kan kjøre ned fra veien bedrer trafikksituasjonen på fylkesveien, noe flere fastboende har etterspurt. Det skaper også en mer oversiktlig parkeringssituasjon. Ikke minst fører tiltaket til et godt helhetlig arealbruk for alle de funksjonene som skal fungere samtidig på området. Adkomstveiens utforming, samt nøye planlagt beplantning, skaper samtidig en ramme for området, skjermet for naboer rundt. Dette vil være viktig både for koblingen mellom nabolag og minnsted, men også ovenfor vår øvrige aktivitet på kaiområdet. Utformingen av området har løst funksjoner og logistikk for transport til Utøya og anløp for MS Thorbjørn på en god måte. Dette har vært en viktig faktor slik at aktivitetene på området spiller hverandre gode, at de ikke blir motsetninger. Summen av alle disse praktiske tiltakene har stor effekt på virkningen minnstedet</p>	<p>Forslagsstiller har lagt Utøya AS sitt tidligere innspill til grunn for planarbeidet og utformingen, og dette er innarbeidet i reguleringsbestemmelse om planens hensikt. Samspillet og sammenhengen med Utøya var viktig ved beslutning om å lokalisere minnstedet til Utøyakaia, og samspill med omgivelsene har vært helt avgjørende for en rekke valg knyttet til utforming og håndtering av området som helhet. Nettopp dette samspillet vil også gi vesentlige kvaliteter til minnstedet og resten av området. Se forøvrig felles merknadssvar, kap 4.1 om utforming.</p> <p>Forslagsstiller tar til orientering av Utøya AS oppfatter at dagens foreslåtte minnsted ivaretar en ny og dynamisk balanse mellom minne og historie på den ene siden og fornyelse og nytt liv på den andre, i tråd med hensikten til planforslaget. Dette har vært gjennomgående temaer underveis, og erfaringene fra gjenoppbyggingen av Utøya har vært viktige referanser.</p> <p>Temaet er ivaretatt ved at minnstedet skal utformes med vekt på balanse mellom å minnes og videre liv. Utformingen ivaretar dagens funksjoner i tråd med innspill fra Utøya AS, samtidig som vei, parkering og strandsonen skal være offentlig tilgjengelige. Omlegging av atkomstvei gir langt større plass nede ved kaia enn i dag, og gir fleksibilitet for funksjoner og bruk.</p> <p>Forslagsstiller viser forøvrig til felles merknadssvar om utforming og størrelse, kap 4.1 (se også planbeskrivelsen, kap 2.4.2.2, 4.1 og 4.2)</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>vil ha på besøkende, samt koblingen til området rundt.</p> <p>Hverdagen til kaien og nabolaget for øvrig vil ha en stor betydning for opplevelsen av minnstedet. Nabolagets hverdagsaktiviteter, sommergjester ved Tyrifjorden, og ikke minst våre egne gjester på Utøya vil skape liv og aktivitet på og rundt kaiområdet, noe som vil fortsette i all uoverskuelig fremtid. Vi er sikre på at dette ikke vil bli et mørkt og vondt sted. Utformingen av selve minnstedet mener vi er vakker og verdig. Samspillet mellom søylene i minnstedet, vannet i Tyrifjorden og trestammene rundt, skaper en lun, varm og flott helhet. Symbolikken er både nydelig og sterk - alle de flotte menneskene vi mistet - men samtidig subtil. Som samlet installasjon gir den oss en verdig påminnelse om at demokrati og toleranse er noe vi må kjempe for alle sammen.</p> <p>Selv om det konkrete området minnstedet blir plassert på ingen måte er et rekreasjonsområde i dag slik enkelte påstår (fastboende og hytteeiere bruker egne tomter for bading, vi ser aldri noen komme hit), så er det likevel viktig at dette ikke bare er et sted man kommer til for å minnes, men også for å leve hverdagen sin, engasjere seg, for å dra på sommerleir eller for å delta på engasjerende undervisningsprosjekter på Utøya.</p> <p>Vi har selv erfart hva som skal til for å klare å skape en balanse mellom alvor og engasjement, mellom det å minnes og det å fortsette å leve, og mellom fortid og fremtid. Nettopp fordi Statsbygg og arkitektene har tatt disse problemstillingene på alvor, så mener vi at minnstedet også vil klare denne balansekunsten.</p> <p>Vi er takknemlige for engasjementet til Hole kommune, Statsbygg, arkitektene og de mange naboer som har engasjert seg i saken. Vi er sikre på at minnstedet vil bli et riktig sted for både lokale og tilreisende, for naboer og for etterlatte. De medfølgende tiltakene ved minnstedet vil gi rom for at livet i nabolaget vil fortsatt utvikles – men nå alltid med minnene om de vi mistet i sitt hjerte.</p>	<p>Temaet er ivaretatt ved at planforslaget tilrettelegger for å etablere et minnsted med en konkret historisk referanse som kommer til uttrykk i form, men som samtidig både er vakker og med en åpenhet i seg som gir mulighet for refleksjon og fortolkning, og balanserer minne med videre liv.</p> <p>Sammen med utformingen vil tekst være viktig for å gi informasjon om minnstedet og 22. Juli. Forslagsstiller viser til at hensikten med planen er at hverdagsaktivitetene på kaia skal kunne fortsette side om side med minnstedet, og at stedet ikke skal bli mørkt og vondt.</p> <p>Det vises til felles merknadssvar om utforming og størrelse, kap 4.1 (se også planbeskrivelsen, kap 2.4.2.1, 4.1 og 4.2)</p> <p>Planforslaget er utformet for at hverdagen på kaia kan fortsette. Flere naboer har gitt uttrykk for at dagens bruk av tomta er viktig og at området har en rekreasjonsverdi i dag.</p> <p>Odden mellom kaia og Liens eiendom berøres ikke og sikres med hensynssone. Dette er den mest verdifulle rekreative delen av eiendommen, og vil ligge delvis skjermet fra minnstedet.</p> <p>Tas til orientering</p> <p>Tas til orientering</p>
2.15 The European Wergeland Centre, 16.01.2020	
<p>Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC) er et internasjonalt senter for utdanning for demokratisk medborgerskap, menneskerettigheter og</p>	<p>Tas til orientering</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>interkulturell forståelse. Senteret ble opprettet av Norge og Europarådet i 2008, og har et styre opprettet av Kunnskapsministeren og Europarådet. Senteret har en sentral rolle i både Norges og Europarådets handlingsplaner mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, og gjennomfører en rekke opplæringsaktiviteter for å fremme demokrati og menneskerettigheter gjennom utdanning i Europarådets 47 medlemsland.</p> <p>Ved at nasjonalt minneste etableres på Utøyakaia, skapes det en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 skjer i direkte forbindelse med stedene der terrorangrepene fant sted. Dette følger internasjonale erfaringer for hvordan skape en meningsfull måte å minnes historiske hendelser på.</p> <p>For vårt arbeid med ungdom er det en viktig del at et minneste på Utøyakaia blir et siste ledd i en minne- og læringsakse fra 22. juli-senteret og et kommende minneste i det nye Regjeringskvartalet til læringscenteret «Hegnhuset» og minneste «Lysningen» på Utøya.</p> <p>Medregnet elevstyrte aktiviteter på skolene i etterkant av samlingene vil læringsstilbudet vi har på Utøya og i 22. juli-senteret nå tusener av elever i ungdomsskolen. I tillegg til prosjekter for skoleelever, brukes også læringscenteret på Utøya for demokratilæring for konfirmanter, ungdomsråd og ungdomsklubber i hele landet. Samlet sett deltar flere tusen elever og andre ungdommer på disse prosjektene hvert eneste år. Felles for alle ungdommene som kommer til Utøya er at Utøyakaia brukes som del av undervisningen de deltar på. Minneste vil dermed måtte håndtere de mange ungdommene som kommer hit.</p> <p>Vi har stor tro på at det foreslåtte minneste vil kunne legge til rette for både undring, spørsmål, smil og glede, sorg og savn. Slik Utøya har balansert mange ulike hensyn, vil minneste måtte klare det samme. Basert på dokumentasjonen tilgjengelig, ser det ut som om man vil kunne klare dette på en god måte.</p>	<p>Forslagsstillers vurdering av innspill knyttet til plassering framgår i kap 4.3, felles merknadssvar. Internasjonal praksis og erfaringer nevnes også av Støttegruppen og AUF (innspill 2.2-2.12 og 2.13)</p> <p>Samspillet og sammenhengen med Utøya var viktig ved beslutning om å lokalisere minneste til Utøyakaia, og samspill med omgivelsene har vært helt avgjørende for en rekke valg knyttet til utforming og håndtering av området som helhet. Nettopp dette samspillet vil også gi vesentlige kvaliteter til minneste og resten av området.</p> <p>Forslagsstiller viser til at planens hensikt er å tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv. Aktivitetene på Utøya, både i regi av Wergelandscenteret og andre vil bidra til denne balansen.</p> <p>Forslagsstiller legger til at prosjektet "demokratilæring på Utøya" startet i 2016. Antall besøkende tilknyttet prosjektet er inkludert i totalt antall besøkende til Utøya</p> <p>Tas til orientering. Forslagsstiller viser også til innspill fra Utøya (innspill 2.14) som oppfatter at det foreslåtte minneste ivaretar en ny og dynamisk balanse mellom minne og historie på den ene siden og fornyelse og nytt liv på den andre, i tråd med hensikten til planforslaget. Dette har vært gjennomgående temaer underveis, og erfaringene fra gjenoppbyggingen av Utøya har vært viktige referanser.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
2.16 Utstranda vel, 16.01.2020	
<p>Utstranda vel har sendt en omfattende høringsuttalelse på 148 sider, inkludert en rekke vedlegg. Gjengivelsen nedenfor omfatter merknadene i hovedsak uten vedlegg. Der det har vært nødvendig å vurdere innholdet i vedleggene er de kort gjengitt. Oppsummeringen er strukturert etter tema. Høringsuttalelsen er å finne i sin helhet i dokument 22.</p> <p>Planen som helhet er en for stor belastning for mange av Utstrandas innbyggere. 22. juli 2011 var en stor del av våre medlemmer aktive deltakere i redningsaksjonen og enda flere var hjelpeløse vitner til at 69 hjelpeløse ungdommer ble brutalt drept.</p> <p>Utstranda vel sine medlemmer er ikke imot et minnested. Vi mener kun at et nasjonalt minnested ikke bør ligge i vårt boligområde, der mange sliter med traumer etter 22. juli. Vi ønsker ikke å leve i den dystre 22. juli-atmosfæren et nasjonalt minnested over 77 drepte fører med seg, men få lov å leve livene sine uten den enorme påminneren i tillegg til det mange sliter med etter 22. juli. Vi må også få ta hverdagen vår tilbake.</p> <p>For oss er ikke 22. juli og minnesmerke politikk. Det var heller ikke politikk da lokalsamfunnet stilte opp og reddet barn og unge, drev livreddende behandling helt uten tanke for ettervirkninger og konsekvenser. Vi må passe oss for å komme i en situasjon hvor man for å ivareta noen hensyn påfører andre mennesker skade. Denne saken handler nettopp om det.</p> <p>I seks år har prosessen om et minnested pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som beboere på Utstranda, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning som tar mye av vår hverdag.</p> <p>Konklusjon: Utstranda vel ber om den lovpålagte og nødvendige helsekonsekvensutredningen gjennomføres for å sikre sine beboeres helsesituasjon. Et minnested etter 22. juli og infrastrukturen og minneaktivitetene som naturlig følger med vil, for mange av våre medlemmer, representere en stor psykososial belastning som</p>	<p>Fra oppstart har det kommet en rekke innspill der det gis uttrykk for at prosessene med å etablere minnested har vært belastende. En sentral del av planarbeidet har derfor vært å gjennomføre en prosess og et planarbeid som både tilrettelegger for minnestedet, samtidig som negative virkninger minimeres.</p> <p>Forslagsstiller viser til at planens hensikt er å tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnestedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at nabolagets aktiviteter på og ved tomten skal være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen. Forslagsstiller oppfatter derfor at deler av innspillet allerede er tatt til følge, ved at stedet ikke skal bli mørkt og vondt.</p> <p>Forslagsstiller viser til fra Utøya AS (innspill 2.14), samt kap 4.1 for felles merknadssvar om utforming og opplevelse.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning og kap. 4.3 om lokalisering og plassering. Behovet for helsekonsekvensutredning og ønske om alternativ lokalisering er grundig behandlet tidligere i forbindelse med politisk behandling av planprogrammet i Hole kommune. I denne behandlingen ble det ikke stilt krav om utredning av minnested på Utsikten, men det ble stilt krav om at behovet for helsekonsekvensutredning skulle vurderes. Nasjonale kompetansesentre innenfor fagfeltet ble forespurt, og Klinikk for</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>vi er redd vil kunne få uante konsekvenser. Vi ber om at et minnested flyttes vekk fra Utstranda.</p> <p><u>Plassering og konsekvensutredning</u> I en normal planprosess er det kommunen som bestemmer en plassering ikke staten. I denne saken har KMD bestemt en plassering som følges opp av Hole kommune helt uten å følge kravene som stilles til en kommunal plan i plan- og bygningsloven. Allerede i september 17 har vellet i brev påminnet Hole kommune om sin plikt til å påse at alternative plasseringer skal utredes for å finne den beste plasseringen. Kommunen svarer at de skal ta alternative plasseringer opp med Statsbygg i oppstartsmøte, noe referatet fra møtet bekrefter at ikke skjedde.</p> <p>Vellet ba deretter om et møte, som ble avholdt i november 2017 med plassering og alternative plasseringer som tema. Behovet for møtet ble fremkalt som følge av at referat fra oppstartsmøte ikke inneholdt de nødvendige kravene til utredning av alternative plasseringer samt et behov for å avklare Hole kommunes standpunkt til konsekvensutredning. Kommunens manglende respons ga behov for et nytt møte, gjengitt i brev fra sivilarkitekt Hallstein Kaarstein. Brevet er ikke besvart, og vi forventer det besvart i merknadsbehandlingen.</p> <p>I brev fra Kaarstein er det skrevet at planforslaget skal konsekvensutredes fordi det ikke følger opp hovedtrekk og rammer i kommuneplanens arealdel.</p> <p>Advokat Hauge Bendiksen har i brev presisert at pbls forskrift om konsekvensutredninger ikke er fulgt opp fra kommunens side. Brevet er ikke besvart, og vi forventer det besvart i</p>	<p>Krisepsykologi har utarbeidet en vurdering i tråd med vedtaket. Forslagsstiller vurderer derfor at innspillene er vurdert og delvis hensyntatt i tidligere fase av planarbeidet.</p> <p><u>Til merknad om plassering og konsekvensutredning</u> Forslagsstiller viser til at verken plan- og bygningsloven eller forskrift om konsekvensutredning stiller krav til at det skal vurderes alternative plasseringer av et tiltak. Vellet har i vedlegg vist til PBL § 4.1 hvor det står at et planprogram skal gjøre rede for hvilke alternativer som vil bli vurdert. Forslagsstiller gjør oppmerksom på at dette er tilfredsstillt i planprogrammet. Kravet er ikke knyttet til at det skal vurderes alternative plasseringer, og det er heller ikke et krav om at det skal være flere alternativer. I dette planforslaget er det lagt frem ett planalternativ, hvor konsekvensene av dette er sammenlignet med nullalternativet, som er dagens situasjon. Underveis i planprosessen er flere ulike alternativer for tiltaket på tomta vurdert og har inngått i medvirkningen. Vellet viser også til lovkommentar til PBL der det står: Et viktig element i arbeidet med konsekvensutredningen vil være å vurdere relevante og realistiske alternativer. Alternativ plassering ble spilt inn ved høring av planprogrammet. Utsikten er ikke vurdert å være et relevant og realistisk alternativ, og dette er begrunnet ved behandling av planprogrammet, som er fastsatt av Hole kommune. Se for øvrig felles merknadssvar i kapittel 4.3.</p> <p>Vedr. brev fra Kaarstein viser forslagsstiller til at gjeldende plan for eiendommen er detaljregulering av Utøystuen vedtatt 24.03.2014. Denne er vedtatt på et senere tidspunkt enn gjeldende kommuneplan, og gjelder foran kommuneplanens arealdel. Planforslaget avviker ikke fra de arealformål som ligger inne i gjeldende plan. Det er for øvrig heller ingen krav i forskrift om konsekvensutredninger at detaljregulering som ikke er i samsvar med overordnet plan skal konsekvensutredes, utover for nye bolig- og fritidsboligområder.</p> <p>Forslagsstiller viser til at tiltak i vedlegg II pkt. 10 b) og e) omfatter «Utviklingsprosjekter for by- og tettstedsområder, inkludert kjøpesentre og parkeringsanlegg» og «Bygging av veier». Både</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>merknaadsbehandlingen. Etter påminnelse fikk Hauge Bendiksen svar om at kommunen har en utfordrende bemanningssituasjon og vil innhente konsulenttenester innenfor areal, plan og byggesak.</p> <p>I brevet er det skrevet at tiltaket er omfattet av forskrift om konsekvensutredninger § 8 a). Dette begrunnes med at planen legger til rette for tiltak i vedlegg II pkt. 10 b) og e).</p> <p>Kommunen har etter vår vurdering ikke oppfylt sine forpliktelser til å ta en selvstendig vurdering om det skal gjennomføres full konsekvensutredning av planen og ikke begrunnet hvorfor, men i stedet fulgt Statsbyggs vurdering av at dette ikke er nødvendig. Det viser med all tydelighet at behandling av spørsmålet om plassering og konsekvensutredning i saken gjennomgående er behandlet med forutsetning om at plassering er satt og konsekvensene av å bestemme en plassering av et minnested akkurat her ikke ønskes utredet.</p> <p>Statsbygg har i planprogrammet gått utover sitt oppdrag fra KMD og fått laget et problemnotat av et lokalt forslag om å plassere et minnested på Utsikten. Utstranda vel har ved hjelp av spesialkompetanse tilbakevist problemnotatet og klaget til KMD på Statsbygg sin utidige involvering av en lokal beslutningsprosess.</p> <p>Utstranda vel har bedt Hole kommune om at alternativ plassering skal utredes som en mulighet på lik linje som Utøyakaia. Statsbygg har involvert seg i form av å skape problemer rundt dette lokale forslaget og presentert dette problemnotatet for kommunen som en etablert sannhet til tross for at Statens vegvesen sin representant i tidligere intervju har bekreftet at de bygger hva staten bestemmer at de skal bygge. Om det er et minnested med avkjøring fra E16 så tilrettelegger Statens vegvesen for det om de får et oppdrag fra staten.</p>	<p>atkomstvei og parkering er tiltak som er regulert og opparbeidet i planområdet i dag. Endringen planen legger til rette for oppfyller ikke kriterier for når en plan eller et tiltak kan få vesentlige virkninger for miljø eller samfunn angitt i forskriftens § 10 2. og 3. ledd, slik at det vil være krav om konsekvensutredning. Hauge Bendiksen viser til at et av de opplistede kriteriene er konsekvenser for befolkningens helse, for eksempel som følge av vann- eller luftforurensning. Forslagsstiller viser til at det ikke er grunnlag for å si at et endret parkeringsareal og atkomstvei vil gi konsekvenser for befolkningens helse, for eksempel som følge av vann- eller luftforurensning.</p> <p>Hauge Bendiksen er også av den mening at vedlegg II pkt. 12 kommer til anvendelse. Dette omfatter temaet «Turisme og fritid» og gjelder ved følgende tiltak: «Hoppbakker, skianlegg og skiheiser, taubaner og tilknyttet utbygging», «Lystbåthavner», «Feriebyer, hotellkomplekser utenfor bymessige områder og tilknyttet utbygging», «Permanente campingplasser» og «Temaparker, herunder golfbaner o.l.».</p> <p>Forslagsstiller viser til at planforslaget ikke legger til rette for noen av disse tiltakene.</p> <p>For øvrig viser forslagsstiller til at plansaken har en grundig vurdering av konsekvenser for beslutningsrelevante temaer. Fylkesmannen har i sin uttalelse vurdert at saken er grundig utredet og at det foreligger et godt beslutningsgrunnlag.</p> <p>Statsbygg og "Utsikten"</p> <p>Notatet det vises til ble utarbeidet på oppdrag fra KORO, som et faglig innspill til intern saksforberedelse i KORO. Det ble oversendt til KORO unntatt offentlighet, men er senere frigitt. I August 2016 ba KMD Statsbygg og Statens vegvesen om å kvalitetssikre notatet. Både det opprinnelige notatet 25.01.2016 og senere kvalitetssikring ble vedlagt som saksopplysning da Hole kommune behandlet planprogrammet i september 2018.</p> <p>Notatene ble utarbeidet før det forelå forslag om å plassere minnestedet ved Utøyakaia, februar 2017.</p> <p>Se for øvrig kap 4.3 om lokalisering og plassering.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Konklusjon: Utstranda vel ber Hole kommune ivareta sin oppgave etter plan- og bygningsloven og utrede alternative plasseringer for et minneste etter 22. juli-terroren på Utøya og få på plass konsekvensutredning i tråd med forskriften.</p> <p><u>Medvirkning</u> I KMD sitt vedtak instruerer departementet at det skal etableres et minneste på Utøyakaia. Dette er gjennomgripende i hele saksbehandlingen. Reell mulighet til medvirkning har aldri vært til stede, noe som ytterligere bekreftes i Klinikk for krisepsykologis rapport: «Det er likevel viktig at selve premisset for medvirkningen er akseptert og tydeliggjort; nemlig at beslutningen om lokasjon er tatt. Involveringen av de berørte må derfor ikke ta form som en ytterligere diskusjon om hvorvidt eller hvor minneste skal etableres, men ha som mål å informere og samle dem som ønsker å ta del i den videre prosessen. Igjen vil det være viktig å anerkjenne lokalsamfunnet for det de har vært gjennom, og være sensitive til at det er utfordrende å sikre en medvirkningsprosess mot et mål som allerede er bestemt.»</p> <p><u>Oppdraget</u> Statsbygg er tydelige på at de har fått et oppdrag, handler som følge av oppdraget og har ingen påvirkning på selve plasseringen. Som en følge av dette har Utstranda vel gjort det helt tydelig at vi er imot plasseringen av et minneste på Utstranda og ser ingen grunn til å «medvirke». Vi har flere ganger avholdt møter med Statsbygg for å klargjøre dette og fra møtene er det sendt referat. Vellet har mandat fra sine medlemmer til å ivareta de nærmeste naboene og de som er sterkest berørt og jobbe imot en plassering av minneste på Utstranda.</p> <p>Vi ønsker minneste velkommen La dette være klart: Vi er ikke mot et minneste. Vi mener kun at et nasjonalt minneste ikke bør ligge i et boligområde, der attpåtil mange sliter</p>	<p>Forslagsstiller viser til at planforslaget er grundig utredet for beslutningsrelevante temaer fastsatt i planprogrammet, og at innspillet er tatt til følge. På bakgrunn av begrunnelsen ovenfor om at det ikke påligger forslagsstiller eller Hole kommune å utrede alternative plasseringer eller gjennomføre konsekvensutredning etter PBL og forskrift om konsekvensutredninger, anbefaler forslagsstiller at innspillet for øvrig ikke tas til følge.</p> <p><u>Til merknad Medvirkning</u> Medvirkning og involvering har ligget som en forutsetning og vært vektlagt gjennom hele prosessen. Temaet er vurdert i felles merknadssvar i kap 4.4. Når det gjelder ønske om annen plassering og alternativ utredning ble innspill om dette vurdert av Hole kommune ved fastsettelse av planprogram, sept 2018. Se for øvrig kap 4.3.</p> <p>Forslagsstiller tar til orientering at Utstranda Vel ikke har sett noen grunn til å medvirke til planarbeidet. Og vi går ut fra at dette er grunnen til at styret i Velet ikke har besvart gjentatte forespørsler om møte med Statsbygg underveis i utformingsfasen. Like fullt er det vår oppfatning at mange, også de som ikke ønsker et minneste, har valgt å fremme sine interesser underveis i medvirkningsprosessen. Mange har takket ja til egne møter, og kommet med innspill og synspunkter underveis. I noe mindre grad har folk benyttet anledningen til å komme innom uten avtale, men det har dukket opp noen hver gang. Redegjørelse for prosess, og hvordan innspill har påvirket planarbeidet er grundig dokumentert i planbeskrivelsen kap 2, i vedlegg 4 og i vedlegg 11.</p> <p>Forslagsstiller er godt kjent med dette viktige hensynet og viser til at planens hensikt er å tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv. Hensikten med</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>med traumer etter 22. juli. Vi ønsker ikke å leve i den dystre 22. juli-atmosfæren et nasjonalt minnested over 77 drepte fører med seg, men få lov å leve livene sine uten den enorme påminneren i tillegg til det mange sliter med etter 22. juli. Vi må også få ta hverdagen vår tilbake.</p> <p>Feilinformasjon gjør skade Vi er dypt bekymret over det vi har vært vitne til og erfart tidligere. Statsbygg er en utbygger som kynisk dikterer kommunens administrasjon og feilinformerer kommunestyret. Det er skremmende å se hvor velregissert og velkommunisert og ikke minst samkjørt historien over tid har utviklet seg og har blitt pakket inn i politikk. Det blir kommunisert at dette er større enn oss. Vår helse blir neglisjert i forhold til viktigheten av et politisk budskap om høyreekstremisme og hatretorikk. For oss er ikke 22. juli og minnesmerke politikk. Det var heller ikke politikk da lokalsamfunnet stilte opp og reddet barn og unge, drev livreddende behandling helt uten tanke for ettervirkninger og konsekvenser. Vi må passe oss for å komme i en situasjon hvor man for å ivareta noen hensyn påfører andre mennesker skade. Denne saken handler nettopp om det.</p> <p>Bekymret for rettssikkerheten Tidligere sivilombudsman og høyesterettsadvokat Arne Fliflet har gått gjennom saken og fakta for behandlingen av Sørbråten og har konkludert med at staten ikke har anledning i loven til å gjennomføre en statlig plan for et minnested. Fliflet konkluderte i ni punkter og det mest alvorlige var hans bekymring for rettssikkerheten. Det var denne rapporten som til slutt gjorde at staten trakk seg fra søksmålet som de nærmeste naboene hadde reist på Sørbråten.</p> <p>Ingen medvirkning Da kommunalministeren, Støttegruppen og AUF annonserte at minnestedet skal ligge ved Utøyakaia, kom det helt overraskende på oss. Det hadde ikke vært dialog med nabolaget i forkant, selv om vi hadde bedt om dialog rundt en ny lokasjon i flere år med regjering/AP/AUF/ Støttegruppen. Alle nektet å gå i dialog om</p>	<p>planen er at hverdagsaktivitetene på kaia og i nabolaget skal kunne fortsette side om side med minnestedet, og at stedet ikke skal bli mørkt og vondt. Forslagsstiller viser til merknad fra Utøya AS (innspill 2.14), samt kap 4.1 for felles merknadssvar om utforming og opplevelse. Fra oppstart har det kommet en rekke innspill der det gis uttrykk for at prosessene med å etablere minnested har vært belastende. En sentral del av planarbeidet har derfor vært å gjennomføre en prosess og et planarbeid som både tilrettelegger for minnestedet, samtidig som negative virkninger minimeres.</p> <p>Uttalelsen fra Fiflet er ikke vedlagt Velets merknad. Statsbygg er godt kjent med uttalelsen, og Fiflets redegjørelse knytter seg først og fremst til det rettslige grunnlaget for å gjennomføre reguleringsplanen for Sørbråten som statlig plan. Planarbeidet for minnested ved Utøyakaia gjennomføres ikke som statlig plan- Hole kommune er planmyndighet i saken.</p> <p>I februar 2017 mottok daværende kommunalminister Sanner forslaget om å plassere det nasjonale minnestedet i Hole ved Utøyakaia, i stedet for Sørbråten. Dette var ikke en beslutning, men et forslag. I en pressemelding fra KMD 09.02.17 sier Sanner; – Jeg ønsker en grundig vurdering av forslaget fra støttegruppen og AUF, og vil nå sette i gang en prosess for å se nærmere på dette. Jeg vil derfor ta initiativ til et møte med Hole kommune, velforeningen og de berørte naboene her i</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>plassering. Regjeringen hadde til og med beklaget at vi ikke hadde blitt inkludert i prosessen rundt valg av Sørbråten. Det fremstår tankeløst og respektløst å gjenta ekskluderingen ved valg av ny lokasjon, og nok en gang velge plassering langs Utstranda uten dialog i forkant. Statsbygg har bestemt at de ikke ønsker å føre partene sammen i møter. Statsbygg og Martin Kolberg opplyser i media at vi har hatt sjansen til å medvirke på alle måter. Noen synes de har fått medvirke, men det er kun de som er for plasseringen og gjerne de som bor langt unna og i praksis ikke blir berørt på samme måte som de som bor nærmest. Dette for at de selv ønsker ro. Rammene for medvirkning er begrenset til skjerming. Ingen har hatt reell anledning til å medvirke og alle argumenter er møtt med «Statsbygg har fått i oppdrag å etablere et minneste på Utøyakaia, alle kan ikke få viljen sin». Både plassering og kunstverk har to ganger blitt valgt, helt uten lokal medvirkning.</p> <p>Aldri minnesmerke i boligområder Det finnes ingen minnesmerker i verden som er plassert i et boligområde. Alle offentlige minnesmerker er plassert på offentlige steder som er lett tilgjengelig. Området som er planlagt som minneste er ikke Utøyakaia, men en tiliggende eiendom, Utøystua, som Statsbygg har kjøpt til formålet. Området blir i realiteten preget av en 53 m lang kirkegård, med 77 søyler på 2,5 til 4 m, med navnene til de drepte inngravert. Et minne om en brutalitet vi ikke har vært vitne til siden andre verdenskrig. Statsbyggs illustrasjoner gir et misvisende bilde av det som blir virkeligheten. Mange mener naboene venner seg til å leve med dette siden vi har klart å venne oss til Utøya. Utøya var der før 22. juli, derfor kan man klare å assosiere Utøya med noe annet. Et minnesmerke er ment som en påminnelse om de grusomme</p>	<p>området for å få deres synspunkter på dette alternative lokaliseringsstedet i Hole kommune, sier Sanner.</p> <p>Statsbygg fikk deretter i oppdrag å vurdere Utøyakaias egnethet (februar 2017) og det fremgikk av oppdragsbrevet fra KMD at «Forslag om ny plassering av et nasjonalt minneste etter angrepet på Utøya må ses i sammenheng med den uenighet som er oppstått for det planlagte minneste på Sørbråten. En forutsetning for å gå videre med dette forslaget er at naboer og andre lokale interesser involveres på et tidlig stadium.»</p> <p>Involvering var derfor et viktig premiss ved vurdering av ny plassering av nasjonalt minneste. Gjennom en bred og variert medvirkningsprosess våren 2017 fikk man fram meningsbildet, dvs. de ulike meningene som ble fanget opp. Både meningsbildet, ulike innspill og en vurdering av tomtens egnethet lå til grunn for konklusjonen om at Utøyakaia var egnet som nasjonalt minneste. Rapporten fra juni 2017 dannet videre grunnlag for regjeringens beslutning om lokalisering. Beslutning om lokalisering er dermed tatt på bakgrunn av en prosess med god involvering av naboer og lokale interesser, men dette betyr ikke at alle i lokalsamfunnet er enig i besluttet plassering. For en nærmere beskrivelse av medvirkningsaktiviteter gjennomført før beslutning om lokalisering ble tatt, se Statsbyggs rapport: Vurdering av nasjonalt minneste ved Utøyakaia, juni 2017.</p> <p>Det er ikke unikt at minnester etableres på steder hvor det bor folk, og reaksjoner, inkludert motstand/kritikk/skepsis, fra naboer og nærmiljø knyttet til etablering av minnester er derfor heller ikke unikt. Det er vektlagt å innhente erfaringer fra fagmiljøer, og kommunen har i sine vedtak vektlagt viktigheten av en god og inkluderende prosess. Forslagsstiller ser like fullt at meningsmotsetningene er sterke.</p> <p>En sentral del av planarbeidet har vært å gjennomføre en prosess og et planarbeid som både tilrettelegger for minneste, samtidig som negative virkninger minimeres.</p> <p>Erfaringene fra gjenoppbyggingen av Utøya har også vært verdifulle i prosessen.</p> <p>Utøyakaia skal ikke bare være et sted å minnes, men også en aktiv kai i et lokalsamfunn. Det framgår av planbestemmelsen «planens hensikt»</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>handlingene som skjedde. Mennesker kan sette et annet preg på Utøya i fremtiden. Minnesmerket er ment å sette preg på mennesker.</p> <p>Skjerming hjelper ikke Psykologiske vurderinger og rapporter konkluderer med at et minnested tett på beboerne vil være en for stor psykisk belastning. Skjerming med beplantning, vegger osv. hjelper ikke. Minnestedet vil ikke være bortgjemt. Selve utformingen ligger få meter fra nærmeste naboer med båthus, brygge og badeplass, og er også synlig for naboer på oversiden av fylkesveien. Det er også ett av de sjeldne tilgjengelige områder til fjorden for de som ikke har strandlinje, så dette stedet er en viktig del av rekreasjonsområdet i nabolaget. Det vil også være veldig synlig fra vannet, som er vårt fremste rekreasjonsområde.</p> <p>Meningsbilde langs Utstranda Statsbygg og enkelte politikere prøver å fremstille at det kun er enkelte av de som bor langs Utstranda som ønsker at Utsikten bør bli vurdert som minnested. De kommuniserer at mange støtter Utøyakaia, men bare enkelte naboer er imot. Dette er direkte misvisende. Fakta er at de fleste mener Utsikten er et bedre egnet område for minnested. Av innspillene til planprogrammet mente 80 % av de nærmeste naboene (innenfor 1 km fra Utøyakaia) at Utsikten var best egnet og burde bli vurdert på lik linje som Utøyakaia. Langs hele Utstranda var det 70 % som mente det samme. Utstranda vel ser det som sin oppgave å ivareta de nærmeste naboene spesielt og har kartlagt nabolaget innenfor en radius på 1 km. Til tross for denne kjensgjerningen kommuniserer Statsbygg meningsbildet som delt. Statsbygg velger å tillegge tilbakemeldinger fra folk som bor langt unna Utøystua samme vekt som de som bor tettest på. At 80 % av de som bor 1 km fra Utøystua er motstandere av plasseringen. Det er disse som primært stilte opp i redningsarbeidet denne dagen. Andre som bor mer perifert eller ikke var hjemme og fikk kjenne på de samme opplevelsene bør tillegges lite eller ingen vekt. Det er vedlagt referater/tilbakemeldinger fra møter</p>	<p>at planen skal tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Dette er lagt til grunn for utformingen og blir en viktig del av opplevelsen av minnestedet.</p> <p>Vurderinger av innspill om utforming og opplevelse av minnestedet, er redegjort for i felles merknadssvar kap 4.1</p> <p>Statsbygg viser til at skjerming har vært uttrykt som viktig for flere av naboene i medvirkningsprosessen. Se kommentar nedenfor.</p> <p>Statsbyggs beskrivelse av meningsbildet er basert på vår oppfatning av dette. Videre er skriftlige innspill i ulike faser av planarbeidet av stor betydning. Det framgikk tydelig ved behandling av planprogrammet at Statsbygg har mottatt 80 innspill fra 92 avsendere med ønske om at Utsikten utredes som alternativ plassering av minnested i Hole. Samtlige innspill var også vedlagt ved behandlingen. Kartleggingen Velet har lagt ved viser bosted/hytte for avsendere av hhv innspill fra de som ønsket Utsikten utredet, og de som har underskrevet fellesbrevet om at de er positive til Utøyakaia. Utover dette kan ikke Statsbygg se at dette er en kartlegging av meninger. Utstranda Vel har lagt ved korrespondanse i form av 4 brev og 2 møterreferater. Statsbygg er godt kjent med innholdet i disse og har hatt møter og korrespondanse med samtlige avsendere. Innholdet er også lagt til grunn for vårt arbeid. Det har vært avgjørende i prosjektet at meningsbildet (som framgår av vedleggene, men også i øvrige innspill fra både de samme- og andre naboer) har vært et viktig grunnlag for arbeidet og formgivning. Trafikkhåndtering har vært et svært sentralt tema. Synlighet og skjerming har vært</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Statsbygg har hatt med de aller nærmeste naboene og som blir kommunisert som en «delt» meningsbilde. Meningsbildet er helt entydig blant de som er mest berørt og det er i flere brev varslet søksmål.</p> <p>Konklusjon: Det har aldri vært noen reell medvirkning og Utstranda vel krever et minnsted for 22. juli plassert vekk fra Utstranda.</p> <p><u>Helsekonsekvensutredning</u> Hole kommune som planmyndighet ivaretar ikke sitt ansvar ovenfor egne innbyggere etter loven når de via flere krumspring nekter å kreve at plasseringen av et minnesmerke i Norges hardest rammede nabolag blir helsevurdert.</p> <p>Helseloven I sin rapport nevner Holes helseavdeling kun folkehelselovens § 5 og mener åpenbart at ved å sende ut spørreundersøkelsen, de omtaler som tilråding, er tilstrekkelig for å ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen. Helselovens § 4 har kommunens helseavdeling helt oversett. Uttalelsen gjengir § 4 i det de opplyser å være helseloven, samt folkehelselovens § 1.</p> <p>Manglende kartlegging Kommunelegen og psykiatrisk team i kommunen har aldri vært på Utstranda og aldri snakket med innbyggerne her. Kommunen har aldri kartlagt området og de kommuniserer at de ikke ønsker noen dialog for å ikke bli «farget» av egne innbyggere når de skal behandle denne saken. De vil være nøytrale. Er det ikke essensielt å</p>	<p>viktig for flere naboer, og Statsbygg er ikke enig i at dette er uten betydning. Så langt det har vært mulig har det vært lagt stor vekt på avbøtende tiltak i form av håndtering av trafikk, skjermingstiltak- og selve utformingen av minnstedet. Dette har vært viktige temaer for flere av de nærmeste naboene. Innspill ved offentlig ettersyn kommer både fra naboer som bor tett på kaia, og fra naboer lenger unna. Hvorvidt de har valgt å opplyse om egne opplevelser 22. juli varierer. I arbeidet med utforming har det vært mer relevant å diskutere skjermingstiltak med nære naboer enn de som bor lengre unna.</p> <p>Redegjørelse for prosess, og hvordan innspill har påvirket planarbeidet, og at medvirkningen har vært reell er grundig dokumentert i planbeskrivelsen kap 2, i vedlegg 4 og i vedlegg 11. Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.3 om lokalisering og plassering og kap. 4.4 om medvirkning. Med begrunnelse i redegjørelsen i de felles merknadssvarene anbefaler forslagsstiller ikke å ta til følge innspillet om at minnstedet skal plasseres vekk fra Utstranda.</p> <p><u>Til merknad Helsekonsekvensutredning</u> Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til at § 4 gjengitt i høringsuttalelsen er fra folkehelseloven og ikke helseloven.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivare tatt på</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>tilegne seg mest mulig informasjon om de det gjelder når de skal ta en viktig beslutning? Er det ikke innbyggerne i kommunen de skal ivareta og tilegne seg kunnskap om? Uttalelsen viser til brev fra advokat Hauge Bendiksen som ikke er besvart, og de forventer besvart i merknadsbehandlingen.</p> <p>Helseundersøkelse og mangelfulle saksopplysninger Hole kommune sin helseavdeling har i flere år blitt gjort oppmerksom på at det er en utfordrende helsesituasjon på Utstranda knyttet til saken om minnested og har hele tiden valgt å forholde seg passive. Helseavdelingen kom først på banen da de ønsket tallmateriale for å komme med sin tilråding. Da valgte helseavdelingen i ekspressfart å sende ut en helseundersøkelse med veldig kort svarfrist. Vellet sine medlemmer har valgt å ikke besvare undersøkelsen da den ikke fremstod som et ønske om å hjelpe, men for å få ut et tallmateriale som skulle misbrukes videre i saksbehandlingen som dokumentasjon. At alle Utstranda vel sine medlemmer ikke har besvart undersøkelsen er ikke omtalt i tjenesteområde helse sin tilråding og det mener vi er tilsiktet mangelfull saksopplysning fra helseavdelingen.</p> <p>Helseundersøkelsen ikke relevant for minnestedsaken Spørreundersøkelsen er heller ikke relevant som saksopplysning inn i saken om minnested fordi den omhandler etterreaksjoner etter terrorangrepet og ikke etablering av et minnested. Selv om helseavdelingen er veldig opptatt av hvordan man opplever Statsbygg sin fremtreden. Vellet viser til advokat Hauge Bendiksen sitt brev, som er ubesvart fra kommunen. Tjenesteområde helse konkluderer med at de skal ivareta alle innbyggerne i Hole og ikke bare de som er mest berørte og de som bor tettest på. Helse har valgt å ivareta alle andre innbyggere i Hole enn de som er nærmeste naboer til Utøystua. Helseavdelingen har heller aldri vært i direkte kontakt med de det gjelder.</p> <p>Manglende spesialkompetanse Hole kommune sin helseavdeling har selv sagt at de ikke innehar spesialkompetansen som kreves for å uttale seg i saken om minnested. Utstranda vel stiller spørsmål til hvordan tjenesteområdet</p>	<p>best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Forslagsstiller viser til at merknaden er rettet til Hole kommune</p> <p>Forslagsstiller viser til at merknaden er rettet til Hole kommune</p> <p>Forslagsstiller viser til at merknaden er rettet til Hole kommune</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>med den manglende kompetansen som utgangspunkt i det hele tatt kan lage en vurdering og tilråding. Det henger for oss ikke helt sammen.</p> <p>Statsbygg og helsekonsekvensvurdering Statsbygg fikk ansvar for å vurdere om en helsekonsekvensutredning er nødvendig. Klinikk for krisepsykologi (Kfk) ved Atle Dyregrov og Heidi Wittrup Djup fikk oppdraget og konkluderte med at det ikke var nødvendig med en helsekonsekvensutredning uten å ha snakket med noen langs Utstranda. Kfk snakket med alle andre involverte enn beboerne på Utstranda. I rapporten bekrefter de at Støttegruppen, AUF, Utøya, Hole kommune og flere møter med Statsbygg har dannet grunnlaget for rapporten. Men de menneskene som rapporten skulle omhandle fant de ikke nødvendig å snakke direkte med. Det er en åpenbar svakhet ved rapporten og danner grunnlag for at hele rapporten bør avvises i den videre behandlingen. Det var ingen overraskelse at Kfk konkluderte med at det ikke var nødvendig å gjøre en helsekonsekvensutredning ettersom Dyregrov allerede i 2016 uttalte følgende om minnestsaken: «De som står høyest i hierarkiet over de rammede, er de etterlatte, deretter de overlevende og så hjelpere og naboer. Det er viktig å lytte til naboene, men når det er tatt en politisk beslutning, må en kunne respektere det og ikke tenke at dette vil føre til langvarige psykologiske lidelser.» Dyregrov hadde altså allerede konkludert for mange år siden som han konkluderte i rapporten (2018) helt uten på noe tidspunkt å ha snakket med de gjeldende naboene. Kfk sin rapport er imøtegått i sakkyndig uttalelse fra Arvid Jensen. Brevene er ubesvart av Hole kommune og vi forventer disse besvart i merknadsbehandlingen.</p> <p>Nabolaget ønsker å komme videre Nabolaget rundt Utøystua ønsker å komme videre i sine liv uten hele tiden bli minnet på de traumer de ble utsatt for. Plasseres et minnested i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for de som bor i nærheten og bærer på sine traumer. Traumerelaterte symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Dyregrov sier følgende i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjenning for berørte i nabolaget. Sistnevnte</p>	<p>Det fremgikk av Hole kommunes vedtak at vurderingen av behovet for helsekonsekvensutredning skulle tuftes på spesialisert fagkompetanse. Følgelig måtte Statsbygg henvende seg til fagmiljøer, da vi ikke selv har slik kompetanse. Kunnskap og erfaring om traumer og opprettelse av minnesmerker i etterkant av voldsomme hendelser er et begrenset fagfelt i Norge, og Statsbygg henvendte seg til to ledende fagmiljøer med forespørsel om tilbud. Vi fikk tilbud om leveranse fra klinikk for krisepsykologi (Kfk), mens Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) svarte at de ikke tar denne typen oppdrag.</p> <p>I tilbudet fra Kfk beskrev fagmiljø og tilbudt personale. Kfk fremhevet at deres bakgrunn i klinisk ekspertise, erfaringer fra krise- og katastrofearbeid og forskningskompetanse ga et godt utgangspunkt for leveransen. Tilbudet fra Kfk ble drøftet med Hole kommune før Statsbygg aksepterte det.</p> <p>Leveransen fra Kfk er etter Statsbyggs syn grundig og balansert, og rapporten gir et godt svar på det vi har etterspurt. Den er utarbeidet av et anerkjent fagmiljø, med god kompetanse og lang erfaring innenfor sitt fagområde. Rapporten har to forfattere fra Kfk, men innholdet er også drøftet med andre forskere, og det er gitt faglig input fra ytterligere én klinisk psykolog og forsker fra Kfk. Leveransen er altså ikke resultatet av én enkelt persons arbeid, men er en tverrfaglig rapport utarbeidet av flere fagpersoner. Klinikk for krisepsykologi er et ledende nasjonalt fagmiljø og Statsbygg ser ingen grunn til å reise tvil om innholdet og konklusjonen i rapporten, eller fagmiljøet som har utarbeidet rapporten.</p> <p>Forslagsstiller viser til at intervjuer med naboer har dannet grunnlag for rapporten. Kfk viser til at høringsinnspill fra berørte naboer, hytteeiere, støttegruppen og AUF er anvendt som informasjonsgrunnlag. I tillegg har Kfk hatt tilgang på tentative funn fra en del av et mastergradsprosjekt basert på intervjuer med</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minnested vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.» Dyregrov og Wittrup Djup konkluderer helt motsatt av deres egen argumentasjon i sin rapport fra 2018.</p> <p>Triggere Fakta er at vanskelighetene som tilkjenner seg for de i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minnested og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minnested på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for beboerne i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å vurdere om det er andre lokasjoner for et minnested som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Misbruk av NKVTS rapport Statsbygg har gjennomgående misbrukt rapporten NKVTS laget på oppdrag for KMD for Sørbråten i 2015 «Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole kommune». Statsbygg har valgt å tolke rapporten som en anbefaling til hvordan den bør håndteres inn i en ny prosess. Vellet har snakket med Per-Olov Michel som er ansvarlig for rapporten. Han er tydelig på at det ikke var formålet med rapporten. Rapporten skulle peke på psykososiale utfordringer med tanke på en plassering på Sørbråten. NKVTS konkluderer med at det vil være en for stor belastning å plassere et minnesmerke på Sørbråten og på forespørsel bekrefter de at de samme utfordringene vil være knyttet til området rundt Utøystua. Forskerne bak rapporten gikk ut i Klassekampen 22.09.16 og ba Norge droppe minnestedet på Sørbråten. I den samme artikkelen uttaler Dyregrov seg om et sorghierarki hvor de han definerer som mest berørt skal tas hensyn til fremfor andre. Artikkelen viser med all tydelighet det vi hele tiden har hevdet. I tillegg til å være inhabil har Dyregrov i 2016 konkludert med det samme som ble konkludert i desember 2018</p>	<p>naboer til Utøya. Kfk har på bakgrunn av dette ikke funnet det nødvendig med en ny runde med informasjonsinnhenting for å kunne svare på Statsbyggs forespørsel.</p> <p>Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller egnet som metode for å kartlegge hvilke naboer rundt Utøyakaia som har behov for hjelp. På bakgrunn av rapporten har Hole kommune igangsatt arbeid med en kartlegging som svarer på det behovet som fremkommer av høringsuttalelsen. Innspillet anses derfor tatt til følge.</p> <p>NKVTS utformet rapporten Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole Kommune på oppdrag av Kommunal- og moderniseringsdepartementet april 2015. I kapittel 5 og 6 i rapporten oppsummeres funn og anbefalinger knyttet til en eventuell etablering av minnesmerket på Sørbråten. Rapporten har ingen omtale av etableringen av det minnesmerket som nå planlegges.</p> <p>NKVTS har vektlagt at det er viktig å ivareta involvering av de berørte parter og en god prosess ved etablering av minnesmerker etterkant av voldsomme hendelser, og Statsbygg har ment at rapporten er relevant å vise til. NKVTS ble forelagt og gikk god for hvordan rapporten deres er omtalt i planprogrammet som ble fastsatt av Hole kommunestyret september 2018.</p> <p>Hole kommune la rapporten fra NKVTS ved som saksopplysning da planforslaget for Utøyakaia ble behandlet.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>helt uten noen gang ha vært i kontakt med beboerne på Utstranda rapporten skulle omhandle.</p> <p>Hole kommunes faglige tilråding Kommunens helseavdeling er i sin faglige tilråding mer bekymret for at gjennomføring av en helsekonsekvensutredning vil være en større belastning enn å plassere og bygge et minneste uten å gjennomføre en helsekonsekvensutredning. Det er påfallende og slik vi ser det uansvarlig etter helseloven at helseavdelingen i sin tilråding aksepterer og bifaller konklusjonen i Kfk sin rapport som konkluderer med at de sterkt berørte naboene vil ha behov for helsehjelp i forbindelse med det planlagte minnesmerket. Denne anerkjennelsen av at tiltaket er en helsemessig stor, og for noen en for stor belastning, for de som bor i området er i seg selv grunn nok for helseavdelingen til å kreve at det gjennomføres en helsekonsekvensutredning i tråd med folkehelseloven. Uttalelsen gjengir lovens § 11.</p> <p>Konklusjon: Utstranda vel krever at Kfk sin rapport underkjennes som saksopplysning begrunnet i at Kfk og Atle Dyregrov er forutinntatt og inhabile i saken gjennom sitt samarbeid med AP/AUF og etterlatte etter 22. juli-terroren. Hole kommunes helseavdelings tilråding bør underkjennes som saksopplysning fordi avdelingen selv har påpekt at de ikke innehar den spesialkompetansen denne saken krever. De kan derfor heller ikke, slik vi ser det, av samme årsak være i stand til å konkludere og komme med noen tilråding. Utstranda vel ber om at det gjennomføres en helsekonsekvensutredning for å avdekke alle helsemessige utfordringer en oppføring av et minneste for 22. juli-terroren vil ha for vårt nærmiljø.</p> <p><u>Utforming</u> KMD og Statsbygg villeder allmennheten ved å påstå at det skal bygges et minneste på Utøyakaia. Det fremstår for mange at dette er en plassering på selve Utøya og for andre at dette er et område som AUF eier og som det er rimelig at AUF har større innflytelse på enn lokale innbyggere. Vi kan bare spekulere i årsaken til at KMD/Statsbygg bevisst fortsetter denne feilinformasjonen til tross for at vi har påpekt feilen</p>	<p>Forslagsstiller viser til at merknaden er rettet til Hole kommune</p> <p>Forslagsstiller viser til kommentarer ovenfor om leveransen fra Klinikk for Krisepsykologi. Behovet for helsekonsekvensutredning er grundig behandlet tidligere i forbindelse med politisk behandling av planprogrammet i Hole kommune. I denne behandlingen ble det stilt krav om at behovet for helsekonsekvensutredning skulle vurderes. Nasjonale kompetansesentre innenfor fagfeltet ble forespurt, og Klinikk for Krisepsykologi har utarbeidet en vurdering i tråd med vedtaket. Forslagsstiller vurderer derfor at innspillene er hensyntatt i tidligere fase av planarbeidet.</p> <p>Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning.</p> <p><u>Til merknad Utforming</u> Planområdet omfatter to eiendommer- og dette fremkommer tydelig i planbeskrivelsen. Den største eiendommen eies av AUF, mens den minste nå eies av Statsbygg. Forslagsstiller viser til at minnesteområdet i hovedsak vil bli plassert på eiendommen som Statsbygg kjøpte fra Hole Eiendomsutvikling i 2017. I den videre prosessen vil det vurderes å gjennomføre en grensejustering slik at hele minnesteområdet blir beliggende på</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>flere ganger. Utøyakaia er et område som Statsbygg planlegger skal inneholde infrastruktur for et minneste de planlegger skal bygges på eiendommen Utøystua, en eiendom Statsbygg har kjøpt til formålet fra Hole Eiendomsutvikling. Fakta er at Utøyakaia befinner seg på fastlandet midt blant mennesker som bidro sterkt til redningsoperasjonen 22. juli. Alle som befant seg i akkurat dette området hadde ikke noe valg. De befant seg midt i Norges verste terrorhendelse i fredstid der 69 barn og unge ble brutalt drept rett foran øynene på dem. En stor del av fastboende og hytteboere ble kastet ut i livreddende behandling av sønderskutte desperate ungdommer, noen ble selv beskyttet, noen var ute i båt, andre stod på land og tok imot skadde og overlevende. Noen bistod politiet i å komme til øya og når det var over å sikre at drepte i vannet ble trukket på land slik at de ikke fløt bort. Alle disse helt uten tanke for egen sikkerhet og mulige ettervirkninger av en slik hendelse. Og helt sikre på at de ville bli godt ivaretatt av staten Norge.</p> <p>Betydelig potensiale som påminner Med utgangspunkt i psykososiale utfordringer sier det seg selv at en utforming av et minneste har betydelig potensiale for å fungere som en påminner om hva som skjedde denne dagen. Utformingen av minnesmerket i seg selv kan trigge frem detaljer som er forsøkt glemt eller er fortrent som en følge av at de er vanskelige å bearbeide og forholde seg til i hverdagen. Et minnesmerke består også av en infrastruktur som også kan være triggende og vil representere en endring som følge av 22. juli og Utøya. En endring som for de som bor tettest på ser som en stor ekstra belastning som det er tenkt at de skal bære livet ut, eller om det for dem ikke er mulig å bære, må velge å flytte fra sitt hjem. Det er brutalt.</p> <p>Lite og verdig Statsråd Sanner gikk ut i media og la føringer for at minneste skulle være lite og verdig. Statsbygg leverte et planforslag til behandling som på en måte ivaretok disse forutsetningene. Planforslaget ble godkjent under en tvilsom kommunal behandling der endelig innstilling ble unntatt offentliggjøring og endringen kommunisert på SMS til politikerne rett i forkant av møtet. Med</p>	<p>Statsbygg sin eiendom. Eiendommen Statsbygg kjøpte var en del av gaven til AUF i 1950, der organisasjonen fikk Utøya til bruk for leirvirksomhet. Tomt med bolig ble utskilt og solgt til Hole eiendomsutvikling i 2016, flere år etter hendelsen i 2011. En rekke funksjoner blir felles for de to eiendommene, og det er naturlig og viktig å se de to eiendommene i sammenheng. Forslagsstiller mener plassering av minneste er godt kommunisert i planmaterialet.</p> <p>At området var sentralt 22. juli er utvilsomt og er redegjort for i planbeskrivelsen kap 4.1. Utøyakaia var et omdreiningspunkt 22. juli og representerer ikke bare terror, men også heltemot, redning og videre liv. Dette har vært sentralt ved utformingen av minneste.</p> <p>Klinikk for krisepsykologi (vedlegg 8) vurderer at et minneste i seg selv med liten sannsynlighet vil representere en traumatisk påminner for nabolaget. Se for øvrig felles merknadssvar i kap. 4.2.</p> <p>Forslagsstiller viser til at eiendommen er betydelig endret etter 2011, bl.a. for å tilrettelegge for en forbedret infrastruktur med ny atkomstvei. Det er med andre ord allerede etablert en infrastruktur som representerer en endring som følge av 22. juli og Utøya. På bakgrunn av dette er det lite som taler for at en ny endring av infrastrukturen vil representere en ny/forsterket belastning for de som ferdes langs Utstranda, slik det er skrevet i uttalelsen. Forslagsstiller viser også til at selve minneste vil være godt skjermet fra Utstranda, og at lokalbefolkningen kan ferdes langs veien uten å se selve minneste. Dette er nærmere illustrert i plansaken.</p> <p>Den kommunale behandlingen vellet viser til er grundig redegjort for av kommunen etter forespørsel fra vellet. Redegjørelsen ligger vedlagt høringsuttalelsen. Problemstillingen har ingen relevans for plansaken, da resultatet ville blitt det samme om behov for helsekonsekvensutredning skulle vurderes som del av planprogrammet eller planforslaget.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>det resultat at flere politikere trodde de behandlet den opprinnelige innstillingen og resultatet av behandlingen ikke ble klart før referatet forelå. Først da ble Utstranda vel oppmerksomme på avviket og påpekte dette. Kommunen bekrefter dette i vedlagt brev. Utstranda vel er sterkt kritisk til at denne saken spesielt blir en slik type behandling til del. Hole kommune bør generelt, og spesielt i denne saken, etterstrebe en åpen og inkluderende saksbehandling.</p> <p>Utforming er ikke i tråd med forutsetningene</p> <p>Når planforslaget ble behandlet i kommunestyret 17.09.18, ble det behandlet med forutsetning om at utformingen skulle være i tråd med forutsetningene om at plasseringen ikke skulle kreve store kunstneriske eller arkitektoniske inngrep for å oppleves som et 22. juli-sted.</p> <p>Statsbygg sitt endelige forslag til utforming var ikke klar før midt i juni 2019 og var overhodet ikke i tråd med forutsetningene som forelå fra KMD eller forutsetning for godkjenning fra Hole kommune. Utstranda vel påpekte denne kjensgjerningen i brev i august 2019, og ba om at kommunens fastsetting av planprogram ble opphevet og behandlet på nytt og i samsvar for rammer for utforming. Brevet er ubesvart fra Hole kommune.</p> <p>Vellets brev til Hole kommune 20.08.2019 viser til planprogrammets der det står: <i>Fysiske tilrettelegginger må tilpasses Utøya og kaia som åsted for 22. juli terroren. I motsetning til Sørbråten, som ikke har samme tilknytning til hendelsene 22. juli vil derfor ikke Utøyakaia kreve store kunstneriske eller arkitektoniske inngrep for å oppleves og erfares som et 22. juli sted. Minnstedet ved Utøyakaia skal utformes og tilpasses en minnelogikk som bygger på respekt for stedene der det skjedde, og med en tilrettelegging som fremhever stedets historiske betydning.</i> Brevet viser også til Statsbygg rapport fra 2017, der mulighetsstudien utforming ble vurdert. Det står: <i>Illustrasjonene viser at det vil være mulig å skape et minnsted som danner et verdig, rolig og skjermet landskapsrom i umiddelbar nærhet til historiske områder som var helt sentrale for hendelsene 22. juli.</i></p> <p>Strider mot normal saksgang</p> <p>Statsbygg forestår en behandling som strider mot normal saksgang. Normalt skal det foreligge tegninger på hva man ønsker bygget og hvordan det skal fremstå før man søker og utformer et planforslag og får fastsatt et planprogram. Her</p>	<p>Forslagsstiller viser for øvrig til at en ryddig og forutsigbar prosess har vært sentralt i dette planarbeidet.</p> <p>Forslagsstiller legger til grunn at Velforeningen mener <u>planprogrammet</u> fastsatt i kommunestyret september 2018. Føringene i planprogrammet er grundig fulgt opp og det er redegjort for hvordan i planbeskrivelsen. Omlegging av adkomstvei er et stort grep som ikke framgikk av planprogrammet, og er et resultat av medvirkningsprosessen og innspill knyttet til trafikkhåndtering. Grepet fordret bred og god forankring og forslaget om ny adkomstvei ble tatt godt imot av samtlige Statsbygg møtte underveis i prosessen. Dette fremgår av kap. 2.4.2.3 i planbeskrivelsen</p> <p>I planbeskrivelsen kap. 5.2 vises det til hvordan føringene fra rapporten "vurdering av nasjonalt minnsted på Utøyakaia, juni 2017" er fulgt opp i planforslaget. Planforslaget er i tråd med premissene, og dette har vært sterkt vektlagt underveis i planarbeidet.</p> <p>Rapporten fra 2017 inneholdt også en mulighetsstudie som hadde til hensikt å vurdere om stedet var egnet. Mulighetsstudien anbefalte plassering (som også var et resultat av medvirkning og innspill) er lagt til grunn for plassering av minnstedet. Mulighetsstudien var ikke et konkret utformingsforslag. Dette ville i så fall være i strid med føringer om medvirkning.</p> <p>Forslagsstiller viser til arkitektens beskrivelse av utformingen i felles merknadssvar kap. 4.1, samt i planbeskrivelsen kap. 4.2. I tillegg vises det til kunst- og arkitekturfaglige vurderinger av minnstedet etter at Aftenposten presenterte planene i juni 2019. Disse har også Velforeningen vist til. Jonas Ekeberg skriver: «(...) verdig og dempet minnsted som likevel ikke viker for å ta opp i seg tyngden av det som skjedde». Erling Dokk Holm skriver: «(...) veldig vakkert og stillfarent, samtidig som det er forbløffende enkelt».</p> <p>Utformingen består av en buende trapp som går fra vannet, der den fungerer som gjestebrygge, og inn på land der den danner avgrensede plassrom. På det laveste trinnet plasseres en romdannende konstruksjon i bronse med smale søyler forbundet i toppen. Konstruksjonen er transparent, slik at man kan se og bevege seg gjennom, eller sitte</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>foreligger utformingen først etter at planprogrammet er fastsatt og spesielt vi som lokale innbyggere som skal bo «midt i» et minnesmerke ikke får muligheten til å komme med våre merknader til utforming før det er for sent.</p> <p>Symbolikk Utformingen skal symbolisere veien fra bomben i regjeringskvartalet, veien til Utøya og selve terrorhendelsen på Utøya, alt formet som en S, der den lengste buen er drapene på Utøya. Installasjonen er 53 meter lang og inneholder 77 bronsesøyer i en høyde på 2,5 til 4 meter, og hver søyle skal ha inngravert navn til en av de som ble drept. For oss lokalt er ikke dette symboler, det er mennesker, drepte og lemlestedede barn og unge som fortsatt befinner seg på netthinnen til de som bidro denne dagen og som man tenker på og ikke klarte å redde. Kunstprosjektet levner ingen rom for tolkning, men definerer helt klart brutaliteten og er for oss mye tydeligere i sitt uttrykk enn Sørbråten var. Sørbråten var brutal i sitt uttrykk, det samme er Statsbygg sin utforming av minnestedet. I praksis 77 gravstøtter inngravert et navn for hver drept person 22. juli er for all fremtid tenkt plassert her på Utstranda og skal prege vårt nabolag hver eneste dag. En brutalitet som vil fungere som en påminner for de som stod midt oppe i terroren. En brutalitet som er ment å vekke sterke følelser hos de besøkende.</p> <p>Hvor skjedde «det»? Hva skjedde hvor? Argumentet for plasseringen er at minnestedet plasseres der det skjedde. Hvor det skjedde er et definisjonsspørsmål og i realiteten er det feil at terroren skjedde på fastlandet på Utstranda. Det er på selve Utøya terroren skjedde, der det allerede er plassert et samlende minnested.</p> <p>Kunstanmelder Jonas Ekeberg Jonas Ekeberg, kunstanmelder i Aftenposten, skriver 21.06.19 at «Minnestedet på Utøyakaia er en sterk opplevelse allerede på skissestadiet». Hvordan det oppleves for de som bor tettest på og som var involvert denne dagen er en ganske annen historie.</p>	<p>imellom. Det er delte oppfatninger om tiltaket, men både kunst- og arkitekturfaglige vurderinger og forslagsstiller er av den oppfatning av at uttrykket er enkelt, og tar opp i seg iboende kvaliteter som stedets berggrunn, vannet i Tyrifjorden og solens gang. Trappen og konstruksjonen danner et verdig, rolig og skjermet landskapsrom i umiddelbar nærhet til sentrale hendelser 22. juli. Sett i relasjon til utformingen av minnesmerket på Sørbråten der det ble introdusert et kraftig grep med å dele en naturlig odde, har det foreslåtte minnestedet på Utøyakaia en mer subtil og dempet utforming. Forslagsstiller deler derfor ikke vellets oppfatning om at utformingen avviker sterkt fra det som er lagt til grunn i planprogrammet, og mener det ikke er grunnlag for at planprogrammet skal behandles på nytt.</p> <p>Forslagsstiller viser til at et planprogram skal beskrive selve planprosessen som skal gjennomføres, med rammebetingelser, opplegg for medvirkning og hvilke tematiske konsekvenser som skal vurderes. Planprogrammet skal ikke ta stilling til utforming, da utformingen vil være et resultat av planprosessen, medvirkningen og vurderingene av konsekvenser med avbøtende tiltak. Det medfører heller ikke riktighet at utformingen først ble klar i juni 2019. Utformingen av tomten har vært gjenstand for medvirkning fra alle som har ønsket fra desember 2018, og i april 2019 ble de første skissene til selve minnestedet presentert og drøftet. Ringeriksavisa omtalte dette allerede 30. april. Vellet har selv skrevet i sin høringsuttalelse at de ikke ønsket å medvirke, selv om de har blitt invitert til dette flere ganger.</p> <p>Hvor skjedde «det»? Hva skjedde hvor? Utøyakaia's betydning 22. juli framgår av planbeskrivelsen kap 4.1: <i>Et nasjonalt minnested ved Utøyakaia har en beliggenhet på et sted der hendelsene 22. juli faktisk skjedde. Det var herfra leirdeltakerne ble fraktet over til øya med fergen MS Thorbjørn. Det var også herfra terroristen, kledd som politimann, fredag ettermiddag 22. juli ble fraktet over til Utøya. Senere samme dag ble Utøyakaia base for en av de største redningsaksjonene som har funnet sted på norsk jord. Hit kom ungdommer som hadde svømt fra øya, eller blitt plukket opp av lokale båtfolk. Fra kl. 18.40 var Utøyakaia første mottakssted, hvor seks legeteam håndterte akuttbehandling og</i></p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Heder og ære? Utstranda vel mener bestemt at kunstverket strider mot minnstedet skulle legge til rette for: «Det skal legges til rette for å minnes og savne, men også for å hylle dem som engasjerte seg i redningsarbeidet og omsorgen for andre». For de som engasjerte seg i redningsarbeidet fremstår ikke uttrykket som en hedring av dette engasjementet. Den regjeringsoppnevnte styringsgruppen for etablering av nasjonalt minnsted i Hole uttalte også at «...minnstedene skal peke fremover og løfte frem verdier som åpenhet, kjærlighet og folkestyre, som samsvarer med de verdier vi ble minnet om i tiden etter angrepene». Vakre ord, men bronsesøylene i kunstverket skaper for mange heller assosiasjoner til angst og død enn til åpenhet, omsorg og kjærlighet.</p> <p>Landskapsvirkningen vesentlig i kontrast til omgivelsene Hole kommune har leid inn et konsulentselskap for å gjøre den siste saksbehandlingen som følge av en utfordrende bemanningssituasjon. En slik prioritering fremstår for vellet som uheldig da saken har en lang historie og er omfattende.</p>	<p><i>transport for videre behandling. Utøyakaia var et omdreiningspunkt 22. juli og representerer ikke bare terror, men også heltemot, redning og videre liv. Mange privatpersoner har etter hendelsene valgt å komme til kaia på eget initiativ, og på den måten tatt stedet i bruk som et slags minnsted.</i></p> <p>Heder og ære Forslagsstiller er kjent med at det er delte meninger om utformingen blant de som deltok i redningsarbeidet. Medvirkningsprosessen har også vist det samme, og meningsbildet om hvordan frivillige skal hedres er omtalt slik i planbeskrivelsen, kap 2.4.2.7: <i>Frivilliges innsats 22. juli var av stor betydning og 22 mennesker har mottatt kongens fortjenestemedalje for edel dåd etter innsatsen de gjorde den dagen. Langt flere bidro med innsats både på vann og på land. «Snarrådig og heltemodig innsats fra fastboende i Hole kommune og campingturister på Utvika camping bidro til at skadeomfanget og antall omkomne ikke ble enda større.» (22. juli dommen- lovdata). I forhåndsuttalelsene kom forslag om å etablere en liten bryggeløsning for småbåter på Tyrifjorden, som er tatt til følge og innarbeidet som del av minnstedet. Klinikk for krisepsykologi har anbefalt at frivillige tas med på råd om hvordan de skal hedres, og temaet har vært diskutert flere ganger. Av de frivillige vi har møtt underveis er det noen som gir uttrykk for at de ikke har behov for at minnstedet hedrer dem, mens andre mener det bør fremgå at innsatsen som ble gjort i nabolaget 22. juli er helt spesiell.</i></p> <p><i>Innspillet om en liten bryggeløsning er ivaretatt ved at det ved minnstedet vil være mulig å fortøye fritidsbåter, og dermed også ankomme minnstedet med båt. Folk i fritidsbåter på Tyrifjorden var svært viktige 22. juli- og trappen som utgjør minnstedet starter i vannet der det danner en enkel brygge. På denne måten knyttes både vannet, og båtene direkte sammen med den øvrige utformingen. Den frivillige innsatsen skal også omtales som en del av teksten ved minnstedet.</i></p> <p>Landskapsvirkning Det framgår av rådmannens vurdering at den vesentlige landskapsvirkningen er knyttet til etablering av adkomstvei og støttemur. I saksframlegget framgår følgende: Planforslaget vil ha landskapsmessige konsekvenser, som følge</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Rambøll har i sin oppsummering for kommunestyret pekt på flere punkter, positive og negative:</p> <ul style="list-style-type: none"> • For uttrykket sin del vil landskapsvirkningen være i vesentlig kontrast til området generelt • Etablering av et minneste vil gjøre området til et fokuspunkt og bidra til økt trafikk og besøksmengde • Fysisk representasjon av traumatiske opplevelser kan utgjøre en økt belastning for områdets beboere/brukere. <p>Alvorlige negative virkninger Uten tvil alvorlige negative virkninger for de som bor tettest på. Og uten tvil punkter som vil kreve mye av sine omgivelser av menneskelig offer. Uten tvil et inngrep som for all fremtid vil endre et helt lokalsamfunn. Argumentet med at Utøya ligger der og kan ikke viskes bort holder ikke. Utøya har alltid vært der og representerer ingen endring. Et minneste etter 22. juli vil representere en stor endring som Rambøll karakteriserer som vesentlig.</p> <p>Skjerming fungerer ikke Å skjerme de nærmeste naboene med trær og gjerder vil ikke hjelpe. Hva som befinner seg bak disse trærne vet man godt. Også infrastrukturen og alle tilreisende turister vil være en del av en totalbelastning som et resultat av opplevelsene 22. juli.</p>	<p>av at forbedret atkomstsituasjon nødvendiggjør etablering av en større støttemur som vil ha relativt stor kontrast med det øvrige landskapet. Beplanting vil kunne minske inntrykket i noen grad, men det vil uansett bli en vesentlig landskapsvirkning.</p> <p>Alvorlige negative virkninger Rådmannen har vurdert de positive og negative virkningene av planforslaget slik (Hole kommunes saksframlegg)</p> <p>Det er imidlertid også negative virkninger. I dagens situasjon er kaiområdet ikke lett tilgjengelig, med til tider uoversiktlige og trafikkfarlige situasjoner. Områdets beboere har opplevd en særlig belastning; dels fra å være direkte involvert i hendelsene 22. juli, dels fra opplevd merbelastning etterfølgende fra den økte besøksaktivitet i området. Samtidig er flere av de bekymret for virkningene et offisielt minneste vil ha for lokalområdet og lokalbefolkningen, dels som fokus for enda høyere besøksaktivitet og dels som konstant påminnelse om traumatiske opplevelser.</p> <p>Et viktig moment i planarbeidet har derfor vært å finne på løsninger for dels å forbedre dagens situasjon og dels å sikre avbøtende tiltak rundt det planlagte minneste.</p> <p>Ny adkomstvei sikrer vesentlig økt tilgjengelighet og en vesentlig mer oversiktig og trafiksikker situasjon på fv 2848. Etablering av minnesmerke, gjerde med port og beplantingsbelter hjelper til med å tydelig avgrense området så det er enklere for besøkende å lese området og dermed unngå utilsiktet trafikk utenfor området.</p> <p>Det vil kunne oppleves som en belastning for lokalmiljøet, særlig i anleggsfasen og den første tiden etter at minneparken åpner. Det er derfor viktig at kommunen fortsetter sin aktive innsats for å bistå de som opplever belastning.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Konklusjon: Utstranda vel ber om at plasseringen av minnestedet plasseres vekk fra Utstranda for å skjerme lokalsamfunnet for de følelsesmessige belastningene et minnested vil være akkurat her. Utstranda vel ber om at Hole kommune opphever vedtaket 17.09.18 der de stadfestet planforslaget og tar saken til ny behandling i samsvar med rammer for utforming.</p> <p><u>Besøkstall</u> Besøkstallene og rapporten fra Mimir er preget av ordet «anslå». Verken Statsbygg eller Mimir har noe som helst grunnlag for å mene noe om besøkstall. Det finnes ikke noe som er sammenlignbart i Norge. Alle tilsvarende kunstinstallasjoner/minnesmerker i utlandet er plassert på offentlige steder i store byer, ref 9/11 minnesmerke i NY, Flight 93 9/11 memorial Pennsylvania, 7/7 memorial London i Hyde Park, Oklahoma City memorial og Atocha bombing memorial i Madrid. Alle i store byer, i offentlige tilgjengelige steder og med økende antall besøkende pr år.</p>	<p>Samtidig er det av nasjonal interesse at 22. juli hendelsene huskes og markeres, og Utøyakaia skiller seg ut som en naturlig lokasjon for en slik markering, med sin unike tilknytting til både generelle aktiviteter på Utøya og hendelsene på selve dagen.</p> <p>Rådmannen oppsummerer virkning og anbefaling slik: Det er rådmannens vurdering at etablering av minnespark ved Utøyakaia er både riktig og viktig, for lokale så vel som nasjonale interesser. Det vurderes at planforslaget med høy kvalitet ivaretar ulike og motstridende hensyn, og legger til rette for etablering av nasjonalt minnesmerke på en helhetlig og god måte. Utøyakaia framstår som det beste alternativet for plassering av minnested for 22. juli, for å sikre en meningsfull plassering, samtidig som det er vist at det er mulig å dempe og avbøte negative virkninger for lokalområdet.</p> <p>Til konklusjon: Forslagsstiller viser til at Hole kommunes vedtak 17.09.2018 omfattet fastsettelse av planprogrammet og ikke stadfestelse av planforslaget, slik det er konkludert med i høringsuttalelsen. Kommentarer ovenfor redegjør for hvorfor ikke det er relevant å oppheve planprogrammet. Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.3 om lokalisering og plassering. Forslagsstiller anbefaler å ikke ta til følge innspill om å flytte minnestedet vekk fra Utstranda og å oppheve planprogrammet.</p> <p><u>Til merknad Besøkstall</u> Forslagsstiller viser til at minnestedet skal være nasjonalt tilgjengelig, og et sted for å minnes og hedre de drepte, de overlevende og de frivillige. De fleste som forventes å besøke minnestedet vil gjøre dette fordi de på en eller annen måte er berørt av hendelsen. Men sakens omfang vil også gjøre at personer som er lite berørt vil kunne ønske å oppsøke stedet. Det er likevel en vanskelig grensegang å skille mellom de som er berørt og de som kan omtales som såkalte turister. I høringsuttalelsen fra vellet legges det stor vekt på turistene de frykter og har erfaring med at vil komme. Minnestedet skal også være tilgjengelig for disse, men minnestedets hensikt har ikke vært å tilrettelegge særskilt for turister. Forslagsstiller viser også til at det ikke er tradisjon for at minnesteder oppleves eller skiltes som</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Turisme</p> <p>Utøya AS er allerede i gang med å tilpasse Utøya til turisme og arrangerer omvisning med tilbud om forskjellige «Utøya-pakker» iflg deres egen hjemmeside. Og Utøya har fått markedsføring via NRK. Viser til utklipp av artikkel.</p>	<p>turistattraksjoner. Forslagsstiller vil derfor understreke behovet mange av de berørte har, hvor de med respekt kan oppsøke et verdig og vakkert sted med direkte forbindelse til hendelsene.</p> <p>Forslagsstiller har innhentet faglig kvalifiserte besøksberegninger gjennom å engasjere Mimir, som er spesialisert på rådgiving om reiseliv, herunder besøksberegninger. Det vil naturligvis være usikkerhet knyttet til beregningene, og besøkstallene vil kunne variere fra år til år, avhengig av oppmerksomhet rundt 22. juli og minnestedet. Besøkstallene er beregnet metodisk gjennom innsamling av informasjon ved intervjuer og samtaler, gjennomgang av statistikk og referanser, og representerer et så godt faglig grunnlag som det er mulig å beregne i forkant. Det er derfor urimelig å hevde at Mimir ikke har grunnlag for å mene noe om besøkstall.</p> <p>Når det gjelder kommentaren om at Utøya tilrettelegges for turisme svarer Utøya AS slik: Utøya eies av AUF og driftes av Utøya AS, et non-profit driftsselskap. Utøya er en pedagogisk læringsarena for ungdom, med et verdig minnested primært tilrettelagt for pårørende. AUF arrangerer årlig politisk sommerleir på øya og øya leies også ut til andre ungdomspartier og politiske ungdomsorganisasjoner. Videre brukes Utøya til kurs, konferanser og seminarer for mindre og større grupper.</p> <p>Dette betyr at det i utgangspunktet er grupper som reiser til Utøya i forbindelse med ulike arrangementer: I perioden påske til jul kommer det jevnt over hundrevis av mennesker til Utøya, norske og utenlandske, for å møtes, for å minnes og for å diskutere. På øya blir det tilbudt mange ulike læringsaktiviteter for ungdom, slik at unge mennesker får mulighet til å snakke om demokratiet.</p> <p>Flere dager i året arrangerer også Utøya åpen dag- der alle som ønsker kan komme til Utøya og få omvisning. Ved åpen dag er det ingen påmelding, og gratis adgang. Utøya opplyser at de åpne dagene samler omtrent 400 personer i løpet av et helt år. I all hovedsak er dette et tilbud som benyttes av lokalbefolkningen i Hole og Ringerike. Det er kun et fåtall besøkende fra andre steder og tilnærmet ingen tilreisende turister.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Feil trafikkgrunnlag Det er verdt å merke seg at trafikkgrunnlaget i Statsbyggs planforslag oppgir et besøk på 6-7000 besøkende på Utøya årlig. I NRK-artikkelen oppgir Utøya selv at det allerede er 10.000 besøkende til Utøya i 2019. En feilprosent på 30-40 % og økende.</p> <p>Driftsperiode 15. mars – 15. desember Det er også verdt å merke seg at årlig ikke er årlig, men i perioden fra 15. mars til 15. desember. Utøya har nylig inngått en avtale med Wergelandsenteret som vil generere en stor økning i antall besøkende og dertil økende trafikk. Forutsetningene for trafikk og antall besøkende presentert i Statsbygg sin detaljregulering er utdatert og kan ikke legges til grunn for behandlingen.</p>	<p>Prosjektet «demokratilæring på Utøya» er et gratis opplæringstilbud til elever i 9. og 10. klasse fra skoler i hele Norge. Prosjektet startet i 2016 og er inne i sitt femte år. Det er ikke riktig at avtalen med EWC er ny: Prosjektet er stabilt og antall besøkende inkludert i totalt antall besøkende til Utøya.</p> <p>På hver samling tilbringer elever fra ulike ungdomsskoler i Norge tre dager på Utøya, fulgt opp av elevstyrte aktiviteter på skolen. Målet er å styrke elevers demokratiske holdninger, verdier og ferdigheter for å forebygge hatefulle ytringer, antidemokratiske krefter og ekstremisme. Hver skole deltar med tre elever og én lærer. Totalt er det 35 personer per samling. Siden det er en liten gruppe elever per samling så bidrar ikke prosjektet til veldig mange besøkende til Utøya i løpet av et år. Med elevstyrte aktiviteter i etterkant av besøket når prosjektet likevel tusenvis av ungdommer fra hele landet. Det er dette prosjektet det satses på fra både Utøya, EWC og Kunnskapsdepartementets side, mens hele skoletrinn og klasser henvises i all hovedsak til 22. juli-senteret i Oslo.</p> <p>Utøya skal også i framtiden brukes til minnemarkeringer, undervisning, kurs, møter, konferanser og sommerleirer. Forslagsstiller mener ikke det blir riktig å omtale driften av Utøya som turisme.</p> <p>Forslagsstiller viser til at vurderingene om veg og trafikk ikke har tatt utgangspunkt i årlig besøkstall ved Utøya, men gjennomførte tellinger i forbindelse med store arrangementer på øya. Tellingene er gjennomført i planperioden og kan derfor ikke omtales som utdaterte.</p> <p>Utøya opplyser at antall besøkende årlig til Utøya er stabilt, og innenfor omfanget lagt til grunn, og oppgir følgende besøkstall for de siste årene: 2017: 6.100 2018: 6.000 2019: 6.700 2020: 7.000 (estimat)</p> <p>Forslagsstiller ser derfor ingen grunn til å endre besøks- eller trafikktallene som er opplyst i planforslaget, da tallene som er lagt til grunn stemmer med dagens besøk. Videre må det fremheves at langt de fleste besøkende ankommer som grupper, i buss. Planforslaget har lagt dagens besøkstall til grunn, samtidig er</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Mimir har økt sitt anslag</p> <p>I reguleringsplanen for Sørbråten blir det estimert med 5000 besøkende. Disse har nå økt til 12500 besøkende pr år til minnesmerke i Hole. Det er grunn til å merke seg at Mimir har økt sitt anslag fra 10000 i 2017 til 12500 når de reviderte rapporten i 2019. en økning på 25 % på kort tid, som med all tydelighet viser Mimir sin usikkerhet rundt antall besøkende. Sammen med 10000 årlig besøkende til Utøya er Mimir nå oppe i et anslag på 22500 totalt. Det finnes ikke sammenlignbare anlegg i Norge som kan danne grunnlag for å estimere hvor stor trafikkmengde som kan ventes. Det er stor grunn til å tro at besøkstallene vil bli vesentlig høyere. Dette kan begrunnes med følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besøkstallene til minnesteder i andre land er høye sammenlignet med andre turistattraksjoner i området. Dette viser at det er stor interesse blant turister å besøke minnesteder • Hendelsen på Utøya er noe de fleste i Norge har et nært forhold til og de fleste utenlandske turister husker hendelsen godt, noe som gjør at minnstedet vil tiltrekke seg mange norske og utenlandske besøkende • 22. juli-senteret i Oslo har pr. oktober 2019 hatt over 200.000 besøkende. Besøkstallene vitner om stor interesse, og vi minner om at 22. juli-senteret har begrenset åpningstid. <p>Lokale attraksjoner og besøkstall</p> <p>Bare 14 museer i Norge har mindre enn 5000 besøkende årlig ifølge liste med ca 130 museer i Norge. Eksempler på årlig besøkstall fra andre lokale attraksjoner: Hadeland glassverk (ca 600.000), Blaafarveværket (160.000), Kistefos (50.000), Ringerike museum (12.000). Det er store tunge attraksjoner i området som tiltrekker seg store mengder besøkende som potensielt kan kjøre innom et minnsted på Utstranda på vei til eller fra.</p> <p><u>Trafikksikring</u></p> <p>Trafikksikring for gående og syklende langs Utstranda er ikke til stede og fylkesveien er i perioder avlastningsvei for E16. Til tross for omkjøringsvei for Nestunnelen er den ikke i bruk</p>	<p>trafikkarealene robuste slik at området vil kunne håndtere at besøkmengden varierer.</p> <p>Mimir har økt beregnet årlig besøkstall i revidert rapport fra 10.000 til 12.500. Dette er tydelig begrunnet i rapporten som er vedlagt planforslaget. Økningen kommer delvis pga økt trafikk/befolkning i området, og delvis pga selve utformingen av minnstedet. Det er imidlertid viktig å se at minnstedet for de fleste vil være et sted man besøker en gang, og at besøket vil avta med årene. De gjør også oppmerksom på at 30-40% av det beregnede besøksgrunnlaget er den type besøkende som er i området i dag. Disse besøkende vil komme også uten at det etableres et minnsted.</p> <p>Vellets begrunnelse for hvorfor de mener besøkstallene vil bli vesentlig høyere er alle hensyntatt i vurderingene Mimir gjorde da de utarbeidet rapporten. Minnstedene det vises til og 22. juli-senteret ligger langt mer tilgjengelig for både innbyggere og tilreisende enn Utøyakaia, og de fleste av disse har en helt annen og utvidet funksjon som informasjonssentre. Forslagsstiller vurderer ikke sammenligningene som relevante.</p> <p><u>Til merknad Trafikksikring</u></p> <p>Bruken av Utstranda som omkjøringsvei for E16 er et forhold som planforslaget i liten grad kan påvirke. Trafikk i slike situasjoner er vurdert i rapport om vei og trafikk, som konkluderer med at</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>hvis det ikke er lange planlagte omlegginger eller planlagt vedlikehold av tunnelen. Grunnen til det er at det må manuelt sikres at omkjøringsveien er uten hindringer før trafikken slippes inn. Ved plutselige situasjoner rutes all trafikk om Utstranda, og det skjer ganske ofte. Ved stor trafikk og kø på E16 på fredag/søndag og ferietid med mye trafikk til fjells, er det allerede i dag hundrevis av bilister som velger å kjøre Utstranda. Det skapes farlige situasjoner og begrensninger for vår fritid. Utstranda er eneste vei barna bruker til skole, fritidsaktiviteter og venner.</p> <p>Bygging av ny E16 Det er ventet at omkjøringen vil øke i årene det bygges ny E16, og Utstranda vel har i merknad til E16 bedt om at det innføres gjennomkjøring forbudt for å sikre trafikksikkerheten. Når forslaget til reguleringsplan for Sørbråten var til politisk behandling i 2014 vedtok Hole sine politikere at de ikke ønsket å sende planforslaget på høring. Begrunnelsen for vedtaket var trafikkmessige forhold. Etter vedtak om å ikke legge Sørbråten ut på høring tok staten tilbake Sørbråten som statlig plan. Politikerne uttrykte sin bekymring for både lokal helse og trafikksikring. Statens vegvesen avviser konsekvent alle private utbyggingsinitiativ på Utstranda med begrunnelse i manglende gang- og sykkelvei. Det er for øvrig verdt å lese hele behandlingen og argumentasjonen som ligger til grunn for vedtaket. Det er ingen prinsipiell forskjell på en plassering på Sørbråten eller Utøystua med tanke på argumentasjonen i vedtaket fra 2014. Behov for omkjøring er svært lite redusert som følge av etablert omkjøring, ettersom den bare brukes når tunnelen er planlagt stengt. Fylkesveien er fortsatt eneste omkjøringsvei når noe uforutsett oppstår på E16, planlagt vedlikehold av E16 utenom tunnelen og ved strømbrydd, fordi bommene til omkjøringsvei da ikke kan heves. Det er mange strømbrydd på Utstranda i løpet av året. SVV sitt ansvar er å ivareta trafikksikkerheten i alle disse situasjonene. SVV må forholde seg til at sikkerheten må ivaretas med tanke på 18000 biler pr døgn og da er trafikkplanen for Utøystua helt uansvarlig. I tillegg er det en helt uakseptabel forskjellsbehandling av lokale grunneiere kontra staten. Utøya i seg selv genererer 10000 besøkende i driftsperioden. I tillegg er Utøya i ferd med å markedsføre seg som turistmål med omvisning, noe som vil generere ytterligere</p>	<p>planforslaget vil virke positivt på trafikk og trafikksikkerhet sammenlignet med referansesituasjonen uten tiltaket og minnestedet.</p> <p>Gang- og sykkelvei har vært drøftet i møter med Statens vegvesen og Hole kommune. Det er ikke funnet grunnlag for å kreve dette, utover at det sikres gangforbindelse mellom tiltaket og nærmeste bussholdeplass. Kravet det vises til i kommuneplanen gjelder ved bygging av bolig- og fritidsbebyggelse, som ikke planforslaget legger til rette for. Selv om planforslaget vil kunne medføre en trafikkøkning som i størrelsesorden omtrent tilsvarer to nye boliger, vil det ikke være relevant å sammenligne tiltakene direkte, da boliger og fritidsbebyggelse i større grad også vil generere flere myke trafikanter i området og dermed et økt behov for gang- og sykkelvei.</p> <p>Det vises for øvrig til uttalelse fra Statens vegvesen, der de bl.a. har vurdert trafikksikkerhet.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>økende antall besøkende til øya. Trafikk til minnstedet blir beregnet til 30 biler og 2 busser på en gjennomsnittsdag. Dette er langt mer enn en bolig genererer av trafikk. Derfor må paragraf 2.1.4 og 2.2.3 i kommunedelplanen om at gang- og sykkelvei mellom Elstangen og Nes skal være bygd gjelde for dette tiltaket.</p> <p>Forventet byggestart ny E16 er 2022, antatt byggetid 3-4 år. Det vil si at ny E16 ikke er ferdig før 2026. Derfor må det være bygd gang- og sykkelvei på hele strekningen mellom Elstangen og Nes før igangsetting av tiltaket til utbygger. Hvis det ikke bygges gang- og sykkelvei må tiltaket vente til ny E16 er bygd og tatt i bruk. Hole kommune og SVV har ansvar for Utstranda sin trafiksikkerhet.</p> <p>Offentlig kommunikasjon Det er meget begrenset med offentlig kommunikasjon langs Utstranda. De aller fleste besøkende må komme i buss eller private biler. Et minnsted vil generere størst andel besøkende i private biler, slik at antall biler i området vil øke betydelig som følge av plasseringen. Det vil være en bilavhengig utbygging som ikke er i tråd med kommunedelplanen vedr. klima. Trafikksikkerhetssituasjonen er også en grunn til å plassere et minnsted i tilknytning til E16 og ikke ved en usikret fylkesvei. Ved E16 er det meget godt tilbud for offentlig kommunikasjon.</p> <p>Trafikkløsning for tiltaket Det kan oppstå trafikkfarlige situasjoner ved nedkjøringen til minnstedet. Det gjelder spesielt for busser som fra Oslo til minnstedet og fra minnstedet til Oslo. For disse situasjonene kreves det at bussene treffer en perfekt svingradius fra fylkesvei til minnsted for å unngå å måtte rygge frem og tilbake i fylkesveien for å justere. Det skal også være klar bane i begge kjørefelt fra minnsted for at bussen skal treffe den perfekte svingradius. Det forventes at mange busser ikke vil være i stand til å treffe den perfekte svingradius da mange av bussjåførene ikke vil være kjent i området. Det er ikke tilrettelagt for besøkende som ikke kjører bil eller buss til minnstedet. Disse må gå i veibanen sammen med biler og busser i bakken ned til minnstedet. Det burde vært anlagt fortau for å unngå trafikkfarlige situasjoner for myke trafikanter. Bakken ned til minnstedet er bratt.</p>	<p>Beregnet økt trafikk vil variere over året, men i gjennomsnitt tilsvarer det en økning på seks kjøretøy pr. dag. Sammenlignet med trafikken på fylkesveien vil det være feil å hevde at trafikken øker betydelig som følge av plasseringen. Tiltaket er heller ikke av en karakter hvor plassering utelukkende kan vurderes etter samordnet areal og transportplanlegging eller kommunedelplan for energi og klima, slik f.eks. ordinær boligbygging kan.</p> <p>Trafikkløsningen for tiltaket er forelagt og vurdert av Statens vegvesen. Deres vurdering er gitt i høringsuttalelse 1.1. Forslagsstiller viser til at trafikkløsningen er tilfredsstillende og at de viste sporingskurvene er basert på dimensjonerende kjøretøy og gjeldende retningslinjer fra SVV. En sporingsanalyse er konservativ og det ligger dermed et visst slingsringsmonn i analysene. Sporingen representerer dermed en svingebevegelse som det må forventes at en bussjåfør vil kunne utføre uten problemer, og er ikke å anse som en perfekt svingradius som det vil være vanskelig å treffe.</p> <p>Trafikken på atkomstveien vil være svært liten og med lav hastighet. Det er ikke grunnlag for at det må være fortau langs atkomstveien. Det vises for øvrig til at dagens atkomstvei ikke har fortau, og benyttes av langt flere gående på vei til eller fra</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Det er ikke innenfor krav om universell utforming med en helning på 10 %.</p> <p>Parkering Det er tilrettelagt for 40 parkeringsplasser og 2 bussholdeplasser for tiltaket. Eventuelt 4 busser og ca. 15 biler. Dette er ment å dekke behov for Utøya og minnstedet. Ifølge kommunedelplanen § 3.1.4 er minstekrav 1 parkeringsplass for bil pr rom for hotell og bevertning. Utøya har i dag 90 overnattingsplasser, samt møterom og konferansesal som tar opptil 250 personer. Det vil si at Utøya har rundt 40 rom for overnatting og minstekravet er da 40 parkeringsplasser. Tiltaket utbygger søker om vil da ha 0 plasser for bil tilgjengelig. Både Utøya og minnstedet tiltrekker seg mest besøkende om sommeren, det er derfor lite aktuelt for tiltakene å bruke samme parkeringsplasser.</p> <p><u>Barn og unges oppvekstvilkår</u> Det vises til barn og unges interesser i planleggingen.</p> <p>Mange av Utstrandas barn og unge var vitner til terrorhandlingene på Utøya. Synsintrykk og lyder som for alltid vil være «minnesår» og en del av unge menneskers sinn. Også i tiden etter 22. juli var det mange synsintrykk som barna dessverre ikke kunne skjermes mot. Årene som har gått har også vært en belastning for barn og unge i form av alle mulige daglige henvendelser som oppstår som følge av at Norges verste terrorhandling har foregått i vårt nabolag, som i overskuelig fremtid vil kobles mot Utøya og terror, og minnsted på Utstranda vil forsterke denne koblingen som vil gjøre det vanskeligere for barn og unge å komme seg videre. Om minnstedet etableres på f.eks. Utsikten vil turistene få anledning til å minnes og samtidig se hele Utøya, noe vi har erfart er et sterkt ønske.</p> <p>«Been there – done that» Vi merker oss at Mimir mener et minnsted ikke vil generere selfie-turister. Til det kan vi si at det ikke stemmer. Vi opplever spesielt i sommersesongen daglig selfieturisme i området og mange vil gjerne logge inn via sosiale medier. Utstranda sine barn og unge fortjener et trygt og godt oppvekstmiljø og få anledning til å lære seg å leve med sine minner og bearbeide de i fred og ikke daglig bli påminnet skrekken, sorgen og</p>	<p>busstopp. Terrenget i området medfører at atkomstveien ikke tilfredsstillende krav til universell utforming når det gjelder stigningsforhold. Dette er nærmere redegjort for i planbeskrivelsen.</p> <p>Forslagsstiller viser til at Utøya ikke er et hotell hvor enkeltbesøkende kan booke rom. Sammenligningen blir derfor ikke relevant. Reisende til Utøya ankommer i begrenset grad i privatbil og hovedsakelig med buss, som slipper av passasjerene ved Utøyakaia og henter de ved avreise.</p> <p><u>Til merknad Barn og unges oppvekstvilkår</u> Barn og unge var de mest berørte under hendelsen 22. juli, og hensynet til dem har veid tungt i prosessen og planforslaget.</p> <p>På lik linje med forslagsstillers kommentarer til befolkningens helse generelt, vil det være nødvendig med tilbud og oppfølging av barn og unge som sliter med ettervirkningene etter 22. juli. Dette vil være en del av kommunens behandlingstilbud, og kommunen har igangsatt prosesser for å kartlegge og tilby behandling til de som ønsker dette.</p> <p>Forslagsstiller har lagt stor vekt på at alle som ferdes langs Utstranda, også barn og unge, selv skal kunne velge om de vil oppsøke minnstedet eller ikke. Skjerming av minnstedet fra Utstranda har derfor vært viktig, og som illustrasjonene i planforslaget viser vil man kunne ferdes langs Utstranda uten at bronseskulpturen er synlig.</p> <p>Mimir har vurdert at det ikke er noe i tematikken ved minnstedet eller de mest sannsynlige besøkende som tilsier at minnstedet skal bli en såkalt selfie-spot. Dette betyr ikke at de utelukker såkalte «selfie-turister», men at de vurderes kun å utgjøre en liten andel av de besøkende. Det at Utstranda i dag opplever besøkende som tar bilder og legger ut på sosiale medier, kan like gjerne være en bekreftelse på Mimirs anslag om</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>terroren i form av 77 bronsesøyler som symboliserer hver eneste av de drepte og skal være symboler på savnet og smerten terrorhandlingene forårsaket. Våre barn og unge har også krav på å bli mest mulig skjermet fra turister som skal spørre de ut om hva som skjedde denne dagen, om deres opplevelser fra 22. juli og hvordan det er å bo et slikt sted. Kunsten har av kunstkritikere blitt kritisert for sin råskap i sitt uttrykk.</p> <p>Mener Hole kommune at våre og kommunens barn kan ofres og vokse opp under disse forholdene? Utstranda vel krever at kommunen ivaretar egne barn og ungdom og respekterer deres oppvekstvilkår og endrer plasseringen vekk fra Utstranda. Er Hole kommune villig til å risikere våre levende barn og unge sin psykiske helse? Utstranda sine barn og unge har krav på ro og fred til å bearbeide, ikke for all fremtid bli påminnet.</p> <p>Fylkesveien er skolevei og eneste vei å kunne ferdes gående og syklende til venner og fritidsaktiviteter. Det finnes ingen alternativ vei å velge dersom man mener at belastningen er stor ved å daglig ferdes gjennom og i et minneste for terror hvor ungdom på deres egen alder ble henrettet med våre barn og unge som hjelpeløse vitner.</p> <p>Utstranda vel krever at plassering av minneste etter 22. juli i Hole flyttes vekk fra Utstranda av hensyn til Utstranda sine barns oppvekstmiljø og helse.</p> <p><u>ROS-analyse og sikkerhet</u> I innledningen presiseres det at ROS-analyser skal bidra til den enkeltes trygghet for liv, helse og eiendom og bidra til å ivareta samfunnets evne til å fungere teknisk, økonomisk og institusjonelt, og hindre en utvikling som truer viktige forutsetninger for dette.</p> <p><u>Uønskede hendelser</u> I pkt 4 Uønskede hendelser har Statsbygg selv gjort risikovurderingen med tanke på om området kan være utsatt for nye terrorhendelser og vurdert risikoen som lav. Lokalt hadde vi inntil 22. juli ikke engang vurdert at det var en mulighet for at det skulle kunne oppstå en terrorhendelse i forbindelse med Utøya og at vi selv, fordi vi bor</p>	<p>at mange av de besøkende til et minneste allerede kommer i dag og vil fortsette å komme uavhengig av et minneste. Det kan også være en bekreftelse på vurderingen Kfk har gjort om at dersom minneste plasseres et alternativt sted, er det stor sannsynlighet for at det i hovedsak vil være sørgende som oppsøker dette, og at tilreisende og turister fortsatt vil ønske å se hendelsesstedet, komme nært inntrykkene og dermed fortsette presset på nabolaget.</p> <p>Forslagsstiller viser til at konsekvenser for barn og unge er beskrevet i planforslaget, og at dette ble spilt inn allerede ved behandling av planprogrammet. I planbeskrivelsen er fylkesveien angitt som eneste ferdselsvei for barn som skal til skole, venner og fritidsaktiviteter. Skjerming av minneste mot fylkesveien har derfor vært viktig å ivareta. Det vises også til at den nye atkomstveien gir en mer trafiksikker situasjon for av- og påstigende barn til skolebussen, fordi busser med passasjerer til Utøya og Utøyakaia skal kjøre ned til parkeringsplassen, og er ikke nødt til å benytte busslomme langs fylkesveien som i dag.</p> <p>Forslagsstiller viser til kommentarer ovenfor og felles merknadssvar i kap. 4.3 om lokalisering og plassering, og anbefaler ikke å ta innspillet om å flytte minneste vekk fra Utstranda til følge.</p> <p><u>Til merknad ROS analyse og sikkerhet</u> I ROS-analysen, kap. 4 har Statsbygg vurdert at minneste ved Utøyakaia i seg selv ikke vil utgjøre et terrormål for trusselaktører i Norge. Pr dags dato er det fremtidige minneste i Hole ikke definert i virkeområdet til lov om nasjonal sikkerhet som en grunnleggende nasjonal funksjon. Selve minneste er ikke ment å sikres for adkomst, siden formålet med minneste er at det skal være allment tilgjengelig. Siden det fremtidige minneste skal etableres på grunn av hendelsen 22. juli 2011, vil dette kunne være av symbolsk verdi for gjennomføring av terrorhandlinger ved offentlige arrangementer på stedet. Dette gjelder eksempelvis ved offentlig tilstedeværelse av myndighetspersoner, AUF-</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>tett på, befant oss i en utsatt posisjon. Nå vet vi bedre og i Norge har vi PST som har oppgaven å ivareta vår sikkerhet. Statsbygg har ikke kompetanse til å gjøre risikovurderinger relatert til terror og vi stiller oss undrende til Statsbygg sin vurdering av vår sikkerhet.</p> <p>Mørk turisme Behring Breivik har, enten vi liker det eller ikke, sine tilhengere som uttrykker begeistring over terrorhendelsen og hans evne til planlegging og gjennomføring og hylles av «sine». Det er ved flere anledninger observert personer som gjør nazihilsen på «Utøyakaia». Vellet anser det som sannsynlig at minnesmerket i seg selv fremstår som et symbol på hva ABB klarte å gjennomføre og at flere ser på stedet som en hyllest til ABB.</p> <p>Hærverk Vi anser det også som sannsynlig at minnesteedet er over middels utsatt for hærverk og vandalisme av samme årsak.</p> <p>Ny risikovurdering Utstranda vel deler ikke Statsbygg sin vurdering at risikoen for uønskede hendelser er lav og at vi som har vårt hjem i umiddelbar nærhet ikke løper noen risiko for nye terrorhendelser eller kan bli berørt av andre uønskede hendelser som følge av en plassering i vårt nærmiljø. Vi anser risikoen som betydelig større ved at det trekkes alle typer mennesker til vårt område. Utstranda vel er kritisk til Statsbygg og Asplan Viak sin udokumenterte «synsing» og er ikke villig til å utsette egne allerede hardt belastede beboere for den sikkerhetsrisiko som en plassering i vårt nabolag vil utgjøre.</p> <p>Konklusjon: Utstranda vel ber om at et minnesteedet for 22. juli-terroren på Utøya plasseres vekk fra lokalbefolkningen slik at et minnesteedet ikke utgjør noen sikkerhetsrisiko for et allerede hardt belastet nabolag. Utstranda vel ber om at PST gjennomfører en risikoanalyse.</p> <p>Natur og miljøhensyn i et LNF-område Det vises til forurensningsloven § 6.</p> <p>Drikkevannskilde Tyrifjorden er drikkevannskilde for mange langs Utstranda, både større anlegg med rensing (f.eks.</p>	<p>medlemmer etc. Ved slike arrangementer legger Statsbygg til grunn at arrangøren av markeringen selv er ansvarlig for å gjennomføre tilstrekkelig risikovurdering samt iverksette nødvendige risikoreduserende tiltak knyttet til mulig terrorfare. I de periodene det ikke gjennomføres offentlige markeringer ved minnesteedet vurderes terrorfaren som lav. Det ansees derfor ikke som nødvendig å iverksette skadereduserende tiltak ved etablering og daglig drift av minnesteedet.</p> <p>Forslagstiller har hatt dialog med PST om saken. Forslagstiller ser ingen grunn til å endre formulering og vurdering i ROS-analysen. Dialogen med PST er unntatt offentlighet. ROS-analysen tilhører Fylkesmannens ansvarsområde. Fylkesmannen har ikke kommentert ROS-analysen spesielt, men skriver i sin uttalelse at de vurderer at det er gjennomført et grundig arbeid med utredning av planens konsekvenser. Dette sikrer et godt beslutningsgrunnlag når planforslaget skal sluttbehandles.</p> <p>Eventuelt skadeverk/hærverk på minnesteedet vil bli etterforsket av politiet.</p> <p>Innspillet er hensyntatt ved at PST er forelagt vurderingene i ROS-analysen. Øvrig innspill om å plassere minnesteedet vekk fra Utstranda anbefales ikke tatt til følge.</p> <p><u>Til merknad Natur og miljøhensyn i et LNF-område</u> Planforslaget redegjør grundig for vannmiljø med hensyn til at Tyrifjorden er en drikkevannskilde. Det iverksettes tiltak som skal fange opp og rense ev. avrenning fra planområdet. Dette vil være en forbedring sammenlignet med dagens situasjon,</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Utvika camping) og mindre anlegg uten. Det er en reell bekymring for hva minnstedet vil bringe med seg av forurensning.</p> <p>Forsøpling En vanlig uttrykksmåte for besøkende til plasser med vann er å legge minnesymboler og blomster i vannkanten. Dette er en aktivitet som allerede er tatt i bruk. Med flere besøkende er dette med å tenne lys, legge ned blomster, tegninger og «ting» en aktivitet som vil tilta. Dette blir en fin blanding av lokal forsøpling/forurensning og ting som vær og vind vil flytte med seg. Det flytende skrotet vil i beste fall synke ned på dypere vann og bli ute av syne, men i mange tilfeller vil det også forsøple strandsonen i området. Vi ser allerede på det midlertidige minnstedet på Utsikten at trangen til å legge både små og store steiner oppå hverandre i en slags varde. Denne aktiviteten finnes stort sett på alle turistmål i hele Norge hvor folk ønsker å legge igjen et minne.</p> <p>Støyforurensning De hytter og boliger som ligger nærmest vil oppleve betydelig økning i støy. En ting er de besøkende som kommer med busser og biler som skal bremse opp, rygge og parkere, slamre med dører, og starte motoren igjen og akselerere bort. Om sommeren står busser på tomgang med luftkjølingen på. Menneskene kommer også til å prate med hverandre, kanskje de også har med guide på tur. Lyd bærer godt ved og over vann.</p> <p>Uønsket aktivitet I tillegg til besøkende kan man vente andre type brukere av parkeringsplasser med toalett og vaskemulighet. De som utnytter en øde og avsidesliggende plass for å samles i ymse ærend. Diverse omstrefende folkeslag som tiltrekkes av en parkeringsplass med sanitærforhold.</p> <p>Lysforurensning I tillegg til at det er planlagt 77 søyler på 2,5 til 4 m i bronse som vil reflektere sollyset, skal anlegget belyses. I et område med generelt spredt og landlig bebyggelse er dette en drastisk endring i omgivelsene. Minner om at det er mange boliger og hytter som vil se anlegget ovenfra og fra vannet.</p> <p>Camping</p>	<p>der overvann renner rett ut i fjorden. Fylkesmannen har ansvar for å vurdere forurensningsfare, og de har i sin merknad vurdert at planforslaget er godt utredet. Dersom det viser seg behov, som følge av mudring eller utfylling av masser, vil det bli søkt om tillatelse etter forurensningsloven, slik Fylkesmannen ber om i sin uttalelse. Ev. arbeider vil ikke bli igangsatt før tillatelse foreligger.</p> <p>Statsbygg skal ha ansvar for drift av minnstedet, og vil inngå en driftsavtale med AUF. Denne vil ivareta forsøpling, herunder opprydding av f.eks. lys og blomster. Den vil også omfatte drift av toalett og bidra til at camping forhindres. Som del av avtalen skal det gjennomføres årlig evaluering der behov for justeringer i driften avklares. Statsbygg vurderer at dette vil være en stor forbedring fra dagens situasjon.</p> <p>Det må forventes stor variasjon i aktiviteten på Utøyakaia over året, og på de mest besøkte tidspunktene må det forventes at både kjøretøy og besøkende kan høres, slik også situasjonen er i dag. Trafikktallene er forventet å være såpass lave at lydnivået ikke kan karakteriseres som støyforurensning.</p> <p>Minnstedet skal ikke belyses utover en lyktestolpe på brygga. Som følge av at minnstedet er lite synlig fra øvrig bebyggelse langs Utstranda, er det heller ikke grunn til at refleksjon av sollyset vil bli sjenerende. Ev. refleksjon er avhengig av hvor blank bronzen er, og vil i hovedsak være observerbar fra fjorden.</p> <p>Det vil bli skiltet med forbud mot camping og informasjon om at kjøretøy ikke skal gå på tomgang. Dersom camping eller tomgangskjøring</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Utøyakaia benyttes allerede til camping for turister. I høysesongen er det daglig campingbiler og telt på parkeringen. En aktivitet som vil tilta i takt med økt besøk.</p> <p>Byggeforbud i strandsonen Kommuneplanen tillater ikke bygging i 15 metersbeltet eller utfylling av alle typer masser i og ved Tyrifjorden. Statsbygg er en utbygger på lik linje med alle andre søkere, selv om noen mener at formålet er et annet så er dette prosjektet i prinsippet underlagt samme lov. Et minneste må ikke plasseres i vannkanten på Utøyastua, det kan få en annen plassering som ikke bryter med likebehandlingsprinsippet. Det er nok av eksempler på beboere på Utstranda som har fått enhver søknad om å oppføre et lite bygg eller anlegge en brygge på sin eiendom avvist med begrunnelse om byggeforbud og allmenn ferdsel. Deler av Utøyakaia og Utøyastua er i dag regulert til hensynsone landskap og er derav vernet.</p> <p>Badeplass og rekreasjonsområde og allmenn ferdsel Utøyakaia er det eneste rekreasjonsområdet i nærmiljøet som kan benyttes som offentlig badeplass. Mange hytte- og fastboende har tinglyst rett til å benytte området til båt- og badeplass. Å drive badeaktivitet med den støyen det naturlig bærer med seg er ikke forenelig med å minnes 77 drepte barn og unge.</p> <p>Konklusjon: Utstranda vel ber Hole kommune ivareta lokalmiljøet og miljøet på Utstranda og plassere et minneste vekk fra Utstranda. Utstranda vel ber Hole kommune påse at staten og egne</p>	<p>blir et problem over tid vil dette bli tema i evalueringen av drifts- og trafikksituasjonen, og tiltak iverksettes.</p> <p>Kommuneplanens byggeforbud i strandsonen gjelder dersom ikke annet er sikret gjennom f.eks. reguleringsplan. I dette tilfellet åpner allerede gjeldende plan for Utøystuen for tiltak i strandsonen. Dette planforslaget har opprettholdt disse tiltakene, og vil i tillegg gi hjemmel for å etablere minneste. Enhver utbygger står fritt til å fremme et planforslag som åpner for tiltak i strandsonen, men det er først gjennom et politisk vedtak at det gis hjemmel for tiltakene. I dette planforslaget vil tiltak i strandsonen opprettholde og forbedre den allmenne tilgjengeligheten til strandsonen (allmennhetens rett til ferdsel), og ikke bidra til privatisering, slik private brygger eller bygg bidrar til. Det er derfor, etter forslagsstillers oppfatning, lite relevant å sammenligne tiltaket med private brygger og bygg.</p> <p>Forslagsstiller viser til at regulerte hensynsone i gjeldende plan vil opphøre når ny plan vedtas. Det er likevel i planforslaget opprettholdt en hensynsone på deler av strandlinjen. Ved selve minneste er det nødvendig å gjennomføre tiltak og derfor ikke foreslått hensynsone. Konsekvenser dette har for landskap er redegjort for og illustrert i plandokumentene. Det vises for øvrig til fylkesmannens uttalelse til planforslaget, der fjernvirkning er vurdert.</p> <p>Utøyakaias funksjon som rekreasjonsområde er redegjort for i planbeskrivelsen. I hele utformingsprosessen har det vært viktig å ivareta planens hensikt (reguleringsbestemmelsenes pkt. 1) om å tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og opprettholdelse av planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde. Det vises for øvrig til fylkesmannens uttalelse til plansaken, der allemannsretten i strandsonen er vurdert.</p> <p>Forslagsstiller viser til at Fylkesmannen vurderer planforslaget som grundig utredet og at planforslaget har dokumentert hvordan natur og miljøhensyn ivaretas. Innspillet vurderes derfor å være tatt til følge. Forslagsstiller anbefaler ikke å ta innspill om å flytte minneste vekk fra Utstranda til følge. Forslagsstiller viser for øvrig til</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>innbyggere behandles likt etter loven om byggeforbud i strandsonen.</p> <p><u>Mulig erstatning for forringelse av eiendom som følge av et minnested og turist attraksjon med ukjente konsekvenser</u></p> <p>Det foreslåtte minnesmerket er ikke hjemmehørende og skjemmende for området. I tillegg til at det er helt åpenbart at oppføringen vil være urimelig og helt unødvendig da det er foreslått andre, på alle måter, bedre egnet plassering.</p> <p>Naboloven § 2</p> <p>Nabolovens § 2 fastslår at ingen må ha, gjøre eller sette i verk noe som urimelig eller unødvendig er til skade eller ulempe for naboeiendom. Naboeiendom omfatter enhver eiendom som rammes av vedkommende tiltak, ikke bare tilstøtende eiendom. Vi ser det som en ufundert påstand fra politisk hold at det «haster og er nødvendig» å få på plass et minnested. Et minnesmerke som splitter både befolkning og politikere har ikke livets rett. Det bør heller være et mål å etablere et minnested som samler befolkningen i sorg, kjærlighet og respekt. Staten og Statsbygg sin aggressive og ubønnhørlige maktbruk og overkjøring av et lite lokalsamfunn for å tvinge på plass et minnesmerke har sannsynligvis, gjennom negativ medieomtale, allerede påført boligområde «Utstranda» skade i form av redusert eiendomsverdi.</p> <p>Utstranda og rekreasjon</p> <p>Utstranda er ikke lenger et område for rekreasjon og et populært strøk å bo i. Realiseres minnesmerket vil dette imidlertid få varige konsekvenser for boligprisene. Etter innspill fra eiendomsmeglere kan det føre til verditap som følge av nærhet til minnestedet, utsikt og beliggenhet til elementer knyttet til sted og infrastruktur, og parkering, støy og sjenanse fra biler, busser og menneskelig aktivitet.</p> <p>Utstranda og oppvekst</p> <p>Området omkring og langs Utstranda er av kommunen utpekt som et fremtidigutbyggingsområde, hvor det på sikt er tenkt vekst og boligområder for tusener av nye innbyggere. Utstranda er imidlertid et 8 km langt strøk hvor befolkningen stort sett ikke har tilgang til fjorden og hvor det ikke eksisterer ubebygget</p>	<p>redegjørelse ovenfor vedr. planlegging i strandsonen.</p> <p><u>Til merknad Mulig erstatning for forringelse av eiendom som følge av et minnested og turistattraksjon med ukjente konsekvenser</u></p> <p>Forslagsstiller tar merknaden til orientering. En ev. erstatningssak som følge av oppføring av minnestedet vil måtte gjennomføres uavhengig av plansaken.</p> <p>Avbøtende tiltak for å minske ulemper for naboer, er i stor grad innarbeidet i planforslaget. Det er ikke kommet inn merknader med ønske om flere slike avbøtende tiltak.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>område langs fjorden. Omgjøring av Utøyakaia til et sted for «sorg og turisme» vil ødelegge og redusere verdien av Utstranda til allmenn ferdsel for all fremtid. Når et område gjøres mindre attraktivt, betyr det verdiforringelse for innbyggerne og kommunen.</p> <p>Utstranda og verdiforringelse Vi har vært i kontakt med eiendomsめglere som bekrefter realiteten i merknaden og kan ikke tallfeste tap og verdiforringelse, annet enn å bekrefte at den er reell. Potensielle kjøpere ved et salg vil antas å bli færre og derav redusere markedsverdien på eiendommen hvis et minneste kommer på plass. Et minneste og turistattraksjon vil for all fremtid redusere verdien av Utstranda i penger, livskvalitet og til rekreasjon.</p> <p>Konklusjon: Utstranda vel varsler med dette at om staten velger å fremtvinge oppføring av minnesmerke på Utøystua vil det med utgangspunkt i naboloven bli framsatt krav om kompensasjon for tap og redusert markedsverdi på eiendommen.</p>	
<p>3.1 Karin og Terje Lien, 10.01.2020</p>	
<p>Vi er ikke imot minnesmerket, men vi er imot plasseringen. At dette voldsomt prangende minnesmerket skal plasseres midt i et bolig- og hytteområde kan vi ikke godta. Vi bor i overkant av 50 meter fra der minnesmerket er tenkt plassert, og er allerede sterkt berørt av dette.</p> <p><u>Enormt økt belastning</u> Utøyakaia er et lite inneklemte område som skal ta imot mange turister, i tillegg til å serve som kaiområde for alle arrangementene AUF og Utøya AS har på timeplanen. Bare i 2019 har Utøya hatt et besøkstall på 10 000! Dersom minnestelegges der, vil besøkstallet på det lille kaiområdet med sikkerhet tredobles. Det er helt uforståelig hvis Statsbygg skulle få</p>	<p>Forslagsstiller er godt kjent med Liens synspunkt, og ønsket om en annen plassering. Dette er tydelig kommunisert i uttalelse ved oppstart, og i senere dialog. Innspill om utredning av alternativ plassering ble vurdert av Hole kommune ved fastsettelse av planprogram, se felles merknadssvar i kap. 4.3.</p> <p>Forslagsstiller vil understreke at til tross for at Lien ikke ønsker et minneste ved Utøyakaia har det vært tett dialog med Lien i planperioden, og at synspunkt er ivarettatt både mht. ønske om bevaring av elementer og at forslag til løsninger har blitt tatt ut eller flyttet. Dette framgår både av vedlegg 11, s 15, og kap. 2.4.2 i planbeskrivelsen.</p> <p>Forslagsstiller viser til planbeskrivelsen, der besøkstallet på Utøya i 2019 er opplyst til 6 400 personer. Disse opplysningene mottok forslagsstiller fra Utøya AS sommeren 2019, og tallene var basert på registreringer i første halvår og forventninger om besøk i siste halvår. Utøya AS opplyser nå at det reelle besøkstallet i 2019 var 6 700, og ikke 10 000 slik det er gjengitt i NRKs artikkel. Forventet besøk i 2020 er opplyst til ca 7 000 personer. Vedlagt plansaken er også en besøksvurdering, med et anslått årlig</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>tillatelse til å bygge noe som genererer så stor trafikkbelastning.</p> <p>Det står klart i kommuneplanen at det ikke gis byggetillatelse til nye boliger langs Utstranda før det blir bygget gang- og sykkelvei. For ti år siden fikk vi lagt to tomter inn i kommuneplanen. Men vi får ikke lov til å bygge på disse før vi selv koster på en gang- og sykkelvei på 40 meter fra privat vei til busslomme hvor det ikke går buss. Vi snakker altså om to nye husstander kontra de titalls tusen besøkende til Utøya.</p> <p>Hvilken makt rår dersom Statsbygg får dette igjennom? Da bør Statsbygg pålegges å bygge gang- og sykkelvei langs hele Utstranda pga. den markante økningen og belastningen all trafikk vil medføre.</p> <p><u>Tas det ikke lengre hensyn til NLF-områder?</u> Et minnesmerke skal bygges ut i fjorden, i et NLF-område hvor det ikke er tillatt å engang gjøre en minste lille endring innenfor en sone av 15 meter fra vannkanten. Men det skal altså tillates Statsbygg å gjøre store endringer i dette området? Inngripen til å utforme et strandområde, estetisk endring med 3 meter høye bronsesøyler og i tillegg bygges nytt bryggeanlegg med både plass til Utøyaferja og mere til. Signalene dette gir oss som lever og bor langs Tyrifjorden er da at det er fritt frem. Er dette da egentlig NLF-område i det hele tatt? Kommunen vil måtte åpne for at de av oss som bor eller har hytte langs fjorden også kan få tillatelse til å bygge bryggeanlegg o.l. Det kan ikke gjøres forskjell på Statsbygg og skattebetalerne i kommunen.</p>	<p>besøkstall på 12 500 personer til minnestedet, hvorav 30-40 % allerede kommer i dag uten et tilrettelagt minnested. Basert på dette sier beregningen at det i sum vil komme 19 500 personer årlig til minnestedet og Utøya, dersom besøket til Utøya holdes stabilt. Av disse kommer allerede mellom 10 000 og 11 500 til Utøyakaia og Utøya i dag. Det betyr at økningen i antall besøkende tilsvarer noe mindre enn en fordobling.</p> <p>Forslagsstiller viser til at beregnet økning i antall kjøretøy dersom det etableres minnested, vil være sammenlignbart med den trafikken to nye husstander vil medføre. Legger vi til grunn anslaget om at 30-40 % av de fremtidige besøkende allerede i dag oppsøker Utøyakaia, vil den økte trafikken utgjøre i overkant av 2 000 nye kjøretøy årlig, eller mellom 5 og 6 kjøretøy i snitt hver dag gjennom året. Det kan sammenlignes med trafikk til to boliger. Forslagsstiller vil likevel understreke at trafikken til minnestedet vil variere mye over året og uken, og at trafikken på dager med mye besøk til minnestedet vil kunne være vesentlig større, samtidig som det andre dager knapt vil være besøkende.</p> <p>Forslagsstiller viser også til at det i planforslaget er tilrettelagt for gang- og sykkelforbindelse mellom bussholdeplass langs fylkesveien og atkomst til minnestedet, slik det også er krevd for tomtene til Lien.</p> <p>Forslagsstiller viser til at området i stor grad opprettholdes som et LNF-område, ved at strandsonen reguleres til friluftsmål som vil være tilgjengelig for allmennheten. Dette samsvarer med dagens regulering. Strandsonen fra odden og sørover til Liens eiendom er i dag uberørt og blir sikret mot fremtidige inngrep med en hensynssone som ivaretar det verdifulle naturmiljøet.</p> <p>For å ha hjemmel til å gjennomføre tiltak på eiendommen utarbeider forslagsstiller et forslag til reguleringsplan, slik enhver grunneier også har anledning til å gjøre. Tiltakene som foreslås på tomten vil i stor grad gjennomføres på arealer hvor det tidligere er gjort inngrep, og hvor det er åpnet for dette i den gjeldende reguleringsplanen fra 2014. Et viktig premiss for en tillatelse til de foreslåtte tiltakene i strandsonen er at tiltakene</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Det virker som at hverken stat eller kommune tar hensyn til noe av det som ytres fra de som ikke ønsker minnesmerket på Utøyakaia, men heller et minnesmerke høyere opp i terrenget. Det finnes ikke et eneste minnesmerke i Norge som er lagt til et boligområde tidligere, hvorfor belastes vi med dette, når man enkelt kan velge å flytte det noen meter og unngå varig belastning på mange vis. Har dette blitt et prestisjeprosjekt?</p> <p><u>Tett på</u> Vi vet hvordan det føles å ha et minnesmerke nært oss, det hadde vi i nesten 3 år på vår eiendom. Det ble anlagt av alle som stoppet for å se øya og lå der vi har vår avkjøring fra fylkesveien, kun få meter fra husveggen. Vi har sterke minner fra også den tiden hvor det var mange trafikkfarlige og vanskelige situasjoner med busslaster med turister og journalister i hagen. Sjøppel og toalettbesøk i veien vår ned mot huset. Brannfarlige situasjoner når vinden tok tak i de tente lysene og blomstene. Vi måtte holde vakt hele tiden. Vi vet at et minnesmerke vil fortsette å tiltrekke seg mennesker, og vi ønsker ikke den belastningen nær vårt hjem resten av livet.</p> <p>Den 22. juli 2011 var alle her med på å gjøre det vi kunne for ungdommer i nød. Vi skulle alle samles for å feire bursdag, men plutselig ble livet snudd på hodet og vi nølte ikke. Valget sa seg selv da vi forsto situasjonen, og som mange andre som kom til etter hvert, tenkte vi ikke på eget liv og helse. Vi var tidlig ute i båt og reddet mange opp av vannet, og i tillegg kjørte jeg mange sårede fra øya til landsiden den kvelden/natta. Vi tok også imot på brygga med tepper og forsøkte å trøste, roe og ta hånd om ungdommer som var livredde. Det var uker uten søvn, også fordi stadig tilstrømning av folk ville helt ned til vannet for å ta bilder, sørge og trodde at brygga var her hos oss. Slik er det også i dag, med flere biler i uka som kjører «feil», eller bare ønsker å komme nært nok. Dette er en konstant påminnelse for oss, og vi prøver fortsatt å bli vant til vår nye hverdag. For denne dåden har vi fått medalje av HM Kong Harald. Av statsråden, AUF og støttegruppa får vi et gedigent minnesmerke 50 meter fra husveggen. Dette vil ødelegge livene våre og medføre store helsemessige belastninger i fremtiden.</p>	<p>ikke reduserer allemannsretten, og at Utøyakaia sikres som et allment tilgjengelig område. Dette skiller Utøyakaia fra store deler av den øvrige strandlinjen som er privat bolig- eller hytteeiendom. Planforslaget legger dermed til rette for allemannsretten i planområdet, og er derfor i tråd med hensikten bak friluftsforslaget i LNF-områdene. Tiltakene i strandsonen vil ikke bidra til privatisering av strandlinjen, slik tiltak på private bolig- og hytteeiendommer ofte kan gjøre.</p> <p>Forslagsstiller er gjennom dialogen med Lien og andre naboer kjent med den opplevde belastningen besøkende som ønsker å se og komme nær Utøya har utgjort etter 2011. Dette er besøkende som kommer uten at det er etablert et nasjonalt minneste, og i stor grad må forventes å komme uavhengig av om det etableres et minneste eller ikke også i fremtiden. En viktig begrunnelse for tiltakene rundt minneste har derfor vært å tilrettelegge for at disse på en bedre måte kan oppsøke Utøyakaia og i mindre grad belaste nabolaget. Statsbygg oppfatter at innspillet i stor grad tas til følge gjennom tiltak som bedre skilting, bedre og mer trafikksikker atkomst, mer informasjon på stedet og fasiliteter som toalett og søppelkasser. I tillegg sikrer planen at skjermende vegetasjon og gjerde som vil hindre ferdsel til Liens eiendom, er etablert før minneste åpner. Med disse tiltakene må man kunne forvente at besøkende i større grad oppsøker minneste og ikke naboeiendommer. Ved at det etableres et minneste vil det også for disse være enklere å forstå hvilken tilknytning stedet har til hendelsene.</p> <p>Forslagsstiller vil understreke at den frivillige innsatsen fra lokalsamfunnet er en svært viktig del av historien om 22. juli, og at dette har vært en viktig føring for utforming av minneste, slik at innsatsen hedres. Minnesteform har til hensikt å fortelle deler av denne historien, gjennom at trappen strekker seg ut i vannet og danner en fortøyningsmulighet for MS Thorbjørn og lokalbefolkningens småbåter. Tydeliggjøring av lokalbefolkningens innsats fra småbåtene på Tyrifjorden er sentral for å kunne forstå deler av den frivillige innsatsen. Det vil i tillegg være informasjon på stedet om hvordan lokalbefolkningen umiddelbart bidro uten å la seg stoppe av den faren de selv satte seg i.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p><u>Verdig minneplass</u></p> <p>Vi vil aldri kunne skjermes av et minnesmerke på Utøyakaia, og er sterkt imot den valgte beliggenheten, planene og utformingen. Vi ber innstendig om at kommunen vår ikke godkjenner et minnesmerke på Utøyakaia, men anerkjenner oss som bor og lever midt oppi alt dette. Vi er 4.-6. generasjon på denne plassen og kjemper for at vårt hjem ikke blir ødelagt for all fremtid. Vi minner igjen om at vi har et godt alternativ, Utsikten, 200 meter høyere opp i terrenget hvor det er vakker utsikt mot øya, med fri beliggenhet som ikke er forstyrrende for noen. Et verdig sted for et minnesmerke.</p> <p><u>Uten innvirkning</u></p> <p>Vi som nærmeste nabo har ikke blitt gitt anledning til å ha innvirkning på hverken plassering eller utforming av minnesmerket. Vi har blitt fortalt hele veien at det blir et dempet minnesmerke, og Statsbygg forsikret oss gjentatte ganger at vi skal skjermes. Men planene de presenterer er langt fra dempet. Vi ser at de til tross for alle tidligere forsikringer om dempet og verdig, så legger de frem et gedigent byggverk på lik linje med det som ble fremlagt på Sørbråten. Statsbygg og arkitektene har latt oss tro at de tar våre meninger med seg under planleggingen, men alle de forsikringer og lovnader de har kommet med til nå ser vi ikke blir etterfulgt på noe vis. Våre protester blir møtt med at det var slik det var bestemt på forhånd og slik blir det. Vi skal ifølge dem godta at i tillegg til økt trafikk på området og den psykiske belastningen det allerede er, så ender vi opp med å bo på en kirkegård hvor det står 77 tre meter høye gravstøtter i bronse 50 meter bortover strandkanten. Det er ikke mulig å skjerme oss for dette. I tillegg til økt støy får vi den gedigne og godt synlige påminnelsen stående der dag etter dag resten av vårt, våre barn og barnebarns liv. Alle fremtidige generasjoner vil være påvirket av dette.</p> <p><u>70 % er imot plasseringen</u></p> <p>Av de nærmeste naboene er faktisk 70 % helt imot minnesmerke på Utøyakaia. Ifølge Statsbygg er det mange naboer som er for. De vektlegger selvfølgelig deres mening til tross for at de naboene som roper aller høyest for et minnesmerke på Utøyakaia, faktisk bor 3 km unna kaia i begge retninger. Disse evner ikke å sette seg inn i den reelle situasjonen vi nærmeste</p>	<p>Forslagsstiller er godt kjent med at Lien er imot prosjektet og tar innspillet til orientering. I planforslaget er det lagt inn en rekke avbøtende tiltak og krav til skjerming gjennom vegetasjon og gjerder, og at disse skal være på plass før minnstedet åpner. Lien har ikke selv påpekt at anleggsfasen vil være belastende, men forslagsstiller vil minne at det vil gjøres omfattende tiltak for å etablere ny adkomstvei. Det vises til vedlegg 9: "program for bærekraftig byggeplass og drift" der det fremgår at det skal redegjøres for blant annet avbøtende tiltak mht. støy. Det vises for øvrig til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i dette dokumentets kapittel 4.3.</p> <p>Forslagsstiller viser til at det har vært tett dialog mellom Lien og Statsbygg, allerede fra den fasen der det ble gjennomført en vurdering av om Utøyakaia var en egnet lokalisering. Rapporten konkluderte med at plasseringen var egnet, men understreker at ikke alle var enig i denne vurderingen. I denne fasen ble det bl.a. valgt hvor minnstedet skulle plasseres på tomten. Plasseringen lengst nord på tomten er lengst unna Liens eiendom. Lien har også hatt flere møter med forslagsstiller i planprosessen, der tiltak på tomten og utforming av minnstedet har vært tema. Dette er blant annet redegjort for i vedlegg 11.</p> <p>Det vises til felles merknadssvar i kap. 4.1 for forslagsstillers nærmere kommentarer til minnstedets utforming og opplevelse.</p> <p>Forslagsstiller er godt kjent med at det er meningsmotsetninger, og både de som er positive og de som er negative til minnstedet påpeker at diskusjonen er belastende og går utover naboskapet. Meningsbildet er også kommunisert i innspill behandlet tidligere av Hole kommune. Da Hole kommune fastsatte planprogrammet framgikk det av vedtaket at "det er ønskelig med en god medvirkningsprosess som ivaretar alle involverte, og som kan bidra til å styrke sosiale bånd, begrense negative psykososiale</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>befinner oss i. Faktisk har dette gått sterkt utover naboskapet, hvor vi opplever å bli sett på som sutrete og vrange, og utsagn fra enkelte om at vi bare kan flytte hvis det plager oss, er svært sårende. Vi er flere generasjoner som bor her, og kan ikke bare flytte. Dette er hjemmet vårt, vår trygge havn som vi er svært knyttet til. Vi er ikke redde for at dette skal skje igjen, vi ønsker å få lov å leve livene våre i ro, på lik linje med alle de berørte etter 22. juli. Det oppleves som en evig kamp å måtte kjempe imot stat, kommune og naboers meningsytringer.</p> <p><u>Hole kommunes spørreundersøkelse</u> Vi ble frarådet av advokatene å svare på kommunens helseundersøkelse da denne var brudd på norsk lov. Ingen av oss leverte denne. Hole kommune har de siste årene etter 22. juli totalt sett bort fra innbyggerne som er bosatt i det aktuelle området sine etiske og moralske meninger rundt kommunens håndtering av saken. Kommunen har latt seg diktere av staten og vil derfor ikke spille på lag med de berørte parter, men fraskriver seg alt ansvar.</p> <p><u>Rett beslutning</u> Samtidig har vi den vedvarende turistflommen i større og mindre grad. At vi nå i tillegg skal få en offentlig gravlund inntil husveggen, oppleves umenneskelig tøft. Vi skulle bare så gjerne ønske at noen kunne forstå og sette seg inn i hvordan det oppleves å ha dette så nært på hver eneste dag. Vi ber derfor innstendig om at de folkevalgte i vår kommune gjør det eneste rette, og gir oss sin anerkjennelse som sterkt berørte innbyggere ved å si nei til Statsbygg og deres planer på Utøyakaia.</p>	<p>konsekvenser og styrke bedringsevne". Innkomne merknader ved offentlig ettersyn tyder på meningsmotsetninger og sterke følelser om planforslaget. Forslagsstiller mener at selv en omfattende og inkluderende medvirkningsprosess har begrenset mulighet til å minske uenighet dersom utgangspunktet nettopp er det aktuelle planarbeidet. Se for øvrig fellessvar kap. 4.4.</p> <p>Forslagsstiller tar innspillet til orientering, og viser til at merknaden er rettet til Hole kommune.</p> <p>Ønskene fra de mange berørte i denne saken er delte. Hensynene til svært mange av de etterlatte, overlevende, pårørende og en rekke frivillige er vurdert nøye opp mot hensynene til flere i nabolaget som ikke ønsker minnestedet langs Utstranda. Hensynet til naboeiene er tillagt stor vekt gjennom utformingsprosessen, der hensikten har vært å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og en bedre tilrettelegging for planområdet funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde. Dette innebærer at lek, bading og glede skal kunne skje side om side med refleksjon, sorg og ettertanke. Hverdagslivet i nabolaget og på kaia vil skape en viktig ramme for opplevelsen av stedet. Planforslaget omfatter en rekke tiltak som vil avhjelpe flere av de utfordringene i dagens situasjon som høringsuttalelsene beskriver. Disse vil begrense hvordan både minnestedet og trafikken til Utøya påvirker nabolaget. Forslagsstiller vurderer at tematikken som tas opp i høringsuttalelsen er vektlagt og i stor grad ivaretatt i forslaget. På bakgrunn av dette anbefaler forslagsstiller å ikke ta innspillet om å avslå planforslaget til følge.</p>
3.2 Jon Andreas Hasle, 17.01.2020	
<p>Min kone og jeg er eiere av naboeiendommen til Utøyakaia, på nordsiden. Der har vi båthus og badestrand. Vi har hatt flere møter med Statsbygg og de engasjerte konsulenter og har opplevd langt</p>	<p>Forslagsstiller viser til at det har vært en tett dialog med Hasle, og at forslag til avbøtende tiltak langt på vei er innarbeidet i planforslaget, slik han også opplyser om. Dette framgår også av vedlegg 11, s 14 og 15.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>på vei at våre synspunkter vedrørende minnesteedet på kaia er blitt hørt og tatt til følge.</p> <p>Men selv med en planlagt avskjerming i form av vegetasjon, er det ikke tvil om at minnesteedet som sådan og tilstrømmingen til dette, vil påvirke opplevelsen av strandtomta vår. Vi har barn og barnebarn som leker og bader der. Dette vil naturlig nok bli påvirket av det nære naboskapet til en «kirkegård»</p> <p>Men det finnes utvilsomt sterkere argumenter mot å plassere minnesmerket på kaia. Selv var vi i Oslo den dagen tragedien skjedde på Utøya. Men de fleste i nærmiljøet opplevde det hele og mange av dem deltok i redningsarbeidet, noen med eget liv som innsats. Dette er opplevelser som vil prege dem resten av livet. De fortjener noe helt annet enn et minnesmerke i deres nærmiljø som vil forsterke traumene de lever med.</p> <p>Det er laget et minneste for 22. juli ved regjeringsskvartalet, med navn på de drepte. Det er etablert et minneste ved Oslo domkirke. På Utøya har man både Hegnhuset og et minneste med navn. I tillegg har en rekke kommuner kjøpt Nico Widerbergs minnesmerke. Jeg har likevel forståelse for at man ønsker et minneste på landsida ved Utvika, med direkte utsyn til åstedet. Men jeg skulle ønske at dette vektla de verdier som var under angrep denne tragiske dagen i 2011.</p> <p>Jeg ber også om at kommunestyret vektlegger de psykososiale forholdene for beboere og hytteiere i nærmiljøet og finner en mer skjermet plassering av minnesteedet. Utstranda Vel har foreslått «Utsikten», halvveis ned i lia mellom E 16 og Utstranda. Dette forslaget bør utredes nærmere.</p>	<p>Forslagsstiller har lagt stor vekt på hvordan området brukes i dag i utformingsprosessen. Hensikten med minnesteedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnesteedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at f.eks. lek og bading skal være naturlige og velkomne aktiviteter, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Forslagsstiller tar innspillet til orientering</p> <p>Forslagsstiller mener at minnesteedet i svært stor grad vil kunne vektlegge verdiene som ble angrepet 22. juli. Minnesteedet skal ikke stå alene, men i en sammenheng med de andre minne- og læringsstedene. Spesielt relevant er det at minnesteedet vil ligge side om side ved fergeanløpet for MS Torbjørn som blant annet frakter ungdommer over til Utøya for blant annet å delta i prosjektet «demokratiopplæring på Utøya» et opplæringstilbud til elever i 9. og 10. klasse for skoler i hele Norge. Se uttalelse 2.15. Denne sammenhengen ville vært vanskelig å få til andre steder</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
3.3 Tove Marit Hasle, udatert	
<p>Vi, min mann og jeg, er eiere av en hytte i Veivokterveien 4 som har seks meter strandlinje og båthus, som er nærmeste nabo i nord til Utøyakaia. Konsekvensene av et minnesmerke på Utøyakaia er for oss ikke først og fremst den daglige opplevelsen og belastningen et slikt minnesmerke vil bety. Men jeg vil tro at det planlagte minnesmerke vil føre til en sterk begrensning i bruken av vår strandeidom og en redusert glede ved bruk av strand og vann til soling og bading for oss og våre barn og barnebarn. Dette vil for øvrig også gjelde brukere av brygga rett ved oss, en fellesbrygge for flere hytteeiere. Det er vanskelig å tenke seg en avslappet bruk av området med busser fulle av besøkende til minnesmerket tett ved.</p> <p>Jeg forundres over at det ikke er gjort skritt i retning av en reell vurdering av forslaget fra Utstranda Vel om en plassering av minnesteedet på «Utsikten», halvveis i lia mellom E16 og Utstranda.</p> <p>Jeg gir min støtte til de synspunkter som kommer til uttrykk fra 4. avsnitt og nedover. (Viser til felles uttalelse 4.1). Dette er først og fremst skrevet ut fra synsvinkelen til de nærmeste naboene og de som opplevde selve hendelsen 22. juli. Deres synspunkter bør tillegges sterk vekt. Jeg støtter også det som uttales i konklusjonen, som brevet avsluttes med. Derfor: «Utsikten» bør utredes som alternativ til plassering av minnesteedet på Utøyakaia.</p>	<p>Forslagsstiller har lagt stor vekt på hvordan området brukes i dag i utformingsprosessen, og hvordan disse er hensyntatt framgår av vedlegg 11, side 14 og 15. Hensikten med minnesteedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnesteedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at f.eks. lek og bading skal være naturlige og velkomne aktiviteter, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Det vises for øvrig til besøksberegningen som sier at de fleste besøkende til minnesteedet vil ankomme i privatbiler. Av forventet busstrafikk til Utøyakaia, vil de fleste fortsatt frakte passasjerer som skal over til Utøya.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p> <p>Forslagsstiller viser til merknadssvar til høringsuttalelse 4.1, fra 4. avsnitt og nedover.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p>
3.4 Jan Atle Dale, 15.01.2020	
<p>Som etterlatte ser vi på området rundt Utøyakaia som et riktig valg for et minneste i Hole.</p> <p>Det var her det skjedde og her kan en på en verdig og vakker måte minnes de 69 som ble drept på Utøya og de 8 som døde i Regjeringskvartalet – et slikt minneste hedrer de heroiske frivillige som faktisk bidro med livet som innsats, helse- og redningspersonell som sto på med alle sine krefter til alle var i sikkerhet, ansatte</p>	<p>Dales vurdering av minnesteedet plassering på Utøyakaia er hensyntatt i planforslaget. Forslagsstillers vurdering av innspill knyttet til plassering framgår i kap 4.3, felles merknadssvar. Forslagsstiller viser til den heroiske frivillige innsatsen har vært viktig å hedre, og at dette er integrert i utformingen, og vil fremgå i tekst på stedet.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>og ledelse på Sundvolden, naboer, bussjåfører – rett og slett alle involverte.</p> <p>Et nasjonalt minnested ved Utøyakaia vil oppleves som et meningsfullt sted. Hele Norge er berørt og mange oppsøker kaia allerede for å legge ned blomster eller bare for å minnes det som skjedde. Minnestedet vil ha historiefortellende kvaliteter og vil understreke tydelig forbindelsen mellom hendelsene i Oslo og på Utøya, en del av en helhet hvor minne og læring om hendelsene 22. juli 2011 på stedene der terrorangrepene virkelig fant sted. Et slikt minnested blir altså ledd i en minne- og læringsforbindelse fra 22. juli-senteret, et kommende minnested på linje med det nye Regjeringskvartalet til læringscenteret «Hegnhuset» og minnestedet «Lysningen», begge på Utøya. En slik plassering er i tråd med god praksis hvor minnesteder plasseres på steder med direkte tilknytning til hendelsen som skal minnes.</p> <p>Vi støtter altså Rådmannens vurdering i Hole kommunes saksfremlegg om at <i>«etableringen av et nasjonalt minnested ved Utøyakaia er både riktig og viktig, for lokale så vel som nasjonale interesser. Det vurderes at planforslaget med høy kvalitet ivaretar ulike og motstridende hensyn, og legger til rette for etablering av nasjonalt minnesmerke på en helhetlig og god måte. Utøyakaia framstår som det beste alternativet for plassering av minnested for 22. juli, for å sikre en meningsfull plassering, samtidig som det er vist at det er mulig å dempe og avbøte negative virkninger for lokalområdet.»</i></p> <p>Alle ønsker vel bare fred og ro rundt denne saken og med dette som bakgrunn er det derfor rimelig å ønske at et nasjonalt minnested etter 22. juli vil kunne komme på plass innen ti år etter terrorangrepet.</p>	<p>Temaet er ivare tatt ved at planforslaget tilrettelegger for å etablere et minnested med en konkret historisk referanse som kommer til uttrykk i form, men som samtidig både er vakker og med en åpenhet i seg som gir mulighet for refleksjon og fortolkning, og balanserer minne med videre liv.</p> <p>Opplysninger om at Utøyakaia allerede i dag oppsøkes av berørte er lagt til grunn for utforming og ved vurdering av besøkstall.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om utforming og størrelse, kap 4.1 (se også planbeskrivelsen, kap 2.4.2.1, 4.1 og 4.2)</p> <p>Tas til orientering.</p> <p>Internasjonal praksis og erfaringer nevnes også av AUF og Wergelandsenteret, innspill 2.13 og 2.15</p> <p>Tas til orientering</p> <p>Videre arbeidet er planlagt med utgangspunkt i en ferdigstillelse før tiårsmarkeringen. En slik framdrift er samtidig svært presset og heftet med stor usikkerhet. Den er avhengig av at det ikke viser seg nødvendig med nye og forsinkende prosesser, samt at kommunen prioriterer plan- og byggesaksbehandlingen.</p>
3.5 Ole Morten Jensen, 25.11.2019 og 09.01.2020	
<p>Jeg må begynne med å si at jeg er svært skuffet over at vi som beboere på Utstranda nok en gang har blitt ført bak lyset.</p> <p>Når Sørbråten ble skrinlagt fordi Utøya brygge ble vedtatt som nytt forslag ble vi lovet av kommunalministeren at det ikke skulle etableres et minnesmerke på bryggekannten, men et</p>	<p>Forslagsstiller viser til at minnestedet på Utøyakaia er utarbeidet i tråd med føringer og premisser, og at dette er redegjort for i planbeskrivelsen kap 5.2 Forslagsstiller har</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>beskjedent minnested. Forslaget som nå foreligger er så langt unna beskjedent som det er mulig å få til og ikke er det heller et minnested, men en ny turistattraksjon og et minnesmerke.</p> <p>Jeg godtar ikke dette og forventer at det kunstneriske uttrykket endres. Dere er nødt til å innse at 22 juli har satt dype arr i mange sjeler hos mange beboere som ikke er tjent med/ei heller fortjent dette gigantomiet.</p> <p>Nok er nok! Nå må kommunen ta ansvar og beskytte egne innbyggere mot en endeløs rekke av overgrep.</p> <p>-----</p> <p>Jeg ser meg nødt til å protestere mot det planlagte minnesmerket. Som beboer langs Utstranda var jeg svært godt fornøyd med at Sørbråten ble ekskludert. Det var en helt korrekt avgjørelse. Jeg var også fornøyd med plassering på Utøya brygge da kommunalministeren den gang gikk bredt ut i media og sa at Utstranda ikke skulle få et minnesmerke, men et beskjedent minnested som skulle erstatte det tiltenkte minnesmerket på Sørbråten. Rolig, diskret og skjermet var ord som ble benyttet. Nå ser jeg at dette blir alt annet enn et hyggelig, rolig og diskret minnested, men vi er igjen tilbake til et gigantisk minnesmerke likt det som var tiltenkt på Sørbråten. Dette uttrykket er helt uakseptabelt.</p> <p>22.07 er ikke og kommer ikke til å bli glemt, men detaljene vi så, hørte og opplevde den dagen blir fjernere og fjernere. Dersom staten nå går i gang og bygger denne turistattraksjonen så er vi daglig tilbake til 2011, noe som er helt uakseptabelt! Jeg ber derfor dere i Hole kommune si et kraftig nei til Statsbygg i denne saken. Flertallet av oss som bor her mener også Statsbygg må utrede Utsikten før noen avgjørelse tas videre. Jeg har selv tett kontakt med flere av de etterlatte som nå har sagt ja til Utøya brygge. Dette sier de ja til fordi de må komme seg videre, ikke fordi de nødvendigvis er enige i hverken plassering eller kunstuttrykk. Dette til ettertanke for dere som styrer. Tross alt er det vi som bor her som skal se på dette og få tankene våre skrudd tilbake i tid, noe ingen burde få oppleve! Nok er nok nå. Nå må Statsbygg lytte og lære.</p>	<p>redegjort nærmere for minnestedets utforming og opplevelse i felles merknadssvar 4.1, og viser til dette. Forslagsstiller erkjenner at ulike parter legger ulik betydning i disse begreper og premisser.</p> <p>Forslagsstiller viser til at utformingen har blitt til gjennom en omfattende medvirkningsprosess med etterlatte, overlevende, pårørende og naboer. Alle som har ønsket, har kunnet bidra i denne prosessen. Medvirkningsprosessen har vist at å få frem et forslag til utforming med tilslutning fra absolutt alle, og som likevel har de kvalitetene et nasjonalt minnested skal ha, ikke har vært mulig. Forslagsstiller viser til at minnestedet ligger godt skjermet for nabolaget, både fra Utstranda og den nærmeste bebyggelsen. Vegetasjon og gjerder skal etableres for å skjerme minnestedet ytterligere.</p> <p>Forslagsstiller mener det ikke er grunn for å frykte at minnestedet vil oppleves som stort og dominerende, men at dimensjonene er godt tilpasset sted og omgivelser. Dette er nærmere vurdert i kap 4.1</p> <p>Forslagsstiller viser også til at hensikten med minnestedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnestedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at f.eks. lek og bading skal være naturlige og velkomne aktiviteter, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3., der det begrunnes hvorfor ikke en alternativ plassering ved Utsikten vil være relevant å utrede, og hvorfor ikke innspillets ønske om dette bør tas til følge.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
3.6 Lisbeth R Larsen, 14.01.2020	
<p>Jeg var på Utøya på åpen dag i juni 2019 og var innom Statsbygg for å se modellen og planene for minnesmerke på Utøya. Snakket også med dem og fikk svar på det jeg lurte på. Jeg personlig likte det jeg så, og tror dette blir veldig bra.</p>	<p>Forslagsstiller tar høringsuttalelsen til orientering. Etablering av et prosjektkontor/brakke på Utøya har hatt til hensikt å sikre en bedre medvirkning, herunder å motta innspill og kunne svare på spørsmål. Statsbygg tar til orientering at Larsen mener at dette har fungert.</p>
3.7 Anita Aubert, 14.01.2020	
<p>Jeg vil gjerne uttrykke full støtte til detaljplan for minnesteid og håper at den nå lar seg realisere slik planforslaget ligger. Som nabo må jeg få uttrykke et sterkt ønske om at denne saken nå snart må finne sin løsning. Dette er et nasjonalt traume som fortjener et minnesteid der den tragiske hendelsen skjedde.</p>	<p>Forslagsstiller tar høringsuttalelsen til orientering og støtter Aubert i at minnesteidet og prosessen rundt dette er best tjent med å finne sin løsning snart.</p>
3.8 Tore og Vera Solheim, 15.01.2020	
<p>Vi stiller oss positive til forslaget om minnesmerke på Utøya. Dette virker veldig riktig.</p>	<p>Forslagsstiller tar høringsuttalelsen til orientering.</p>
3.9 Anita, Adriana og Andrea Johbraaten, udatert	
<p>Det er helt meningsløst å skulle legge dette til et boligområde. Et minnesmerke, som legges opp til å bli en turistattraksjon, må ta hensyn til de som bor der, vi som bodde der før hendelsen og som skal fortsette å bo der. Vi valgte ikke å få denne hendelsen i nabolaget, men vi valgte å bidra den dagen det skjedde, og da bør det i det minste tas hensyn til oss. Når det fortelles at det skal være lite og lavmælt, men ender opp i noe som minner om en kirkegård bør noen og enhver våkne.</p> <p>For hvordan skal vi fortelle våre barn om dette? De som knapt nok var født eller påtenkt den gangen, som ikke har opplevd hendelsen, men bare levd i ettervirkningene. Hvorfor skal de være nødt til å vokse opp med dette, og ikke kunne oppsøke det som alle andre. Vi som bor tett på</p>	<p>Forslagsstiller viser til at Utøya er og har vært en kai for transport av besøkende og varer til Utøya i lang tid. Området rundt er sammensatt av ulike funksjoner som boliger, hytter, camping, tidligere industri og friområder. Ivaretagelse av dagens bruk av området har vært helt sentralt i utformingsarbeidet: Hensikten med minnesteidet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomtene og minnesteidet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøya og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen. Forslagsstiller vurderer derfor at innspillet langt på vei er tatt til følge. Det er heller ikke tradisjon for å markere eller utforme minnesmerker i Norge som turistattraksjoner, og det har ikke ligget til grunn for minnesteidet på Utøya. De fleste som forventes å besøke minnesteidet vil gjøre dette fordi de på en eller annen måte er berørt av</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>vet hvilke mengder av folk som har vært her i årene etter, vi vet hva de gjør og hva de spør om. Dette påvirker oss, vår hverdag og våre liv. Det kommer ikke til å bli noe bedre når noe nytt og spennende, som får omtale i hele verden, skal skje. Dette er ikke en kamp om å ha det verst, men en kamp for at man skal kunne leve normalt.</p> <p>Prosessene rundt dette er alt annet enn ryddig og redelig, noe både kommunen og Statsbygg vet. Når folk i prosjektet byttes ut fordi de mener noe annet enn det som passer, eller folk i kommunen blir fryst ut fordi de sier imot, og andre som skal avgjøre saken (og burde vært nøytral) klapper over bra presentasjon lukter det korrupsjon. En sak det er vanskelig å håndtere fordi det er så mange sarte sjeler med giftig blick og makt som er truende til det ene og det andre. Dårlig ledelse i en ellers tafatt kommune er kort oppsummert. For hvorfor skal ikke lover og regler gjelde for alle? Det kan ikke være slik at selv om saken er ubehagelig på mange måter skal man ture frem som man vil. Dette gjelder særlig denne saken, men også for selve Utøya.</p> <p>Forventer nå at naboer og lokalbefolkning som sliter med dette blir tatt på alvor og at det gjøres en grundig vurdering av om dette er riktig plassering for denne turistattraksjonen.</p>	<p>hendelsen. Men sakens omfang vil også gjøre at personer som er lite berørt vil kunne ønske å oppsøke stedet. Minnstedet skal være tilgjengelig for alle: både personer som er berørt av hendelsen, enten de er etterlatte, overlevende, pårørende, frivillige eller på annen måte berørt. I tillegg skal Utøyakaia fortsette som en aktiv kai og rekreasjonsområde. Personer som i liten grad er berørt av hendelsen skal også være velkomne til et nasjonalt minnsted på et offentlig tilgjengelig sted. Det skal ikke gjøres tiltak for å tiltrekke seg disse spesielt. Mange i nabolaget har fortalt at flere personer i denne kategorien kommer til Utstranda allerede i dag, og det må forventes at disse kommer i også fremtiden uavhengig av om det etableres et minnsted.</p> <p>Statsbygg er ikke kjent med at personer i prosjektet eller kommunen skal være byttet eller fryst ut som følge av deres meninger om minnstedet. Forslagsstiller vil derimot understreke at det gjennom hele planprosessen har vært stort fokus på en ryddig og forutsigbar prosess overfor alle involverte. Dette har stått sentralt ved f.eks. utarbeidelse av planprogram, selv om dette ikke var påkrevd i prosessen. Planprogrammet bidro til tidlig medvirkning og innspill til prosessen, og forankring av planens rammer.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3. og at det foreligger et svært omfattende og grundig beslutningsgrunnlag for planforslaget når det gjelder plassering, utforming, helse og øvrige konsekvenser. Forslagsstiller mener derfor at innspillet er ivaretatt.</p>
3.10 Kjell Grorud og Liv Fagerhøi, 16.01.2020	
<p>Vi gir med dette vårt positive hørings svar i saken. Vi har hele tiden støttet plasseringen av et minnsted ved Utøyakaia, vi har fulgt prosessen nøye, og vært i flere møter med Statsbygg underveis. Vi synes den planlagte utformingen ser både vakker og verdig ut, og ser frem til at planene kan settes ut i live.</p>	<p>Forslagsstiller tar høringsuttalelsen knyttet til både plassering, prosess og utforming til orientering.</p>
3.11 Kristin Evensen, 16.01.2020	
<p>Vi, eiere av Utstranda 529, ønsker med dette å gi vår støtte til forslag til nasjonalt minnesmerket ved Utøyakaia som vist i utkast til høring. Vi mener utkastet til minnesmerke har en riktig plassering,</p>	<p>Forslagsstiller tar høringsuttalelsen knyttet til plassering, utforming og trafikkløsning til orientering.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>har en fin og verdig utforming og balansere hensynene til alle berørte parter på en god måte. Vi mener også at forslaget innebærer en stor forbedring av de trafikale forholdene i området. Med dette ønsker vi at minnesmerket kommer på plass og at prosessen får en god avslutning.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at planforslaget vil innebære en forbedring av dagens trafikksituasjon, og at Utøyakaia rustes opp for også å håndtere trafikken til og fra Utøya på en bedre måte, med hensyn til trafiksikkerhet og trafikkavvikling.</p>
3.12 Anette Morén, 15.01.2020	
<p>Jeg sier NEI til rådmannens forslag til vedtak av reguleringsplanen.</p> <p>22. juli 2011 handlet om psykisk helse. Nå handler det enda mer om psykisk helse. I tillegg til politikk. At de frivillige, som utførte en heroisk innsats denne dagen, må gå til sak mot Hole kommune - for å slippe å bo i et minnesmerke - kommer for ettertiden til å bli stående som langt verre enn NAV-skandalen.</p> <p>At det har kunnet gå så langt, viser en grunnleggende mangel på respekt, og mangel på kunnskap om mennesker og menneskers psykiske helse.</p> <p>På grunn av de frivilliges redningsinnsats, ble «bare» 69 mennesker drept på Utøya. Gjennområttent og stygt er milde ord for maktovergrep og ansvarsfraskrivelse begått av Hole kommune i denne saken.</p>	<p>Forslagsstiller tar dette til orientering, og viser til felles merknadssvar i kap. 4.2, der det redegjøres for hvordan helsekonsekvenser er vurdert og vektlagt i planarbeidet.</p> <p>Hensikten med minnestedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnestedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p>
3.13 Rasmus Lindberg, 16.01.2020	
<p>Det är djupt beklagligt konstatera att kommunstyret i Hole vill ställa sig in i kön för morbida turistattraktioner på global nivå. Att tillrättalägga för en turistattraktion, till råga på allt mitt i ett bostadsområde, som attraherar den mörka turismen; terror, katastrofer och mord etc är fullständigt oacceptabelt och ovärdigt. Det må vara årets mest bisarra maktövergrepp, otvetydigt. Ett så brutalt ingrepp som nu skissas i de kringboendes miljö bör aldrig bli en realitet.</p>	<p>Det er ikke tradisjon for å markere eller utforme minnesmerker i Norge som turistattraksjoner, og det har ikke ligget til grunn for minnestedet på Utøyakaia. De fleste som forventes å besøke minnestedet vil gjøre dette fordi de på en eller annen måte er berørt av hendelsen. Men sakens omfang vil også gjøre at personer som er lite berørt vil ønske å oppsøke stedet. Minnestedet skal være tilgjengelig for alle: både personer som er berørt av hendelsen, enten de er etterlatte, overlevende, pårørende, frivillige eller på annen måte berørt. I tillegg skal Utøyakaia fortsette som en aktiv kai og rekreasjonsområde. Personer som i liten grad er berørt av hendelsen skal også være velkomne til et nasjonalt minnested på et offentlig tilgjengelig sted. Det skal ikke gjøres tiltak for å tiltrekke seg disse spesielt. Mange i nabolaget har fortalt at flere personer i denne kategorien kommer til Utstranda allerede i dag, og det må</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Det har gjennomført konsekvensutredninger kring liknande konstellationer och resultatet utvisar stora psykosociala problem för de som berörs. Massakern 22. juli 2011 bör för alltid bli ihågkommen och ett värdigt minnesmärke är en självklarhet, men lämplig placering borde vara lika självklar.</p> <p>Med ovan sagda uppmanar undertecknad, att föreslaget om placering av ett minnesmärke på kajanlägget för färjan till Utöya avbryts omedelbart.</p>	<p>forventes at disse kommer i også fremtiden uavhengig av om det etableres et minnested.</p> <p>Hole kommunes undersøkelse har avdekket at enkelte langs Utstranda har plager etter 22. juli 2011. Det er kommunens ansvar å sørge for at disse får hjelp, dersom de ønsker. Forslagsstiller er ikke kjent med hvilke konsekvensutredninger Lindberg viser til, og viser for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning.</p>
<p>3.14 Inger Lise Øen, Cecilie Hagen, Stian og Even Frogh, 16.01.2020</p>	
<p>Flere av oss som står bak dette innspillet var personlig til stede og deltok i rednings- og opprydningsarbeidet i tiden etter at terroren rammet, og vi finner alle det naturlig å legge et minnesmerke til Utøyakaia.</p> <p>Det har til tider vært noe støy i form av motstand rundt etableringen av et minnesmerke etter 22. juli-angrepet. Vi har valgt en noe mer lavmælt uttrykksform enn enkelte av de som ikke ønsker etablering av minnesmerket.</p> <p>Vi synes imidlertid at det til tider har vært krevende i samtaler med utenforstående, da fremstillingen feilaktig ofte har vært at «ingen som bor langs Utstranda» ønsker minnesmerke etter hendelsen. Dette er etter vår vurdering langt fra den hele sannheten.</p> <p>Vi håper det en gang for alle blir slutt på tanketomme utsagn som at «det er oss det er synd på», og at «vi ønsker livene våre tilbake». Da burde de som står for disse utsagnene i stedet tenke på de som aldri vil få sine liv tilbake - vår sympati går til direkte berørte og etterlatte. Vi håper det generelt negative renommeet «Utstranda-beboerne» har pådratt seg, vil blekne med tiden.</p> <p>Vi støtter det nåværende forslag om å realisere minnesmerke på Utøyakaia utformet i tråd med det foreliggende forslaget fra Statsbygg. Vår vurdering har hele tiden vært at det må etableres ett minnesmerke i nær tilknytning til stedet der hendelsene fant sted 22. juli, det skulle bare mangle.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at innspillet gir en god bekreftelse på det delte og sammensatte meningsbildet som har fremkommet gjennom de mange samtalerne forslagsstiller har hatt med de nærmeste naboene og beboere langs Utstranda gjennom medvirkningsprosessen.</p> <p>Hensynet til naboene er tillagt stor vekt gjennom utformingsprosessen, der hensikten har vært å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og en bedre tilrettelegging for planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde. Dette innebærer at lek, bading og glede skal kunne skje side om side med refleksjon, sorg og ettertanke. Hverdagslivet i nabolaget og på kaia vil skape en viktig ramme for opplevelsen av stedet. Planforslaget omfatter en rekke tiltak som vil avhjelpe flere av de utfordringene i dagens situasjon</p> <p>Innspillet knyttet til plassering og utforming tas til orientering.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Til slutt vil vi si at håndteringen av saken fra Hole kommune og Statsbygg sin side har vært forbilledlig i forhold til åpenhet og informasjon med stor grad av mulighet for dialog og innspill. Vi håper derfor Hole kommune, så snart det praktisk lar seg gjøre, behandler dette planforslaget, og godkjenner det slik som fremlagt.</p>	<p>Forslagsstiller tar til orientering innspillet om at prosessen har vært åpen og med mulighet for dialog og innspill. Dette har vært en viktig føring for planarbeidet, og den gjennomførte medvirkningsprosessen har naturligvis vært betydelig mer omfattende enn det som er vanlig å gjennomføre i andre omdiskuterte plansaker.</p>
3.15 Aishia Fox, udatert	
<p>Jeg er imot et minneste på Utøyakaia. Et nasjonalt minneste bør ikke ligge i et bolig- og hytteområde. Jeg ønsker ikke å leve i en sørgende 22.juli-atmosfære et nasjonalt minneste over 77 drepte fører med seg, men å få lov til å leve livet mitt uten denne enorme påminneren om det grusomme som skjedde.</p> <p>Min livskvalitet er avhengig av at minneste ikke kommer på denne plasseringen. Jeg har badeplass og båtplass ved det planlagte minneste. Alle mennesker har rett til å ikke bli utsatt for en slik trigger i sitt nabolag etter våre livsendrende opplevelser denne dagen. Har man fullstendig glemt alle som risikerte livene sine for å redde ungdommene på Utøya? Vi har ikke bedt om annet enn plassering et annet sted, som for eksempel Utsikten bare noen hundre meter unna. Dette har verken Stat eller kommune tatt hensyn til, snarere tvert imot. Jeg trodde Norge var et demokratisk land, men denne saken har virkelig fått meg til å skjønne at det ikke er tilfelle.</p> <p>Allerede slik det er i dag, er jeg plaget av store busser med motoren i gang, lassevis med folk som kaster fra seg søppel og gjør sitt fornødne og viser null innsikt til det traumaet som vi lokale har vært vitner til. Flere naboer har flyttet på grunn av dette, man har altså gjort redningspersoner og naboer til flykninger, og skapt en splitt og hersk situasjon, der noen tjener på andres helvete. Først opplever de en krigslignende hendelse der de bor, og deretter kommer Staten og kommunen med sitt maskineri og kjører over de menneskene som bor der som trenger hjelp. En hjelp kommunen aldri har kunnet tilby, og en hjelp Staten lovet. Det eneste de har bidratt med er å helle bensin på bålet og strø salt i sårene, som de konsekvent har holdt åpne.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at plasseringen av minneste er lagt til Utøyakaia fordi det har en direkte forbindelse til hendelsene. Utøyakaia er og har vært en kai for transport av besøkende og varer til Utøya i lang tid, og at området rundt er sammensatt av funksjoner som boliger, hytter, camping, tidligere industri og friområder. Det vises også til at hensikten med minneste er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minneste, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, som f.eks. bading, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p> <p>Forslagsstiller er gjennom dialogen med en rekke naboer kjent med at besøkende som ønsker å se og komme nær Utøya etter 2011 til tider har vært belastende. Dette er besøkende som kommer uten at det er etablert et nasjonalt minneste, og i stor grad må forventes å komme uavhengig av om det i fremtiden etableres et minneste eller ikke. Hensikten med tiltaket rundt minneste har derfor vært å tilrettelegge for at disse på en bedre måte kan oppsøke Utøyakaia og i mindre grad belaste nabolaget. Gjennom bedre skilting, bedre og mer trafikkikker atkomst, mer informasjon på stedet og fasiliteter som toalett og søppelkasser, må man kunne forvente at besøkende oppsøker dette stedet og ikke naboeiendommer. Ved at det etableres et minneste vil det også for disse være</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Selv om jeg er en av de nærmeste naboene til Utøyakaia har jeg ikke fått noe som helst informasjon rundt prosessen av verken Statsbygg eller Hole kommune.</p> <p>Jeg har hørt at Hole kommune sendte ut en undersøkelse angående helse. Denne har ikke jeg fått. Jeg syns at det burde vært en helsekonsekvensutredning for å sikre min og andres helsesituasjon, Jeg ber om at et minneste flyttes vekk fra Utstranda. Utsikten hadde vært et naturlig valg for et nasjonalt minneste ettersom det er lett tilgjengelig, fin utsikt til Utøya og det vil ikke være midt i et bolig- og hytteområde, samtidig som infrastrukturen er til stede. Det er for meg uforståelig at dette ikke blir utredet.</p>	<p>enklere å forstå at stedet har en tilknytning til hendelsene. Forslagsstiller vurderer derfor at innspillet i stor grad ivaretas gjennom planforslaget.</p> <p>Forslagsstiller viser til at Aishia Fox ikke er registrert som grunneier på eiendommen hun disponerer. Grunneier registrert i grunnboka er varslet, og har både avgitt høringsuttalelse til planprogrammet og tidligere vært innom brakkekontoret ved Utøyakaia. (se vedlegg 11, innspill 3.8)</p> <p>Forslagsstiller legger til grunn at Fox ikke har mottatt kommunens spørreundersøkelse om helse som følge av at hun ikke er registrert som grunneier.</p> <p>Forslagsstiller viser til at ønsket om å utrede Utsikten er kjent fra høring av planprogrammet og behandlet ved fastsettelse av dette. Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning og i kap. 4.3 om lokalisering og plassering.</p>
3.16 Janecke Reed-Larsen, 17.01.2020	
<p>Uttalelsen viser til oppsummerende tekst om hovedfunnene i NKVTS sin rapport om psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole kommune, side 100, utarbeidet i prosessen med minnesmerket på Sørbråten.</p> <p>Tar kommunen forskning på alvor når det gjelder beboere i Hole kommune som skal trakasseres med et minnesmerke de ikke vil ha? Er det slik innbyggerne og dertil skattebetalerne skal bli behandlet etter den verste hendelsen i Norge etter krigen? Har kommunen i det hele tatt sjekket helsekonsekvensutredning som følge av minnesmerke plassering?</p> <p>Jeg er mor til overlevende sønn etter 22.juli. Han overlevde terroristens kuleregn som var ment å treffe hodet hans mens han la på svøm. Det er med andre ord et brutalt møte med sannheten om at vi ikke blir ivaretatt i ettertid.</p> <p>Jeg har møtt flere berørte i Hole kommune og snakket med dem om de grufulle hendelsene angående denne aktuelle dagen. De er en del av Norgeshistoriens verste opplevelse etter krigen,</p>	<p>NKVTS utformet rapporten Psykososiale konsekvenser av nasjonalt minnesmerke i Hole Kommune på oppdrag av Kommunal- og moderniseringsdepartementet april 2015. I kapittel 5 og 6 i rapporten oppsummeres funn og anbefalinger knyttet til en eventuell etablering av minnesmerket på Sørbråten. Rapporten har ingen omtale av etableringen av det minnesmerket som nå planlegges. NKVTS har vektlagt at det er viktig å ivareta involvering av de berørte parter og en god prosess ved etablering av minnesmerker etterkant av voldelige hendelser, og Statsbygg har ment at rapporten er relevant å vise til. Hole kommune la rapporten fra NKVTS ved som saksopplysning da planforslaget for Utøyakaia ble behandlet.</p> <p>Denne og Klinikk for krisepsykologis vurdering av behov for helsekonsekvensutredning har ligget til grunn for planarbeidet og er vedlagt plansaken. Se for øvrig felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til planbeskrivelsens omtale av meningsbildet, slik dette har blitt oppfattet gjennom en lang rekke samtaler og medvirkning i</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>de som oss andre og ble så uendelig hardt rammet. Det er en sannhet uten modifikasjoner at de fleste i Hole kommune ikke vil ha et minnesmerke plassert på en slik måte at de minnes de grufulle hendelsene hver gang de passerer dette. Jeg blir minnet hver dag på at jeg var svært nær ved å miste min sønn og det er en stor påkjenning og belastning som jeg virkelig ikke unner noen. Mange av de berørte i kommunen har like store belastninger og i tillegg skal de belastes med påminnelser om 22 juli hver dag. Det virker helt meningsløst. Kommunens ansvar er å ta vare på de som ble det viktigste hjelpeapparatet 22.juli, og ikke trakassere dem slik det fremstilles i dag. Mange unge mennesker har overlevd takket være de frivilliges fantastiske arbeid.</p> <p>Det underlige i dette bilde med tanke på plassering, er hvorfor det ikke er tatt hensyn til fremkommeligheten. Det finnes hverken gangvei eller gangsti som besøkende kan ferdes trygt på. Gående og syklende må forholde seg til en trafikkfarlig ferd for å komme frem til «attraksjonen». Veien burde vært sikret for mange år siden. Ingen er trygg. Hvor kommer trafikksikkerheten inn? Er virkelig Hole kommune villig til å ta en risiko på at noen kan bli påkjørt og drept når økning av myke trafikanter blir en del av den nye virkeligheten? I medienes lys vil dette bli en meget dårlig sak for Hole Kommune.</p> <p>Jeg fordømmer minnesmerkets plassering og støtter lokalbefolkningens mening om hvor dette egentlig burde plasseres.</p> <p>Det er liten tvil om at mange mennesker kommer til å bli sterkt preget og at deres helse vil forverres. All forskning tilsier det. Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress er i gang med fjerde runde i forskning om hvordan berørte etter 22.juli har det. Forskere vet at over 63% sliter med hverdagen i ettertid. Noen av dem er lokalbefolkningen.</p> <p>Det triste i dette bildet er at minnesmerker koster mye penger. Penger som egentlig skulle gått til psykososial oppfølging. Det ble bevilget 180 millioner kroner til kommuner som var berørt og ikke berørt. Rapportering om hva disse midlene ble brukt til viser at ansatte ikke hadde oversikt</p>	<p>planprosessen. Det vises også til planforslagets mottatte høringsuttalelser på at meningsbildet er sammensatt og delt. Hensikten med minnestedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minnestedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Forslagsstiller viser til at planforslaget tilrettelegger for en forbedret gangatkomst fra bussholdeplass til Utøyakaia. For øvrig er planforslagets trafikale løsninger utformet i dialog med Statens vegvesen, som har sektoransvar for trafikksikkerhet. Det vises til deres høringsuttalelse. Det er vurdert i besøksberegningene at en svært liten andel av de besøkende vi ankomme gående eller syklende. Generell trafikksikkerhet langs Utstranda som ikke kan knyttes opp mot konsekvenser av planforslaget har derfor ikke relevans i denne saken og må ev. vurderes i andre sammenhenger.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p> <p>Forslagsstiller viser til at det i plansaken må skilles mellom høringsuttalelsens etterspørsel etter helsemessig behandling for plager etter hendelsene 22. juli 2011, og ev. konsekvenser av planforslaget isolert sett. Behovet for oppfølging etter 22. juli 2011 er aktuelt uavhengig av om det etableres et minnested eller ikke, og er således ikke beslutningsrelevant for plansaken. Forslagsstiller viser for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til at etablering av et nasjonalt minnested ikke tas over helsebudsjettet, og at det</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>over hva de gikk til. For mange gikk de til helt andre ting enn til oppfølging, som for eksempel veier og administrative kostnader. Den psykososiale oppfølgingen ble lagt ned i 2013 og til tross for at forskning viser at vi har behov for hjelp i lang tid fremover, så får vi ikke det. Sett i lys av dette blir ikke vårt hjelpebehov dekket når det pøses ut penger på håpløse minnesmerkeetableringer. Millioner av kroner blir sløst vekk på Sørbråtenprosjektet og nye millioner pøses inn igjen på nytt. Dette er midler som skulle ha kommet oss sterkt berørte mennesker til gode. Ikke til prosjekter de fleste ikke vil ha. Hvor er forståelsen og mellommenneskeligheten blitt av?</p>	<p>derfor ikke er grunnlag for å si at investeringen vil gå på bekostning av psykososial oppfølging.</p>
<p>3.17 Adam Wolech, 17.01.2020</p>	
<p>Vi vil ikke ha et minneste ved Utøyakaia.</p> <p>Området Utvika og Utøyakaia bruker vi mye. Vi har båt og bruker vannet mye som rekreasjon. Vannet er viktig for oss med bading og vannaktiviteter. Vi kan ikke se at rekreasjon og et nasjonalt minneste lar seg forene.</p> <p>Et minneste vil også generere mye trafikk av biler og busser som vi er svært bekymret for. Utstranda er eneste lokalvei som jeg og min sønn på 4 år, som akkurat har lært seg å sykle, kan bruke. Med økende trafikk vil dette bli farlig.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minneste er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomten og minneste, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading og vannaktiviteter, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Forslagsstiller viser til at beregnet økning i antall kjøretøy dersom det etableres minneste, vil omtrent tilsvare trafikken fra to husstander. Legger vi til grunn anslaget om at 30-40 % av de fremtidige besøkende allerede i dag oppsøker Utøyakaia, vil den økte trafikken utgjøre i overkant av 2 000 nye kjøretøy årlig, eller mellom 5 og 6 kjøretøy i snitt hver dag gjennom året. Forslagsstiller vil likevel understreke at trafikken til minneste vil variere mye over året og uken, og at trafikken på dager med mye besøk til minneste vil kunne være vesentlig større, samtidig som det andre dager knapt vil være besøkende. Planforslagets trafikale løsninger er utarbeidet i dialog med Statens vegvesen som har sektoransvar for trafiksikkerhet. Det vises til deres høringsuttalelse.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Vi svarte ikke på undersøkelsen fra Hole kommune da den ikke fremstod som et ønske om å hjelpe, men for å få tallmateriale til en uttalelse fra helseavdelingen. Henviser til brev fra Advokat Hauge Bendiksen i sakens anledning.</p> <p>Vi ber om at et nasjonalt minneste for Utøya flyttes til en annen plassering. Utsikten er et bra forslag som ikke vil belaste noens hverdag.</p>	<p>Forslagsstiller tar dette til orientering.</p> <p>Forslag om å utrede Utsikten er kjent fra offentlig ettersyn av planprogrammet, og vurdert og behandlet da dette ble fastsatt. Forslagsstiller viser for øvrig til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3. Hensynet til rekreasjon og trafikk har vært sentrale i prosessen, og forslagsstiller vurderer at innspillene i stor grad er tatt til følge.</p>
3.18 Per Holand, 17.01.2020	
<p>Jeg satt og så på Dagsrevyen. Da kom et bilde på skjermen, jeg skvatt, på skjermen var et bilde av metallstendere og en rad med trappetrinn. Jeg hadde ikke noe kjennskap til utseendet til det planlagte minneste før jeg så det i media. Jeg tok meg i det, hvor og hvem skal straffes med noe slikt? Jo, det skulle være et minnesmerke over de som ble skutt på Utøya. Hele dette forferdelige arrangementet skulle settes opp foran de som bor ved Utstranda og opplevde 22. juli på kloss hold. Hva har de gjort for noe galt som gjør at de skal straffes med dette resten av livet? Selv om jeg ikke ble rammet på noen måte, og jeg kjenner heller ikke beboerne fra før. Jeg reagerer med vantro på den behandlingen de som bor i området får av Staten og kommunen. Det er jo viktig at man tar vare på de som lever ikke bare de som er døde. At man har et minnesmerke over de drepte på selve Utøya er naturlig.</p> <p>At det nå har blitt et kommersielt drevet sted som tjener penger på katastrofen med det de kaller «Utøyapakken» der en kan få overnatte eventuelt med lunsj og middagservering kan man stille spørsmål ved.</p>	<p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.1 om minnesteutformingen og opplevelse. Forslagsstiller viser også til beskrivelse og illustrasjoner i plansaken om minnesteutformingen, og at det vil bli svært lite synlig fra Utstranda og boliger og hytter i nærheten. Minnesteutformingen vil først og fremst være synlig fra vannet, men også der vil støttemurene for atkomstveien være det dominerende elementet. Fra deler av strandlinjen mot nord vil minnesteutformingen også være synlig, og planen sikrer derfor skjermingstiltak mot disse eiendommene.</p> <p>Hensynet Holand etterspør er vektlagt i utformingsprosessen. Minnesteutformingen hensikt er nettopp å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdet funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette har ligget til grunn for hele utformingen av tomt og minnesteutformingen, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. I dette ligger at livet på Utøyakaia og i nabolaget skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS ved både oppstart og offentlig ettersyn, og arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen.</p> <p>Utøya brukes som en pedagogisk læringsarena for ungdom, som leirsted, og til kurs, konferanser og seminarer. Utøya AS opplyser at de er et non-profit selskap. Se forøvrig kommentar til Utstranda</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>På Utsikten, som Staten og kommunen har valgt ikke å utrede til tross for naboenes sterke ønske om dette, virker det som infrastrukturen er til stede allerede. Der vil det ikke være en belastning for de i lokalsamfunnet som opplevde dette.</p> <p>Det er mange som regner seg som naboer til det planlagte minnstedet, men de som virkelig er det, er de som bor i nærheten, har utsikt til stranda eller har dette som rekreasjonsområde. De som bor langt unna og har sagt at de er for, blir ikke flere ganger daglig utsatt for denne påminneren, og bruker eller ser vel neppe den tomten slik de som bor nærmere gjør.</p> <p>22.juli 2011 fikk mange familier ødelagt sine liv for fremtiden. Hvorfor vil de som vil ha minnesmerke på Utstranda, ødelegge enda flere familiers fremtid, er det ikke nok med de som ble ødelagt for 8,5 år siden. Vil de virkelig ha det på samvittigheten? Jeg har sett at de som representerte Staten har sagt at de skulle ivareta alle involverte. Jeg forstår nå, at nettopp det motsatte er i ferd med å skje. Det er et hån å plassere det oppå dem som bor der og opplevde denne dagen, og til og med risikerte sine egne liv for å redde ungdommene på Utøya. De har rett til å få leve sine liv skånet for tilleggsbelastninger påført av Staten.</p> <p>Jeg har vært i Forsvaret i 43 år som befal og offiser, jeg har derfor blitt opplært og innstilt på å hjelpe de som på uforståelig måte blir undertrykt og trampet på, slik kan det ikke være i et fritt og demokratisk land som NORGE. Et land som jeg har satt mitt liv inn for å forsvare i 43 år.</p>	<p>vel sin høringsuttalelse (2.16) knyttet til Utøya og «Utøypakken».</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p> <p>Forslagsstiller viser til at det har vært gjennomført medvirkningsprosess med alle i nabolaget som har ønsket. Det har vært avtalt egne møter med de nærmeste naboene, der synlighet, skjerming, utforming og annen tilrettelegging naturligvis har vært drøftet særskilt. Forslagsstiller viser til at meningsbildet også blant de nærmeste naboene er delt.</p> <p>Hensynet er vektlagt ved at det er lagt til rette for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv. På den måten er også deler av innspillet tatt til følge gjennom planforslaget.</p> <p>Tas til orientering.</p>
3.19 Dag-Kjetil og Maria Holtane-Berge, 17.01.2020 (to likelydende uttalelser)	
<p>Undertegnede ønsker ikke et nasjonalt minnsted ved Utøyakaia. Utsikten er et mye mer egnet sted for et nasjonalt minnsted.</p> <p>Som beboer langs Utstranda har vi i flere år levd i et enormt press og etterdønninger etter 22.juli 2011. Vi har mange like og ulike inntrykk av denne dagen. Det som allikevel er felles er at man har et behov for å få muligheten til å gå videre. Dette betyr ikke at man noen gang kan glemme det som skjedde denne dagen, det er umulig for oss som opplevde den personlig. Svært mange redningsmenn og frivillige som var til stede og</p>	<p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar om lokalisering og plassering i kap. 4.3.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minnstedets synlighet fra nabobebbyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minnstedet og planområdet forøvrig.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>hjalp til den 22. juli 2011, bor og oppholder seg i området rundt Utøya. En plassering av minneste- sted på Utøyakaia gjør at disse ikke selv kan velge å oppsøke minneste- stedet når de ønsker det, men daglig blir påtvunget å gjenoppleve hendelsen. Hele området rundt Utøyakaia vil få en dyster og sørgende stemning med et minneste- sted over en slik hendelse. Vi bruker Utvika brygge og vannet i nærheten til brygga mye til bading, kajakk og båt. Det vil være umulig å ikke legge merke til en 55 meter lang og opptil 4 meter høy bronsesøyle som vil skinne i sola. Etter at de tok mye skog på Utøya ifjor ser vi minneste- stedet på Utøya veldig godt fra vårt hus. Dette minnesmerket skinner også i sola og blikket trekkes automatisk mot det, noe som får tankene til å kverne rundt det som skjedde 22.juli 2011.</p> <p>For beboere langs Utstranda og beboere i Hole kommune er det viktig å ivareta de som ønsker sin psykiske helse respektert og ivaretatt etter det man opplevde denne dagen og i tiden etter. NKVTS kom med en psykososial rapport som konkluderte at det vil være for vanskelig for mange beboere med en plassering langs Utstranda. Da er det utrolig at man for annen gang velger en plassering her, uten at de som bor der er med i prosessen om valg av plassering. Hole kommune lot utbygger forme oppdraget om å vurdere om en helsekonsekvensutredning var nødvendig. Utbygger ga oppdraget til noen som ikke fant det nødvendig å snakke med noen av de nærmeste naboene før de konkluderte. Hole kommune sin helseavdeling sendte ut en spørreundersøkelse med kort svarfrist, ingen informasjon om hvordan informasjonen skulle behandles og uten spørsmål om hvordan et minneste- sted vil påvirke personen. Vi ble frarådet å svare på denne av advokater, og et brev ble sendt med informasjon om dette. Vi syns det er uakseptabelt og belastende at dette ikke er nevnt av Hole kommune i sin informasjon i saken til politikere. Det har dessverre forsterket vår mistillit til Hole kommunes helseavdeling.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minneste- stedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal oppretholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minneste- stedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn, og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen. Det vises for øvrig til at høyden på minneste- stedets konstruksjon er begrenset oppad til 3 meter over det laveste trappetrinnet. Bronsekonstruksjonen blir kun 1,75 meter høyere enn det øverste trappetrinnet, lengst mot sør, og vil i sin helhet ligge lavere enn møne på nærmeste båthus mot nord.</p> <p>Forslagsstiller viser til at NKVTS sin rapport er utarbeidet i tilknytning til et minneste- sted på Sørbråten, og omtaler ikke Utøyakaia, men at anbefalinger i rapporten knyttet til prosess har fulgt planarbeidet og at rapporten også er vedlagt plansaken. Forslagsstiller viser for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til at det i forkant av planprosessen og beslutningen om å legge minneste- stedet på Utøyakaia, ble gjennomført en prosess for å vurdere Utøyakaias egnethet. I denne prosessen ble det gjennomført tett dialog med de berørte, herunder representanter fra lokalbefolkningen. Som følge av medvirkningen ble det bl.a. anbefalt hvor på tomten et minneste- sted skulle plasseres. Rapporten redegjør også for meningsbildet, og beskrev det som sammensatt og delt. Prosessen knyttet til egnethetsvurderingen og den videre medvirkningsprosessen i plansaken har avdekket at meningsmotsetningene er store og at det må anses som lite sannsynlig at det finnes en plassering og utforming av minneste- stedet som alle berørte kan enes om.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Det vises ingen respekt for innbyggerne som satte livet på spill 22.7 for å redde flest mulig ungdommer. Staten sa de skulle ivareta alle berørte, men tar null ansvar for de som risikerte livet for å redde andre, og som alltid vil bære med seg sterke minner og traumer. At prosessen begynner på et tidlig tidspunkt før flere har fått muligheten til å bearbeide egne traumer, virker også svært uklokt. Ved ikke å inkludere på et tidlig tidspunkt, slik alle andre berørte parter etter denne dagen har blitt, har man valgt å trumfe igjennom et minnested i Hole over hodene på et helt lokalsamfunn og gjort deres hverdag enda vanskeligere. Det er mange som føler på at vi har blitt overlatt til oss selv og ofret for noe som kunne blitt løst ved for eksempel å gå for en kombinasjonsløsning. Er det virkelig nødvendig å splitte mennesker som sliter helt til randen. Det er ikke flertallet og mindretallet, men den psykiske helsen alene som bør telle nå. Ta ansvar for de løftene man kom med etter 22.7. Folket langs Utstranda har blitt neglisjert av Staten og kommunen lenge nok. Hvor man bor er hele ens identitet, - hvem man er. Skal man måtte identifisere seg med terrorhandlingene hver dag? Hva med våre barn og deres identitet? Dette er en krenkelse av hele deres oppvekstmiljø som skal være trygt og skjermet fra slike hendelser. Barnets beste er det hjemlet ved lov at man skal søke å oppnå. Det er imot enhver fornuft at man skal bygge et nasjonalt minnested over drepte ungdommer midt i nabolaget og rekreasjonsmiljøet deres. Et minnested på Utøyakaia vil generere mer trafikk langs fylkesvei enn i dag. Det kan allerede i dag være farlig å ferdes langs veien om sommeren med barn og hund. Bussene og bilene som et nasjonalt minnested vil tiltrekke seg vil ikke bare kjøre langs de få meterne det er planlagt gangvei. Hva med de resterende 6 km?</p> <p>Utøyakaia ble valgt av Staten som lokasjon på samme måte som Sørbråten ble valgt, uten lokal</p>	<p>Forslagsstiller viser til at Kfk, i oppdraget med å vurdere behovet for helsekonsekvensutredning, bl.a. har anvendt tidligere gjennomførte intervjuer og samtaler med naboer til Utøya, samt høringsuttalelser og uttalelser i media, som grunnlag for sitt arbeid. Lokalbefolkningens innspill <i>har</i> derfor blitt vektlagt i vurderingen. Forslagsstiller tar for øvrig til orientering at avsender av høringsuttalelsen ikke har ønsket å besvare Hole kommunes spørreundersøkelse om helse.</p> <p>Temaet rundt inkludering har ligget til grunn for planarbeidet. Det er gjennomført et omfattende medvirkningstilbud, der alle som har ønsket det har kunnet møte Statsbygg og arkitekt, både før utformingsprosessen ble igangsatt, underveis i prosessen og etter at de første skissene ble presentert. Det er også kjent at ikke alle har uttrykt ønske om å delta i medvirkningsprosessen.</p> <p>Anmodning om at den enkeltes helse må ivaretas ble også fremsatt ifm. høring av planprogrammet, og Hole kommune vedtok at behovet for helsekonsekvensutredning skulle vurderes i dialog med fagmiljø. Forslagsstillers vurdering av forholdet er redegjort for i kap. 4.2. der det redegjøres for helsekonsekvensutredning og ivaretagelse av de i nabolaget som har plager etter hendelsene 22. juli 2011. Dette er fulgt opp gjennom Hole kommunes undersøkelse som ble sendt ut i etterkant av Kfks vurdering av helsekonsekvensutredning.</p> <p>Barn og unge var de mest berørte under hendelsen 22. juli, og hensynet til dem har veid tungt i prosessen og planforslaget.</p> <p>Forslagsstiller har lagt stor vekt på at alle som ferdes langs Utstranda, også barn og unge, selv skal kunne velge om de vil oppsøke minnestedet eller ikke. Skjerming av minnestedet fra Utstranda har derfor vært viktig, og som illustrasjonene i planforslaget viser vil man kunne ferdes langs Utstranda uten at bronsestatuen er synlig.</p> <p>Trafikk og trafiksikkerhet har vært en sentral del av planarbeidet og er vurdert i rapport om vei og trafikk, vedlegg 2, som konkluderer med at planforslaget vil virke positivt på trafikk og trafiksikkerhet sammenlignet med referansesituasjonen uten tiltaket og minnestedet.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>forankring, uten at noen i lokalmiljøet var informert. Vi ble informert da det ble avholdt pressekonferanse om at beslutning om ny plassering var tatt. Til stede var leder for AUF, leder for Støttegruppen, daglig leder for Utøya As, samt Statsråd Sanner. NRK varslet oss om pressekonferansen da den skulle avholdes.</p> <p>Det bør være naturlig at Utsikten blir vurdert som lokasjon på lik linje som Utøyakaia. Slik vi tolker plan og bygningslovens § 4-1 og 4-2 skal det både utredes alternativer, og konsekvensutredes. Muligheter for 0-alternativ er heller ikke tatt med. Man har søkt å finne muligheter for å få til et stort nasjonalt minneste på en liten plass, midt iblant mange av dem som opplevde denne dagen. At beboernes ønske om utredning av minneste på Utsikten aldri har blitt vurdert eller hensyntatt er uforståelig. Her ligger både veier, parkeringsplasser og en fantastisk utsikt over Utøya i skogen, med nærhet til hovedvei, men allikevel skjermet fra både trafikk og gjenboere. Det er også undergang der 2-etasjes busser kan kjøre igjennom allerede i dag. Disse er også med i planene for ny E16, på grunn av tømmertransport. Når nye E16 skal bygges, vil den ikke bygges så langt ned som Utsikten, og Utsikten kan dermed innlemmes i planene. Hensikten med et nasjonalt minneste må være at flest mulig besøker stedet for å minnes, lære og reflektere over det som skjedde. Det er derfor viktig at vi får utredet Utsikten eller området, mellom E16 og Utøyakaia, slik at det kan bli vurdert på lik linje og parallelt med Utøyakaia. Ved at begge alternativer blir utredet på en grundig måte tror vi det vil skape ro for mange.</p>	<p>Det vises for øvrig til uttalelse fra Statens vegvesen, der de bl.a. har vurdert trafikksikkerhet</p> <p>Forslagsstiller viser til at Utøyakaia kun ble lansert som mulig plassering for minneste på pressekonferansen det henvises til. På det tidspunktet var det ikke tatt en beslutning. Regjeringens beslutning om plassering ble først fattet etter at det var gjennomført en egnethetsvurdering av tomte, der medvirkning med berørte var en viktig forutsetning. Dette er nærmere beskrevet i tidligere i denne høringsuttalelsen.</p> <p>Forslagsstiller viser til at ønsket om å utrede Utsikten er kjent og ble spilt inn, vurdert og behandlet ved fastsettelse av planprogrammet. Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.3 om lokalisering og plassering, samt redegjørelse i kommentar til Utstranda vel (2.16) om plassering/alternativsvurdering og konsekvensutredning. Ved vurdering av konsekvenser er planforslaget sammenlignet med et null-alternativ, som tilsvarer dagens situasjon.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minneste ikke er at flest mulig skal besøke stedet. Hensikten er å legge til rette for et minneste for etterlatte, overlevende, frivillige, hjelpemannskaper, nåværende og fremtidige generasjoner som har behov for et sted å minnes og reflektere. På Utøyakaia skal det tilrettelegges for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og opprettholde atkomst til Utøya, og stedets funksjon som rekreasjonsområde og aktiv kai.</p> <p>Medvirkning og ivaretagelse av lokalbefolkningen har vært sentralt i hele planprosessen. Innspill knyttet til utforming av planområdet er langt på vei tatt til følge, mens innspill om å utrede Utsikten er tidligere vurdert og anbefales ikke tatt til følge.</p>
3.20 Per Albertsen og Thomas Østeng, 27.12.2019	
<p>Vi mottok i dag planforslag, innsigelser fra folk som bor/har hytte langs Utstranda, og liste over naboer som er for det planlagte minneste. Vi bor i rett linje over Utøyakaia, Ødeliveien 22 (tidligere Utstranda 356). Vi finner ikke våre navn på listen. Vi er FOR planlagte minneste.</p>	<p>Forslagsstiller legger til grunn at Albertsen/Østengs henvisning til lister over naboer som er for minneste er knyttet til felles uttalelse nr. 4.2 fra 62 avsendere ved varsel om oppstart og offentlig ettersyn av planprogram. Forslagsstiller tar til orientering at Albertsen/Østeng, som nære naboer, er positive til det planlagte minneste.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>4.1 Likelydende uttalelse mottatt fra Ole Morten Holst-Sværi, Anita Lien Lillestrøm, Martin Nikolai Lien Lillestrøm, Oona Victoria Hallquist Keiserdalen, Knut B. Bjerke, Kjell Lysne, Tanya Janusa, Vigdis Hurum, Gunnar Eldstad, Christer Lillestrøm, Jan Gullby, Tommy Lien, Monica Martinussen Lien, Karine E. M. Lien, Camilla Hermansen, Rebecca Hermansen, Ronny Hermansen, Heidi Hermansen, Liv Øverby Olsen, Terje Edvartsen, Brit Edvartsen, Harald Sivertsen, Nina Sandberg, Reidar Fredrik Olsen, Eva Junker Mydland, Elenor Junker Mydland, Tore Kvalvik, Brede Johbraaten, Ronny Rein Hagen og Christel Hagen, udatert</p>	
<p>Vi er ikke imot et minnested, men mener at et nasjonalt minnested ikke bør ligge i et boligområde, der de sliter med traumer etter 22. juli. Ønsker ikke å leve i den dystre 22. juli-atmosfæren et nasjonalt minnested over 77 drepte fører med seg, men få lov å leve livene sine uten den enorme påminneren.</p> <p><u>Feilinformasjon</u> De er dypt bekymret over det de har vært vitne til og erfart tidligere. Statsbygg er en utbygger som kynisk dikterer kommunens administrasjon og feilinformerer kommunestyret. Det blir kommunisert at dette er større enn oss. Vår helse blir neglisjert i forhold til viktigheten av et politisk budskap om høyreekstremisme og hatretorikk. For oss er ikke 22. juli og minnesmerke politikk. Det var heller ikke politikk da lokalsamfunnet stilte opp og reddet barn og unge, drev livreddende behandling helt uten tanke for ettervirkninger og konsekvenser. Vi må passe oss for å komme i en situasjon hvor man for å ivareta noen hensyn påfører andre mennesker skade. Denne saken handler nettopp om det.</p> <p><u>Ingen medvirkning</u> Da kommunalministeren, Støttegruppen og AUF annonserte at minnestedet skal ligge ved Utøyakaia, kom det helt overraskende på oss. Det fremstår tankeløst og respektløst å gjenta ekskluderingen ved valg av ny lokasjon, og nok en gang velge plassering langs Utstranda uten dialog i forkant.</p> <p>Statsbygg redegjør i saksdokumentene for medvirkning. Noen synes de har fått medvirke, men det er kun de som er for plasseringen og gjerne de som bor langt unna og i praksis ikke blir berørt på samme måte som oss som bor nærmest.</p>	<p>Forslagsstiller viser til at det til grunn for utformingen og planforslaget ligger et mål om å tilrettelegge Utøyakaia for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv. Minnestedet har ikke til hensikt å føre med seg en dyster atmosfære, men være et sted som med verdighet håndterer stedets historie, samtidig som det blir en integrert del av en aktiv kai og skaper et viktig og relevant sted i nabolaget.</p> <p>Fra oppstart har det kommet en rekke innspill der det gis uttrykk for at prosessene med å etablere minnested har vært belastende. En sentral del av planarbeidet har derfor vært å gjennomføre en prosess og et planarbeid som både tilrettelegger for minnestedet, samtidig som negative virkninger minimeres.</p> <p>Forslagsstiller viser til at Utøyakaia kun ble lansert som mulig plassering for minnested på pressekonferansen det henvises til. Regjeringens beslutning om plassering ble først fattet etter at det var gjennomført en egnethetsvurdering av tomta. I denne prosessen ble det gjennomført tett dialog med de berørte, herunder representanter fra lokalbefolkningen. Som følge av medvirkningen ble det bl.a. anbefalt hvor på tomten et minnested skulle plasseres.</p> <p>Forslagsstiller kjenner seg ikke igjen i hvordan høringsuttalelsen gjengir medvirkningsprosessen, og viser til flere av de mottatte høringsuttalelsene etter offentlig ettersyn som beskriver muligheten for medvirkning og at innspill er tatt til følge. Dette gjelder både personer som bor tett på og lenger unna. Redegjørelse for prosess, og hvordan innspill har påvirket planarbeidet, og at</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Rammene for medvirkning er begrenset til skjerming. Ingen har hatt reell anledning til å medvirke og alle argumenter er møtt med «Statsbygg har fått i oppdrag å etablere et minneste på Utøyakaia, alle kan ikke få viljen sin». Både plassering og kunstverk har to ganger blitt valgt, helt uten lokal medvirkning. Klinikk for krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Igen vil det være viktig å anerkjenne lokalsamfunnet for det de har vært gjennom, og være sensitive til at det er utfordrende å sikre en medvirkningsprosess mot et mål som allerede er bestemt.»</p> <p><u>Minnesmerker i boligområder</u> Det finnes ingen minnesmerker i verden som er plassert i et boligområde. Alle offentlige minnesmerker er plassert på offentlige steder som er lett tilgjengelig. Området som er planlagt som minneste er ikke Utøyakaia, men en tilliggende eiendom, Utøystua, som Statsbygg har kjøpt til formålet. Det blir i realiteten en 53 m lang kirkegård, med 77 søyler på 2,5 til 4 m, med navnene til de drepte inngravert. Statsbyggs illustrasjoner gir et misvisende bilde av det som blir virkeligheten. Mange mener vi vil venne oss til dette siden vi har klart å venne oss til Utøya. Utøya var der før 22. juli, derfor assosierer vi Utøya med noe annet. Et minnesmerke er ment som en påminnelse om de grusomme handlingene vi var vitne til og medvirket i 22. juli. Mennesker kan sette et annet preg på Utøya i fremtiden. Minnesmerket er ment å sette preg på mennesker.</p> <p><u>Skjerming</u> Psykologiske vurderinger og rapporter konkluderer med at et minneste tett på beboerne vil være en for stor psykisk belastning. Skjerming med beplantning, vegger osv. hjelper ikke. Vi reagerer med vantro når Statsbygg redegjør for at nesten ingen vil kunne se minneste. Det er helt feil. Minneste vil ikke være bortgjemt. Det ligger få meter fra nærmeste naboer med båthus, brygge og badeplass, og er også synlig for naboer på oversiden av fylkesveien. I tillegg er det ikke kun selve minneste, men også infrastrukturen</p>	<p>medvirkningen har vært reell er grundig dokumentert i planbeskrivelsen kap. 2, i vedlegg 4 og i vedlegg 11. Forslagsstiller viser for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.4 om medvirkning.</p> <p>Forslagsstiller viser til at det har vært gjennomført en rekke møter med de som har ønsket dette; før utformingen av minneste ble igangsatt, underveis når atkomstløsningene ble planlagt og avslutningsvis når de første skissene til minneste utforming ble lagt frem, og at flere av avsenderne av innspillet har deltatt i dette. Det har derfor vært mulig å medvirke i alle deler av prosessen, slik også flere har benyttet anledningen til. Forslagsstiller viser for øvrig til at vurdering av annen plassering ikke har inngått i medvirkningsprosessen, da dette ble behandlet gjennom offentlig ettersyn og politisk behandling av planprogrammet.</p> <p>Det er ikke unikt at minneste etableres på steder hvor det bor folk, og reaksjoner, inkludert motstand/kritikk/skepsis, fra naboer og nærmiljø knyttet til etablering av minneste er derfor heller ikke unikt. Det er vektlagt å innhente erfaringer fra fagmiljøer, og kommunen har i sine vedtak vektlagt viktigheten av en god og inkluderende prosess. Forslagsstiller ser like fullt at meningsmotsetningene er sterke. En sentral del av planarbeidet har vært å gjennomføre en prosess og et planarbeid som både tilrettelegger for minneste, samtidig som negative virkninger minimeres. Erfaringene fra gjenoppbyggingen av Utøya har også vært verdifulle i prosessen.</p> <p>Utøyakaia skal ikke bare være et sted å minne, men også en aktiv kai i et lokalsamfunn. Det framgår av planbestemmelsen planens hensikt at Planen skal tilrettelegge for en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og planområdets funksjon som atkomst til Utøya, aktiv kai og rekreasjonsområde skal opprettholdes. Dette er lagt til grunn for utformingen og blir en viktig del av opplevelsen av minneste.</p> <p>Statsbygg viser for øvrig til at skjerming har vært uttrykt som viktig for flere av naboene i medvirkningsprosessen, herunder avsendere av</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>som følger med som representerer stor endring. Det er også ett av de sjeldne tilgjengelige områder til fjorden, slik at dette stedet er en viktig del av rekreasjonsområdet i vårt nabolag. I tillegg vil det også være veldig synlig fra vannet, som er en viktig kilde til rekreasjon.</p> <p><u>Meningsbilde</u> Statsbygg og enkelte politikere prøver å fremstille at det kun er enkelte av de som bor langs Utstranda som ønsker at Utsikten bør bli vurdert som minnested. Det kommuniseres at mange støtter Utøyakaia, men bare enkelte naboer er imot. Dette er misvisende. Fakta er at de fleste mener Utsikten er et bedre egnet område for minnested. Av innspillene til planprogrammet mente 80 % av de nærmeste naboene (innenfor 1 km fra Utøyakaia) at Utsikten var best egnet og burde bli vurdert på lik linje som Utøyakaia. Langs hele Utstranda var det 70 % som mente det samme.</p> <p><u>Utsikten</u> Utsikten er ikke en rasteplass, men et lokalt forslag plassert i et naturområde med vakker utsikt over fjordlandskapet. Derfra har man utsyn til vakre Utøya, det ligger usjenert og har ingen naboer. Det vil være lett tilgjengelig fra E16, med mulighet for å ligge skjermet og ikke tett på motorvei, slik det også har blitt påstått. Det vil bli en kontrollplass ved E16 med av- og påkjøringsramper som blir trafiksikkerhetsmessig dimensjonert. Det er svært få kontrollplasser som er lukket. Det eksisterer allerede en undergang under E16. Det kan enkelt tilrettelegges for å bruke denne i forbindelse med kontrollplassen som da blir et fullverdig toplans kryss. Manglende infrastruktur og tekniske løsninger kan ikke brukes som argumentasjon mot Utsikten. Snarere bør denne infrastrukturen brukes for en plassering i dette området.</p> <p><u>Helsekonsekvensutredning</u> Vi som bor tettest på Utøyakaia/Utøystua ønsker å komme videre i våre liv uten hele tiden bli minnet på de traumer vi ble utsatt for. Plasseres et minnested i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for oss som bor i nærheten og bærer på våre minner fra denne dagen. Traumerelevante symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Klinik for</p>	<p>dette innspillet. Dette fremgår også av vedlegg 11.</p> <p>Vurderinger av innspill om utforming og opplevelse av minnestedet, er redegjort for i felles merknadssvar kap. 4.1</p> <p>Statsbyggs beskrivelse av meningsbildet er basert på vår oppfatning av dette. Videre er skriftlige innspill i ulike faser av planarbeidet av stor betydning. Det framgikk tydelig ved behandling av planprogrammet at Statsbygg har mottatt 80 innspill fra 92 avsendere med ønske om at Utsikten utredes som alternativ plassering av minnested i Hole. Samtlige innspill var også vedlagt ved behandlingen.</p> <p>Forslagsstiller viser til at ønsket om å utrede Utsikten er kjent og ble spilt inn, vurdert og behandlet ved fastsettelse av planprogrammet. Det vises for øvrig til felles merknadssvar i kap. 4.3 om lokalisering og plassering</p> <p>Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjønning for berørte i nabolaget. Sistnevnte gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minneste vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.»</p> <p>Fakta er at vanskelighetene som tilkjenner seg for oss i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minneste og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minneste på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for oss beboere i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å sikre en gjennomføring av en helsekonsekvensutredning og sjekke om det er andre lokasjoner for et minneste som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Det er oss som de nærmeste naboene som skal utredes og tas hensyn til i en byggesak, og spesielt i denne byggesaken. At mennesker som bor lenger unna skal uttale at de ønsker å få ro, slik at de kan gå videre, må ikke gjøre at samfunnet regelrett ofrer oss nærmeste naboene som uttrykker at vi har det vanskelig og som risikerte egne liv for å redde ungdommene denne dagen. Vi har også en menneskerett til livsutfoldelse, og barna våre har rett til å vokse opp i trygge omgivelser. I seks år har prosessen pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som nærmeste naboer, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning.</p> <p><u>Hole kommunes spørreundersøkelse</u> Jeg svarte ikke på undersøkelsen da vi ble frarådet dette av advokater som også til kommunen har påpekt at måten denne undersøkelsen er fremlagt både er brudd på norsk lov, samt det faktum at kommunen i over 8 år har valgt å ikke ivareta lokalsamfunnet og dets</p>	<p>Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivaretatt på best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minnstedets synlighet fra nabobebyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minnstedet og planområdet forøvrig.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minnstedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minnstedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn, og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>berørte som ble rammet 22. juli 2011 har bygget en godt begrunnet mistillit lokalt. Hole kommune sin helseavdeling har gjentatte ganger blitt gjort oppmerksomme på sin plikt etter loven, samt sin etiske og medmenneskelige plikt uten at dette har blitt fulgt opp. Man har snarere blitt møtt av en mobbekultur i kommunen, som totalt har fraskrevet seg alt ansvar. Det er derfor et betimelig spørsmål hva bakgrunnen for en undersøkelse blottet for relevante spørsmål og uten lovlig fremgangsmåte skal benyttes til. Hole kommune skal ivareta og er ansvarlige for de lokale berørtes helse, og bør, om ikke plasseringen midt i det berørte nabolaget endres til en plassering lokalbefolkningen kan leve med, avslå bygging av et nasjonalt minnested på Utøystua.</p> <p><u>Konklusjon:</u> Jeg ber om den lovpålagte og nødvendige helsekonsekvensutredningen for å sikre min helsesituasjon. Et minnested etter 22. juli og infrastrukturen og minneaktivitetene som naturlig følger med vil for meg personlig representere en stor psykososial belastning som jeg er redd vil kunne få uante konsekvenser for egen del. Jeg ber om at et minnested flyttes vekk fra Utstranda.</p>	<p>Forslagsstiller tar innspillet til orientering, og viser til at merknaden er rettet til Hole kommune.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning og 4.3 om lokalisering og plassering. Med begrunnelse i redegjørelsen i de felles merknadssvarene anbefaler forslagsstiller ikke å ta til følge innspillene om helsekonsekvensutredning og at minnestedet plasseres vekk fra Utstranda.</p>
4.2 Uttalelse som i hovedsak er likelydende med uttalelse 4.1 mottatt fra 5 personer, udatert	
<p>De fem høringsuttalelsene er kun gjengitt nedenfor for de kapitler som skiller seg fra uttalelse 4.1. Andre mindre avvik uten betydning for innholdet i uttalelsen er ikke gjengitt. Høringsuttalelsene er å finne i sin helhet i vedlegg 22.</p>	
<p>Jørn Øverby <u>Helsekonsekvensutredning</u> Vi som bor på Utstranda ønsker å komme videre i våre liv uten hele tiden bli minnet på de traumer vi ble utsatt for. Plasseres et minnested i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for oss som bor i nærheten og bærer på våre minner fra denne dagen. Traumerelaterte symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Klinikk for krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjenning for berørte i nabolaget. Sistnevnte gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den</p>	<p>Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minneste vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.»</p> <p>Fakta er at vanskelighetene som tilkjennegir seg for oss i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minneste og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minneste på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for oss beboere i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å sikre en gjennomføring av en helsekonsekvensutredning og sjekke om det er andre lokasjoner for et minneste som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Jeg var redningsmann 22. juli 2011. Jeg utførte førstehjelp og hentet ut mange alvorlig skadde ungdommer. Det siste jeg gjorde før jeg forlot Utøya var å bistå Politiet i å sikre drepte ungdommer, trekke de på land. Et minneste med all infrastrukturen som følger med vil for alltid endre mitt nærmiljø. Jeg er redd at for meg vil dette fremstå som en negativ endring med ukjente helsemessige konsekvenser som følge av terrordagen og drapene jeg var vitne til.</p> <p>I seks år har prosessen om et minneste pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som beboere på Utstranda, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning.</p>	<p>ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivaretatt på best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minnstedets synlighet fra nabobebbyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minnstedet og planområdet forøvrig.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minnstedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minnstedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn, og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen</p>
<p>Anne-Gry Ruud <u>Helsekonsekvensutredning</u></p> <p>Vi som bor på Utstranda ønsker å komme videre i våre liv uten hele tiden bli minnet på de traumer vi ble utsatt for. Plasseres et minneste i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for oss som bor i nærheten og bærer på våre minner fra denne dagen. Traumerelaterte symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Klinikk for krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg</p>	<p>Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjenning for berørte i nabolaget. Sistnevnte gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minneste vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.»</p> <p>Fakta er at vanskelighetene som tilkjennegir seg for oss i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minneste og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minneste på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for oss beboere i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å sikre en gjennomføring av en helsekonsekvensutredning og sjekke om det er andre lokasjoner for et minneste som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Jeg var, som nabo, vitne til 22. juli terroren og tiden etter. Siviltforsvaret som lette etter døde med båt og hunder. Politiet på spørrerunder. 69 drepte ungdommer i likpøser ble fraktet ut rett utenfor mitt stuevindu. Vi kunne ikke skjermes for disse opplevelsene. Det var en tung tid med mange opplevelser som vi alltid vil måtte bære med oss. Et minneste med all infrastrukturen som følger med vil for alltid endre mitt nærmiljø. Jeg er redd at for meg vil dette fremstå som en negativ endring med ukjente helsemessige konsekvenser som følge av terrordagen og drapene jeg var vitne til.</p> <p>I seks år har prosessen om et minneste pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som beboere på Utstranda, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning som tar mye av vår hverdag. Det kommer stadig tilbake til oss og vi fremstilles som urimelige og vanskelige. Det er helt feil – vi er tvunget til å kjempe for en fremtid.</p>	<p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivarettatt på best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minneste synlighet fra nabobebyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minneste og planområdet forøvrig.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minneste er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minneste, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn, og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen</p>
<p>Fredrik Ruud Sawkins Helsekonsekvensutredning</p>	

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>Vi som bor på Utstranda ønsker å komme videre i våre liv uten hele tiden bli minnet på de traumer vi ble utsatt for. Plasseres et minnested i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for oss som bor i nærheten og bærer på våre minner fra denne dagen. Traumerelaterte symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Klinikk for krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjenning for berørte i nabolaget. Sistnevnte gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minnested vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.»</p> <p>Fakta er at vanskelighetene som tilkjennegir seg for oss i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minnested og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minnested på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for oss beboere i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å sikre en gjennomføring av en helsekonsekvensutredning og sjekke om det er andre lokasjoner for et minnested som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Jeg var, som nabo, vitne til 22. juli og trodde at jeg håndterte dette greit inntil jeg forsøkte å se 22. juli-filmen av Erik Poppe på kino og opplevde å måtte gå etter kort tid. Det var en skremmende opplevelse å erfare at opplevelsene fra denne dagen sitter godt i og i etterkant opplever jeg at jeg skjerner meg for all eksponering. Et minnested med all infrastrukturen som følger med vil for alltid endre mitt nærmiljø. Jeg er redd at for meg vil dette fremstå som en negativ endring som følge av terrordagen og drapene jeg var vitne til.</p> <p>I seks år har prosessen om et minnested pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som</p>	<p>Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivaretatt på best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minnestedets synlighet fra nabobebyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minnestedet og planområdet forøvrig.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minnestedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minnestedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn, og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
<p>beboere på Utstranda, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning.</p>	
<p>Didrik Ruud Sawkins og Niklas Sawkins <u>Helsekonsekvensutredning</u> Vi som bor på Utstranda ønsker å komme videre i våre liv uten hele tiden bli minnet på de traumer vi ble utsatt for. Plasseres et minneste i nabolaget med den strøm av gjester/turister dette naturlig nok vil medføre så fremstår det å være svært uheldig for oss som bor i nærheten og bærer på våre minner fra denne dagen. Traumerelaterte symptomer vil kunne vedvare og forsterkes ved dette. Klinikk for krisepsykologi bekrefter dette i sin rapport: «Utøyakaia fremstår som et godt valg fordi det kjennes relevant for de mest berørte (etterlatte), men er fullt ut en påkjenning for berørte i nabolaget. Sistnevnte gruppe kan dermed ha behov for hjelp til å håndtere den psykososiale belastningen de omtaler, både når det gjelder påminnere og opprettholdelsen av hverdagslig aktivitet og rekreasjon. De bør også bli tatt på alvor når det gjelder bekymringene for at etableringen av et minneste vil føre til at tilhørende aktiviteter, samlinger og markeringer vil fortsette og eventuelt øke.»</p> <p>Fakta er at vanskelighetene som tilkjenner seg for oss i nabolaget til Utøyakaia er et resultat av konstante triggere pga. temporære minneste og turiststrøm til/rundt Utøyakaia. Et nasjonalt minneste på Utøyakaia vil være med å forsterke disse triggerne og medføre større helsemessig belastning for oss beboere i området. Kfk konkluderer selv med at dette er en stor belastning. Det er påfallende at hverken stat, kommune eller Kfk er opptatt av å sikre en gjennomføring av en helsekonsekvensutredning og sjekke om det er andre lokasjoner for et minneste som vil hjelpe de lokale beboerne ved å avlaste for turiststrømmen.</p> <p>Jeg var, som nabo, vitne til 22. juli terroren. Et minneste med all infrastrukturen som følger med vil for alltid endre mitt nærmiljø. Jeg er redd at for meg vil dette fremstå som en negativ endring med ukjente helsemessige konsekvenser som følge av terrordagen og drapene jeg var vitne til.</p> <p>I seks år har prosessen om et minneste pågått. Den har blitt til som følge av manglende involvering på riktig tidspunkt. For oss, som</p>	<p>Ved fastsettelse av planprogrammet ba Hole kommune forslagsstiller om å gjøre en vurdering gjennom drøfting med et nasjonalt kompetansesenter om hvorvidt det bør gjennomføres en helsekonsekvensutredning. Vurderingen skal tuftes på spesialisert fagkompetanse. På bakgrunn av vedtaket og fastsettelsen av planprogrammet bestilte Statsbygg en vurdering av behov for en helsekonsekvensutredning.</p> <p>Forslagsstiller viser til felles merknadssvar i kap. 4.2 om helsekonsekvensutredning, der det er begrunnet hvorfor en helsekonsekvensutredning ikke vil være beslutningsrelevant eller en egnet metode for å kartlegge personer som har behov for hjelp etter hendelsene 22. juli 2011. Behovene innspillet avdekker er vurdert å bli ivarettatt på best mulig måte med individuell hjelp til de som ønsker dette, kartlagt gjennom kommunens helsetjeneste og ikke gjennom planforslaget.</p> <p>Hensynet til lokalbefolkningen, og det at de ikke daglig skal bli påtvunget å gjenoppleve hendelsen, har vært en sentral del av planarbeidet. Temaet ble spilt inn allerede ved varsel om oppstart. Det har bl.a. blitt vektlagt å begrense minnstedets synlighet fra nabobebyggelse og Utstranda, både gjennom utforming av minnstedet og planområdet forøvrig.</p> <p>Forslagsstiller viser til at hensikten med minnstedet er å skape en dynamisk balanse mellom minne, historie og videre liv, og at planområdets funksjon som atkomst til Utøya, som aktiv kai og rekreasjonsområde, skal opprettholdes. Denne balansen har ligget til grunn for utforming av både tomten og minnstedet, og er innarbeidet i reguleringsbestemmelsene. Det er meningen at livet på Utøyakaia, og i nabolaget, skal kunne fortsette som før, og at de daglige aktivitetene i området, slik som bading, kajakk og båt, skal føles naturlig og være velkomne, selv med stedets tilknytning til en nasjonal tragedie. Dette understøttes av høringsuttalelsene fra Utøya AS, ved både oppstart og offentlig ettersyn,</p>

Oppsummering av mottatt merknad	Forslagsstillers kommentar
beboere på Utstranda, oppleves dette som en stor psykososial tilleggsbelastning.	og av at arkitektene har lagt mye vekt på å oppnå denne balansen i utformingsprosessen